

M S

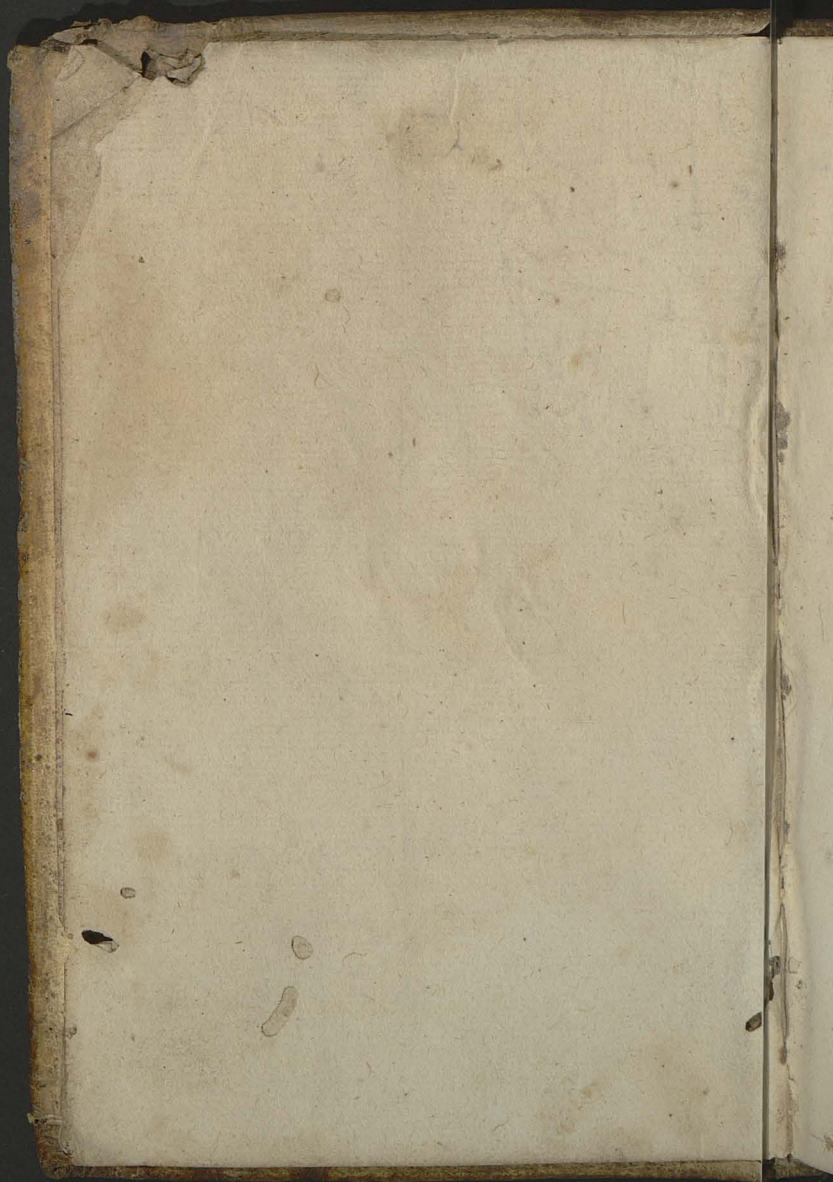
D

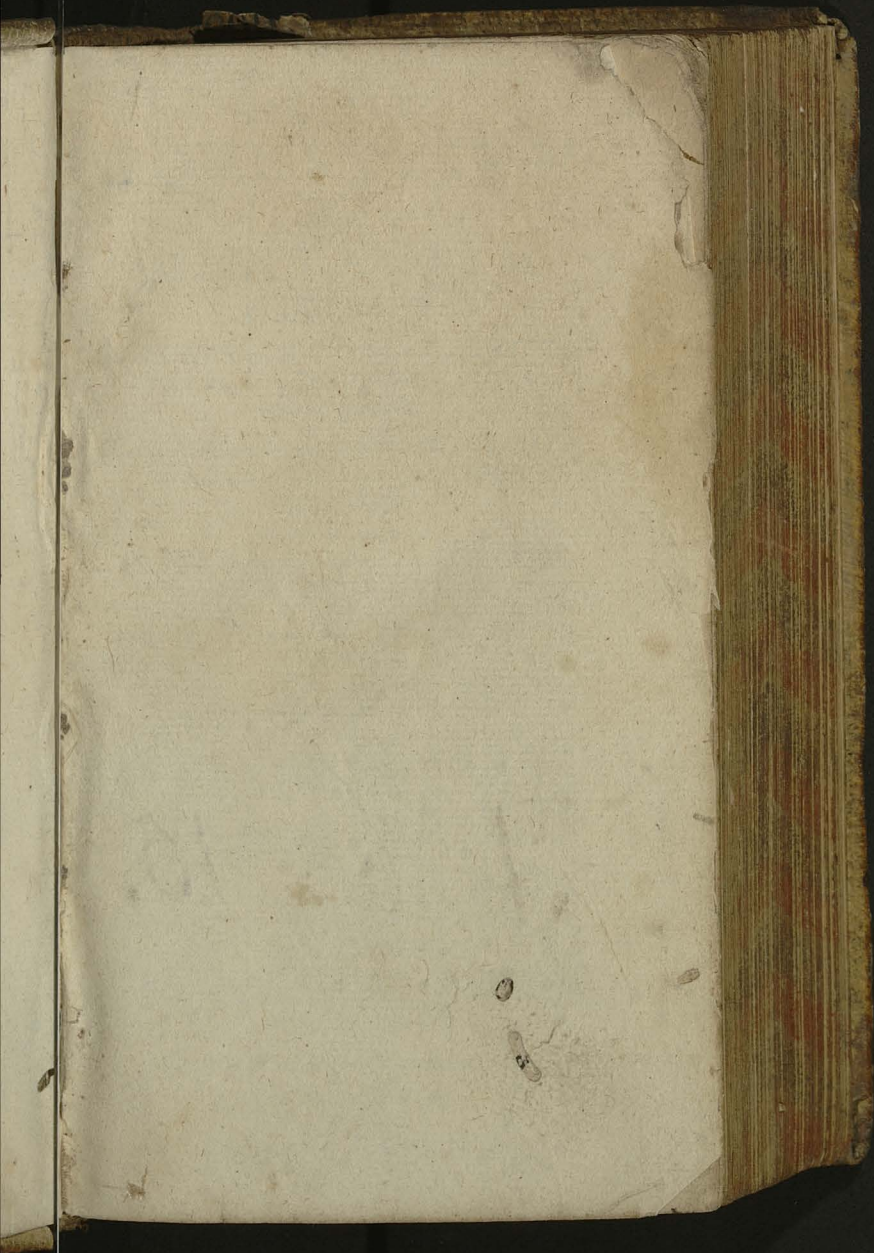
D

D

1355.

Theat
2997

1615.

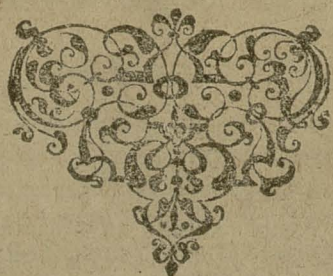
VERIDICVS
BELGICVS,

QVEM AVCTOR
AVXIT, RECENSVIT:

E BELGICO
LATINVM REDDIDIT

AN. DR.

Accessit APOCALYPSIS BATAVICA,
item auctior, emendatior.

Anno partæ salutis M. DC. XXVI.

Teol. 2997(c)

I No
me.
nos No
uentu
redditi
antè pa
Inspe
relegi,
sensui,
tes ind
Apoca
iam ex
erpret
ratifio

que
ce ac

AMICE LECTOR,

3

INCIDIT non ita pridem in manus
meas, institutum inter duos Hispanos
Nobiles, Pelagium & Bona-
uenturam, de rebus Belgicis, Belgico
redditum sermone, Colloquium, nec non
ante paulò APOCALYPSIS BATAVICA.
Inspexi, legi; & quia perplacebant,
relegi, pretiūmque operæ facturum me
sensui, si Hispanos illos Latinè loquen-
tes inducerem; ut, quæ tum ipsi, tum
Apocalypsis illa, reuelant mysteria, et-
iam exteris innotescant, quibus hac in-
terpretatione mea non mediocriter me
gratificaturum confido. Vale & frueri.

PELAGIVS.

SVMVM mihi, iam abhinc biennio
& amplius, fuit tecum, clarissime Bo-
nauentura, coram agendi desiderium,
ut quæ ad bellum resque Belgicas attinent, a-
mitè ac sincerè me edoceres: scio namque, à

nemine mihi aut fidelius, aut certius, tum quæ iam antè toto Belgici belli tempore contingere, tum quæ adhuc futura imminet & expectantur, posse enarrari. etenim & ætas tua grauior, utpote iam annos octoginta transgressa, & summa rei bellicæ peritia atque experientia, mihi irrefragabilis instructoris instar futura sunt. Quis enim te potius, quoad omnes euentus & successus id ipsum præstet; utpote qui vnà cum Duce Albano ad bellum Belgicum ex Hispania profectus es, & annis plus quinquaginta, varijs muneribus bellicis cum laude defunctus, arma tractasti?

BONAVENTURA.

Hanc mihi voto desiderioque tuo vsquequaque satisfaciendi occasionem oblatam, non minùs sanè gaudeo, quàm ipse posses. etenim volupe mihi & honori futurum est, ad singula interrogata respondere; cum fide tamen, quantum in me erit; adèd ut nec gentis nostræ negligentiam propugnaturus, nec hostis generositati, & industriæ vel in minimo sim derogaturus. hoc quippe canos & annos dedecet meos; cum præter sempiternam apud Deum mercedem aliud mihi iam in vita expectandum non restet, nullumque, illo vno excepto, à cuius benignis manibus vita mea omnis dependet, me timere oporteat.

PELAG. Non possum non ingentes de-
figat

igni h
Vides na
quartum
sim ann
breuissim
i queat.
ix quin
ne te ve
cire ex te
Dux Alb
BONA
etis dec
Ducis ge
llijs diu
terra ign
tequaqu
ta sibi in
pectus, v
isset, au
PELAG
tumes; s
nullus: ad
iaque m
BONA
um, imò
o aperto
opat, ob
go mihi
Primò

gni hoc tuo in me affectu tibi gratias agere. Ides namque ætatis meæ imperitiam, vt qui quartum & vigesimum necdum transgressus im annum: aueo proinde, quàm fieri potest reuissimè, res Belgicas per te edoceri, vt, si fieri queat, vel horæ spatio ediscam, quod ipse iix quinquaginta annorum vsu edidicisti. Et, e te verbis frustraneis æquo diutiùs morer, citre ex te ante omnia velim, in quo potissimum Dux Albanus deliquerit.

BONAVENT. Paucis verbis, multa à me tibi etis declarari: & quis ego, qui magni illius Ducis gesta factaque fugillem, aut eius errores alijs diuulgem? imò quis, eius loco si fuisset, in terra ignota non turpiùs impegisset? quis, vnequaque ab hoste cinctus & pressus, semper a sibi in omnibus fuisset præsens & circumsectus, vt non aliquãdo cespitasset, etiam cecidisset, aut à debito rationis tramite deflexisset?

PELAG. Non est quod timeas: solus hîc meum es; abest hostis & æmulus, ac delator hîc nullus: ad postulata ergo mea respondeas, diuiaque mea dissoluas, obsecro.

BONAVENT. Nullatenus id tibi negare possum, imò nec aliud quidquam: dicam ergo de lo apertè, quod sentio, sine vllò, ne quis dicta arpat, obeaque diem mihi dicat, metu. Semper ergo mihi Dux ille visus est errasse

Primò, in Belgicarum conditionum ac pro-

pensionum ignorantia; quæ non paucorum, & quidem grauissimorum, plerumque esse solet errorum mater.

Secundò, in morum asperitate & duritie, quæ apud Hispanos fortasse non displicuisset, apud Belgas non item. Tot annorum namque vsu experientiaque comperi, Belgas moderatam quamdam in rectoribus suis ac Dominis requirere affabilitatem, præuenientem seseque vltro offerentem benignitatem, facilem & beneuolum, atque ab omni verborum, animi, vultusque asperitate & acerbitate quàm remotissimum accessum. Non ducuntur nimia illâ Germanorum, qualis patres decet, grauitate; vt nec nimia illâ Gallorum, quæ matrum est, affectu profusione: verum moderato quodam & amabili affectu ac beneuolentia, qui nec effundat se nimium, nec subducat quasi videri fugiens latere gaudens. In quo, meâ quidem sententiâ Dux errauit, dum prouincias has eodem profusus, quo barbaros Indos bello subactos, & in seruitutem natos, modo regere voluit. Qui sanè, non minimus eius fuit error: cùm nullam orbe toto reperire gentem sit, minùs seruitutis patientem, quàm Belgas; vtpote quibus omnibus innatum est, vitam intolerabili huic dominatui posthabere, & mori mallem quàm foedè & turpiter cuiquam famulari.

Tertiò, in dissidentia de Belgis, quæ in ijs v

ciffi.

ciffim nouam de ipfo Duce diffidentiam gignebat. Hinc finiftræ vtrîmque pullulabant fufpicionès, hinc alter metuebat alterũ, hinc quoque mira animorum alienatio, & indifcreta nafcebatur æmulatio, quæ omnia tum verba, tum facta quàm potefl pefsimè interpretari, bonamq; intentionem in deteriore commutare gaudet. Vbi tabes hæc femel occupare animum cœpit, vix ei peritiffimi medici medelam adferant: poftquam enim diffidentia in hominũ animo femel dominari, & in intimis eius fibris radices agere cœpit, vix eas quis, nifi fimul & vitam & animam, euellat. Quidquid enim promiferis, quidquid dõnorum æmulo contuleris, imò effuderis, finiftri quid moliri velle iudicaris; quoque fe affectus ampliùs & cordialiùs effundit, eo etiam magis increfeit fufpicio, vtpote femper verita, ne quis fub fpeciofo hoc velamine lateat dolus, ne quod pretiofis hifce lancibus, & fapidis edulijs immixtum fit toxicum & aconitum. adèd quidem, vt plerumque non aliter hæc exui ac feponi poffit diffidentia, quàm vel infigni aliqua partis alterutrius oppreflione, vel vniuerfali exterminio & interneccione, vel denique probrofa ab armis ceffatione, aut pace fatis infami.

Quartò, in nimia de fe ipfo fiducia: quòd videlicet nihil vſq; adèd putaret arduum ac difficile, quod non fe vel ingenij fui acumine ac

lagacitate, vel armis suis victricibus, felicem ad exitum speraret posse conducere: cum tamen constans ea sit apud omnes orbe toto sapientes viros opinio, nomen sapientis non mereri, quisquis suis in rebus vno sui ipsius nititur iudicio, nec alienum dignatur inquirere.

Quintò, in hostium suorum contemptu & despicientia: atque hæc, vnica ipsorum corroborationis & incrementi fuit causa. Ac velut, dum quis paruum quoddam in corpore vulnus, exiguum initio morbum, pauculas in domo sua scintillas loco indebito ignientes negligit, valetudinem, vitam, & fortunas denique suas omnes extremum in discrimen conijcit: sic se periculo apertissimo exponit is, suum qui hostem ob paruitatem despicit, eum que interea per otium increfcere finit, vsque dum numero & viribus cum contemnite conferris & paritari queat. Sapientis ducis non est, hostem non curare, aut despiciere. etenim ecquæ bonorum iactura, honoris amissio, castrorum, agrorum, prouinciarum, regnorum euerfio ex hostium secuta sint contemptu & vilipendio, omnium gentium tum veteres, tum recentiores historiarum satis loquuntur.

Sextò, in prouinciæ & locorum illius ignorantia. Taceo hinc autem, quam irreparabile, varias apud gentes (vti domesticæ illarum produnt historia) sit è regionis, terræ, locorum que

patriorum ignoratione damnum consecutum,
 sempiterna plurimorum illustrium ac magno-
 rum Imperatorum cum infamia ac probro. Iam
 liquet, nihil vsque eò Duci nostro nocuisse,
 quàm ciuitatum & arcium Hollandicarum ac
 Zelandicarum situm, oportunitatem, munitio-
 nem, robora nesciuisse. Si enim sub aduentus
 sui initium, cum primum hostium impetum
 feliciter satis copijs suis fregisset, primarias tam
 Hollandiæ, quàm Zelandiæ, vrbes maritimas
 inuassisset; facili negotio vniuersas hæc pro-
 uincias ad obedientiam reduxisset, earumque
 mansisset dominus, & anno vix vno res omnis,
 nemine obicere se vel audete, vel valente, fuis-
 set confecta, & profus debellatum. A quinque,
 aut summum sex, ciuitatibus vniuersa ea res de-
 pendeat; quibus ille occupatis, aut certè re-
 tentis, Hollandiam & Zelandiam, quæ leonis
 Belgici velut frænum sunt ac ferreum vincu-
 lum, æternum Regi parentem atque obsequen-
 tem reddidisset.

Septimò, in arrogancia & superbia, vtpote
 qui fusilem ex ære sibi Antuerpiæ statuam vel-
 ut victoriarum testem ac monumentum, erigi
 iussit. Hæc lapis fuit, ad quem omnes vicinæ
 prouinciæ pedem offenderunt.

PELAG. Volupe sanè mihi est, vniuersa hæc
 ita singillatim ex te audire. non possum autem
 in tam illustri Imperatore ac Duce, post tantam

armorum scientiam, quam sub CAROLO V. Cæsare sibi parare potuit, hæc non summo opere mirari.

BONAVENT. Verè ita de eo sentis: certum est enim Albanum primis, quos sæculum præsens habuit, ducibus & Imperatoribus, si non præstitisse & præcelluisse, comparari tamen posse & conferri. Habuit enim virtutes duci necessarias, non paucas, &

Primò, armorum scientiam & peritiam incomparabilem, vt qui sub summo Imperatore CAROLO V. varijs in prouincijs, nusquam non se virum ostendit.

Secundò, in omnibus expeditionibus erat interritus, immobilis & constans; in audacia autem prudens. nihil iuris vniquam hosti in suos & castra sua concessit; nihil quoque inconsultò, temere, aut è leuitate quadam est aggressus; numquam denique sese aduersario nudum ac feriendum præbuit.

Tertiò, etiam hoste procul agente, castra, prisorum Romanorum ritu, semper vallis & aggeribus communita vndique, nec non rebus omnibus necessarijs instructissima habebat, nihil omittens quod quomodocumque vsui esse posset. in illis verò dissoluendis mirè erat circumspectus, loca omnia ad quæ profecturus erat, nec non vicina opida & pagos, per exploratores antè perspecta habens. Eamdem & in

castris

castris
quæ ad
oportu

Quæ
mus en
infregi
pullum
bat. Hi

ei in ca
te, rufi
sibi ac
parte n
habere

uo cur
magn
dend

Quæ
non ta
aut co

uentio
tem, &
que, &

Chilia
vulgò
tem er

tudine
mum

grega
miner

castris locandis adhibebat prudentiam, cum quæ ad suorum tum tutelam, tum alimoniam oportuna erant, semper loca deligeret.

Quartò, disciplinæ militaris diligentissimus erat obseruator: quam apud eum si quis infregisset, impune non habebat, & qui vel pullum à rustico sustulisset, mox furtum luebat. Hinc fiebat, vt necessario nihil vquam ei in castris deesset, & illo cum copijs transeunte, rusticorum nullus, maleficio veritus, fuga sibi ac rebus suis consuleret; imò in felicitatis parte non parua ponerent, illius copias apud se habere; quòd magno cum compendio, at paruo cum labore, ijs diuenderent, quæ, non nisi magna cum difficultate, ad vrbes vicinas vendenda conuehere solerent.

Quintò, in suis ad altiora munia euehendis non tam generis nobilitatem ac splendorem, aut commendantium amicorum merita interuentionemque, quam vnicam spectabat virtutem, & cuiusque promerita; etiam infimos quoque, & genere obscurissimos, ad Centurionum, Chiliarcharum, Legatorum castrensium (quos vulgò *Maestros del campo* vocitamus) dignitatem euehere solitus, cum eam virtute & fortitudine iam commeruissent. Addebat hoc animum militi, cum videret etiam sibi ignobili & gregario, per virtutem & robur, aditum ad eminentissima in castris munia patere, scique pro

virtute præmiandum; atque adè in oculis fecertare eius, qui nullum facinus abire sinebat irremuneratum. Hinc nata, hæc illius axiomata & apophthegmata: Si, vt oportet, castigaris delinquentem, præmio affeceris bene meritum; fortissimis castra tua vitis redundabunt. Rusticis, etiam in hostili agro, si parcas, semper tuis de comætu abunde erit prospectum. Mensura militi si numeres stipendia, in omnibus eam habebis obsequentissimum; nec vsquam ei tunc parce delinquenti. at castigare, & quod debes non exsoluere, nec remunerari, non hominum est, sed belluinum & barbarum.

Sextò, ad dona omnia corruptela sçue munerum erat inuictissimus, multò minùs cedens auro, quàm marinis fluctibus cautes, atque ab omni eius acceptione quàm remotissimus, imò & omnium munera accipientium hostisiuratus: hinc suo eos arcebat cõtubernio, quos illis norat illaqueari solitos. Regi quoque suo fidelem vbique præstabat operam, nusquam sibi in eius causa parcens.

Septimò, consilia sua & cogitata mentis tam alto premebat silentio, vt sæpè antè res confecta appareret, quàm cœpta aut incipienda sciretur. Vidisses in viro cogitationes profundas, verba rarissima, & mirã in omnibus sibi fidei quæ suæ concreditis taciturnitatem & silentium, vt subinde nec bellico imperio, nec

Regum consilij, nec rerum magnarum executioni eum diceret adiuuendum, qui lingua esciret imperare. adhuc numquam ignoscendum in viris delictum esse, tacere non posse; ad omnia eum munia, & praesertim castrensia, innotum censens, qui linguam non posset moderari. Haec sunt primariae, quas in ipso notavi, virtutes, quas ea quae commemoravi vitia non nil inobscurant, ne dicam imminuant. Sed nos oportet, vix vllum iam inde ab orbe condito, quantumuis magnum, ducem fuisse, in quo non semper ij quibuscum egit, aliqua defecerint, & non paucos, magnas inter virtutes, defectus obseruarint.

PELAG. Summopere gaudeo haec ex te auisse, quae mihi suo tempore etiam vsui futurae sunt, vt horum quaedam imitari, alia studeam imitare. Porro, quid de Magno Commendatore Ludouico Requesencio tibi videtur?

BONAVENT. De hoc, quod quam breuissimo tempore summæ rerum praefuerit, pauca dicenda sunt: hunc tamen omnes passim, vt virum bonum, Dei timentem, atque in omnibus sincerè sine furo & vlllo humano respectu procedentem suspexere. Quod enim animo sentiebat, hoc lingua promebat: neminem quoque circumueniebat, sed aiens aiebat, negans negabat. Omnium adhuc virtutum cultor erat ac fautor; supra modum affabilis, nulli loquenti

aurem

aurem non accommodans, & ad audita quàm humanissimè respondens, bonis item desiderijs plenus. Qui si maiorem in aduersis cōstantiam, & infractum animi robur, æmulatorum quoque, detractorum, ac maleuolorum, qui illum cum in Hispania apud Regem, tum in hisce imperio suo concreditis prouincijs malignè traducere satagebant, contemptum maiorem prætulisset; nã ille inter optimos atque illustrissimos, quos vnquam habuit Belgium, Gubernatores numerari potuisset. At præpropere & inuida Belgio mors, omnes eius præclaros conceptus & molimina præcidit ac subuertit.

PELAG. Quid autem de Ioanne Austriaco tentes? quod ducum, qui sub eo militarunt, de illo iudicium?

BONAVENT. Nulla dotes eius verba fatigantur exprimere: nescio enim, num magno celebrique Imperatore digna virtus, vlla ei defuerit. Animositate enim præstabat quàm quàm maximè, vti & munificentia & humanitate nulli cedebat labori; at prouidus, circūspectus gnauus, impiger, nullius item erat occasione negligens, at in omnem excubans; consiliorum quoque deliberatorumque seruantissimus, in promissis fidus, eloquentiã præstans, ingenio firmus & memoriã magnus (quæ duo rarò in vno simul reperias) in expeditionibus suscipiendis fortunatus; consulta antè, quàm executioni

mandaret, maturè examinans, & omnem in partem versans, in illis autem peragendis fortis, & infractus. Consulentes alios haud inuitus audiebat, alienumq̄ue consilium melius, suo postposito, sequi non pudebat. Militem fortem non secus ac fratrem complectebatur: hinc nulla eius benefacta indotata sinebat. disciplinam autem militarem legesq̄ue castrenses exactissimè seruabat, benemeritos præmians, & in delinquentes animaduertens; ita vt sub illo nec virtus vlla indonata, nec crimen esset impune. In bellis denique indefessus erat & martialis, at extra arma placidus, & in contubernio iouialis.

Nihil autem in eo culpandum inuenio, quàm quòd, dum primùm Belgij gubernacula capessit, Pacificationi Gandensi subscripsit, ab Ecclesiasticis quibusdam viris ad illi subscribendum inductus. Factum hinc, vt, fortissimo milite aliorum iam ablegato, nudum se & inermem armatis hostibus exposuerit. In quo cum non multò post se peccasse videret, Bruxellâ & Mechliniâ fugere coactus, quò vitæ consuleret, insigni astu & arte per speciem instituentæ venationis egressus, in Namurcensem arcem, vnicum vitæ tuendæ præsidium, sese subduxit, & amandatū extra Belgium militem reuocare compulsus fuit. Video cum præterea, ob confictam ab æmulis calumniam, qua apud Regem fratrem

fratrem tamquam Belgico inhians imperio in-
simulabatur, plus æquo animum deieciſſe. quã
cùm nonnullos, ad ſiniſtrè de eo ſentiendum,
inductos vidiffet, in morbum, præ mœrore ſen-
ſim contabefcens, incidit; à quo etiam, haud
multò poſt, incredibili & irreparabili orbis
Chriſtiani cum damno, in florenti ætate, ex hac
vita ſublatus eſt.

PELAG. Inauditum id hæcenus mihi fuit;
gaudeo proinde rei veritatem ex te, ſimul &
magni huius Imperatoris virtutes ac dotes au-
diuiſe; adhæc, quàm peſtilentes & noxij in
Regum ac Principum aulis ſint detractores, &
alienæ virtutis & gloriæ corroſores; quàm de-
nique, apud nullum non Principem, ſit vel nu-
dum arrogati imperij nomen odioſum, & va-
riarum ſuſpicionum ſeminarium; atque ad eò
nullum cuiuſpiam oculum tam ad rei deſoris
accidentis contactum indolere, ſeſeque con-
trahere, quàm cor Regis ad minimam regni ab
alio inuadendi ſuſpicionẽ. hæc etenim, vtcum-
que parua, vtcumque caſſa & falſa, ſemper ali-
quam in eo diffidentiam generat, & plagam in-
fert. è qua mox innumera ſequentur mala, que
extremam florentiſſimis etiam regnis perniciẽ
attulerunt. At quid de Duce Parmenſi, qui po-
tiſſimam Belgij partem Regis ad imperium re-
duxit, & ſub quo varijs ipſe muneribus caſtren-
ſibus perfunctus es, ſentis?

BONAVENT. Multum Parmensi debere me fateor, non tam ob accepta ab eo beneficia, quam ob insignes & heroicas quæ in eo eluxere virtutes; tum verò ob eam, quæ illius operâ & industriâ, Regis nostri imperio facta est, nemini non notissimam, accessionem: vt primarijs qui orbe toto, & omni ætate fuere, ducibus meritò eum censeam annumerandum & comparandum; præsertim, si locorum Belgicorum, illo gubernacula capeffente, statum, munitiorem, hostium multitudinem; Regum, Principum, ac Rerum publicarum exterarum auxilia, qui hostem tum milite, tum auro identidè clam & aperte iuuabant, consideremus, & quòd in Belgium primùm veniens, præter Luxemburgensem & Namurcensem agros, vix locum haberet, cui tutò militem concrederet. Prætereo, non eum tẽpore iussim à Rege fuisse, in Gallia simul & Belgio bellum gerere; & non rarò tãto ei nummaria cum defectu, vt vix quisquam redat, nec solùm annuos suos prouentus solvendo militi insumpsit, verùm & paternas possessiones, ære alieno intolerabili grauatas ad illium transmiserit. Illustria illius facinora orbi quàm patet notiora sunt, quàm vt referti conscribique opus habeant.

Nihil in eo desiderasses, quòd in magno illustriq̃ Imperatore quis requirat. In penè omnibus namque expeditionibus fuit felix, mu-

nificus in obuios, humanus etiam in minimos, prudens, sagax, sollers, & placidus quàm qui maximè; ad clementiam propensus, in periculis intrepidus, in quæ tamen nec se, nec suos, temerè & inconsultò conijciebat; in omnibus agendis cautus ac circumspectus, exigente necessitate interritus & infractus. in cunctis operibus, in mensa, aula, supellectile, familia, comitibus, regiam magnificentiam ac generositatem spirabat. nulluseum fatigabat labor, nulla deiciebant pericula. vidissès in aduersis patientem & sperantem meliora, in bonorum iactura constantem, & velut sensus expertem. De generositate quid dicam? vt etiam mortuam proximus, imò mortuo quàm viuo similior, nouam in Gallos expeditionem Rege iubente moturus, equum conscenderit. Demum in omnibus suis consilijs, iam antè maturè excussis, exequendis fuit immobilis, in omniverò conuersatione subtiliter acuteque inuentis insignis; nullum denique nationum agnoscebat discrimen. Inter hæc tamen, fuerè non nulli, qui suæ gentis hominibus plus nimio eum credidisse censeant. & ob falsas de luxata non nihil illius in Regem suum fide, in Hispaniarum missas delationes & calumnias, plus quàm pariterat sese deiecisse; atque hinc eum, contracte, mortem sibi accelerasse, communis multorum est opinio.

PELAG. Recreant hæc me, & in magni hu-
 ius Alexandri virtutum gestorumque admira-
 tionem rapiunt; simul & stomachum mihi mo-
 uent, cum tantum virulentis illis ac perfidis su-
 furrionibus, in inuictos illos Heroas, quos nulla
 frangere, aut de statu mentis deicere potuerunt
 arma, nec vis hostilis, iuris esse video. At Archi-
 ducem ERNESTVM quem fuisse dicis?

BONAVENT. Meritò hîc cum Poëta exclamè:

*Ostendent terris hunc tantum fata, neq; ultra
 Esse sinent.*

Heu pietas, heu prisca fides!

Indignæ sanè provinciæ Belgicæ fuisse viden-
 tur, quæ tanto bono ac viro diutiùs fruerentur.
 Erat enim in moribus maturus, in consilijs so-
 lidus, in verbis & operibus serius, in promissis
 fidus; virtutum omnium, & pietatis in primis,
 cultor, orationi mirè deditus, vitæ integer, ab om-
 ni mulierum familiaritate alienus; in verbis
 brevis quidem, sed profundus; iuratus menda-
 cij hostis, aduatores, suffrones & detractores
 cane peius & angue detestans; diuinissimi Alta-
 ris Sacramenti cultor & venerator assiduus; in
 clientes, fidos tamè & probatos, effusus & pro-
 pè prodigus, nullum obsequium virtutemque
 indonatum passus; in pacem denique quam
 bellum propensior, hoc tamen non minus se-
 dulò curabat atque illam. Multa quidem ad
 Belgij bonum salutemque spectantia exequi

decreuerat vt iliter ; sed, dum commodam ad eadem efficienda oportunitatem præstolatur; Deus eum è vitæ statione euocans, bene cœpta abrumpit, vt ei pro virtutum merito coronam, ac beatæ æternitatis lauream apud superos pararet, illius in locum ALBERTVM Magnum, qui post Fontanum Comitem res Belgicas, primò vt alienas, dein vt proprias, curaret ac regeret, suffecturus.

PELAG. Deplorandum sanè ac miserum, magna non diu stare, sed ilicò interciderè; quasi si magnitudo & diurnitas simul stabularè & agere nescirent. De Fontano ergo Comite ecquid videtur?

BONAVENT. Fuit is haud dubiè inter omnes Principes & Magnates, longè felicissimus: breue namque imperium bene gestum, omnes bene de eo sentire fecit. Generosus erat vt pauci, & fortunatior quàm vulgò militares solent; infractus & interritus, nullas difficultatum aut discriminū remoras exhorrens, periculaq; tam intrepidè deuorans, quàm alius pultes sacharatas. alloquio accessuq; erat facilis, in alijs audiendis comis ac blandus; in tentanda fortuna effusior, quàm retractior; in aggrediendo audax, in vrgendo promouendoque etiam audacior. Regi suo fidelem per omnia operam præstitit. In reos sine vilo personarum discrimine pro delicti grauitate, animaduvertebat, iusti-

tiamqu

tiamque tam in castris, quam ciuitatibus, tana domi quam foris, exactissime seruari volebat. quod autem feliciter satis habenas Belgicas sit moderatus. hinc bonam apud omnes Europæos Principes de se opinionem concitauit, & optata pauculorum annorum felicitas magni illi & fortunati ducis nomen orbe toto peperit. Hæc sunt, quæ mihi in præsens de Comite illo dicenda occurrunt: credo equidem, si diutius imperio præfuisset, non benignius illi à pestilentibus æmulorum linguis futurum, quam fuerat superioribus, & in eadem qua illi, amaritudine & luctu cum vitam terminaturum fuisse. Hæc namque ordinaria, & penè communis, omnium Rectorum & Imperatorum est merces.

PELAG. De ALBERTO Archiduce, qui per nuptias Belgicarum prouinciarum Dominus ac Princeps factus est, quid opinaris?

BONAVENT. Non sunt hæc huiusmodi, ut tibi ea verbis tibi queam exponere: qui enim Magni illius ALBERTI virtutes enarrare tentet, is maris quàm profundissimum est, fundum bolide explorare contendat; cum nulla sit virtus, quam non in Principis illius pectore sedem sibi delegisse vidisses. Etenim singularis illius erat castimonia, ne vel indecentius verbum ferens; sui ac suorum omnium custos erat integerrimus, & iuratissimus omnis fœditatis hostis. Liberalitas eius, maximè in res pias & pauperes,

tanta, vt centena per annos singulos millia in illas erogaret. Piam in Deum diuinaque mentem nullus exprimat calamus, lingua nulla; quã etiam Regibus ac Principibus omnibus vt fax præluceat: quotidie enim multas orationi horas impendebat, etiam tum cum in castris ageret; sacrificio quoque Milsæ singulis diebus intererat, cum valetudo permittebat: adhæc Virginis-Matris cultor erat indefessus, illius nomini dicata loca & oratoria tum precibus suis, tum regijs donarijs honorans; nulla penè vt esset ædes atque altare, quam, in Matris suæ gratiam, singulari miraculorum prærogatiua honorabat Deus, quam non suis ALBERTVS muneribus honoraret. erga sanctissimum denique Eucharistiæ Sacramentum ita afficiebatur, vt, quoties illud gestans sacerdos ei per viam occurreret, semper illum, ad infimorum etiam domos, sequeretur; in quo magni illius RVDOLPHI Austriaci, qui ob delatos sacræ huic hostiæ honores, primum inclytæ & perillustris Austriaca domus potentiæ fundamentum posuit, super quod duodecim continua serie Imperatores, vnum innumeros taceam Reges ac Principes, inædificati orbem gloria & triumphis repleuerunt exemplum est secutus.

Potest, præter hæc, non sine ratione, omnium suæ ætatis Principum sapientissimus nominari vt qui vniuersos Consiliarios suos acumine, ma

turi

turitate, prudentia, ingenij dexteritate longo interuallo præcurreret; quæ pòst futura erant, eminens præuidens & subodorans, quin etiã necessaria, in tempore, priusquã esset ferius, remedia obiciens. In verbis ita erat brevis, vt tamen nec necessariorũ aliquod omitteret, nec frustra vllum proferret, vt pote sententiarum vberior quàm verborum. Memoriam ita tenacis, nihil vt illum fugeret, & ad triginta, etiã quadraginta, maximi momenti postulata, eodẽ tempore proposita, singillatim eo profus quo petita erant ordine, nonnumquam responderit. In conferendis dignitatibus tam ciuilibus, quàm Ecclesiasticis, ad stuporem vsque prudens, & quod rarissimum, supra modum felix. Virtutum omnium vti cultor erat, ita fuit & admirator, & quos virtute quapiam nosset eminere, eos pro ratione status euehere ante alios studebat. Iudicij aded erat perspicacis & lyncei, vt vel semel visum hominem ita intus & in cute nosset, ac si decennium illo familiariter esset vltus. Innata ei licet esset Regia vultus & verborũ grauitas, comis tamen in primis erat & affabilis, & quos abemicante maiestate veluti sideratos & confesternatos cernebat, suo ipse alloquio recreabat, ac velut sibi reddebat. In promissis erat constans, neminem fallens, nihil cuiquam quod non præstaret, addicens. Ingruente desubitò difficultate nequidquam de sede mentis mouebatur.

tur, sed quæ facere decreuerat, intrepidè perurgebat. incidentia pericula, inopinatum damnum, graues aliorum minas, & arma intentata, non secùs despectabat, quàm si leoninum illi, non hominis, cor fuisset. Nihil vt fuerit vmq̃a, quod illum aut ab addicta fide, aut verbo dato, aut eo quod rationi foret consentaneum, dimoueret; quòd illius constantia & mens esset immobilis, & rupem quis antè, quàm ratione nitentem illius animum, de loco mouisset. Hoc persapè ei in maximi momenti rebus vsu venisse vidimus, quarum etiam felix & optatus fuit exitus: magis vt vno illius verbo, & nuda sponcione, quàm validissimo propugnaculo niri quis posset.

Vultus illi semper ad placidam lenitatem, ad iracundiam, feritatem aut toruitatem numquam compositus. sic & verba semper æquabilia, matura, & in rebus aliunde incidentibus lætis, tristibus, paruis iuxtà ac magnis, solita temperie referta fluebant; semper vt sui esset similis, nec verba, nec colorem subitis in casibus mutaret, vultumue contraheret, ac si prorsus sensus fuisset expers. In sermone ita sedatus apparebat & compositus, quasi verba octiduo antè esset præmeditatus; vnde fiebat, vt & nulum proferret non necessarium, & necessariorum nullum prætermitteret. Omnia denique illius tum dicta, tum facta, ex arte composita di-

ixisses, quibus, nisi omnem sensum illorum
eruere velles, nihil addi, demi nihil debere
idebatur.

A mendacio ita erat alienus, numquam vt
lud protulisse auditus sit, & Principis esse di-
eret longè supra omne mendacium eminere;
osum, euidens animi timidioris, etiam perfidi,
c fallere cupientis, (quod Principis magnitu-
line nimis quàm indignum est) signum esse
xistimans. hinc vniuersa eius verba ab omni
rant mendacio fucòque aliena, ac sincera, &
cum eo quod pectore clauderat, mirè collu-
lencia.

Nemo illum, aut ob prospera plus æquo
gaudentem, aut ob aduersa vultu deiectionem
vidit; nemo quoque vlli præterita præsentiaque
exprobrantem beneficia audiuit. In morbis o-
mnibus (quos habuit multiplices) tantam præ-
tulit constantiam, vt supra hominem ea esse vi-
deretur: hinc eum nemo in torminibus aut cru-
ciatibus audiuit queritantem, nec vultum vidit
solito contractiorem; nemo oculos dolorem
testantes, nemo frontè rugatam, nemo os con-
tortum, nemo colorem natium immutatum,
aut vultum præ pallore luridum conspexit, ne
quidem in supremo vitæ articulo, cum iam in-
taminatum in summi Iudicis manus spiritum
esset emissurus.

In bellis porro, media inter arma ita agebat

interritus, & in castris urbiumq; obsidijs adeo
 securus, tamquam si per amœnissimum domum
 hortum satellite multiplici cinctus obambula-
 lasset; centuplo plus animi præferens, quàm
 corporis vires paterentur. tam quoque intrepida omni-
 pidus vera inter arma, eorumque discrimina necesse
 versabatur, atque aliquis domi inter picta in rebus
 aulæis bella, & maris tempestates, nullum de
 foris casum extimescens, agit; tamquam si vitæ
 auctor Deus aliunde incidentium malorum
 eum securum esse iussisset, & ipse plures Bruxe-
 læ in arca reclusas habuisset vitas, quas, vnâ su-
 armis amissâ, redux ex ordine reassumere pos-
 set. Si vidisses illum equo insidentem, de præscis
 aliquem heroibus (ad eum scitè & decore eum
 moderabatur) videre te putasses: & quia scientiarum
 omnium, ac Matheseos in primis & Geometriæ
 gnarus erat inter paucos, hinc munitionibus castren-
 sibus coram inspiciendis tum veris, tum umbraticis, summopere capie-
 batur. Ne verò te diutiùs verbis detineam, ita
 vniuersa illius vitæ ratio, ad instar horologi
 temperata erat, vt etiam in cibo, potu, som-
 no, omnibusque homini necessarijs exercitijs
 eo nemo posset esse moderatior, & magis ad
 normam compositus: vt omnis illius vita por-
 tentum esse potius, quàm hominis vita videre-
 tur; simul & omnium virtutum prototypo
 ad quam non Reges solum & Principes, sed

Religiosi, qui se à rerum mundanarum turbis
 & strepitu Dei causâ sequestrarunt, vitam com-
 onant suam. Ita quippe seruiebat Deo & vir-
 utibus, tamquam si non aliud tota vita fecisset;
 ta omnibus prouinciarum suarum commodis
 & necessitatibus consulebat, ac si nullis præter-
 a rebus intendisset.

Quantus omnium sæculi huius magnitudi-
 num atque honorum fuerit contemptor, tum
 quidò testatus est, cum oblatum secundò ab
 Electoribus Imperium, antè quàm & frater il-
 ius MATTHIAS, & FERDINANDVS ad id assu-
 nerentur, inusitato & sæculis omnibus penè
 naudito exemplo, repudiauit. Quàm enim
 paucos reperire est, qui oblatos sibi vel fasces,
 vel sceptrâ, & diademata generosè reiecerunt!
 quàm pauci, etiam eorum qui omnem sæculi
 fastum & pompam perosi, vni Deo seruire se
 velle aiunt, sublimiores gradus subterfugiunt,
 cum ad eos capeffendos, non dico compelluntur,
 sed tantùm deliguntur aut inuitantur!

PELAG. Postrema hæc longè me, quàm pri-
 ora, magis recrearunt. Sed quid tandem Belgio
 huic fiet? quamdiu omnes suos Rex noster
 thesauros illi iuuando infumet? quamdiu an-
 nuasauri messes, quas illi profert India, vni huic
 frustra impendet? Supra centum auri millio-
 nes bello Belgico Reges nostri insumpserunt; &
 cum ante bellum vix vllè in Belgica essent opes,
 iam

iam passim omnes auro & argento abundant. crediderim nostris omne, quâ patet, Belgium ducatis propè posse cōsterni; & interim Hispaniâ totâ aurum & argentum exulat, illiusque in locum ærea de Belgicis cacabis procusa pecunia successit: sæpè vt mihi satius & consultius facturus Rex noster visus sit, si hæc prouincias repudiando desereret, quàm vniuersum thesaurum illis tam irritò euentu prodigè impenderet. Hac ille sibi pecunia vniuersæ Africæ imperium haud ægrè parasset, & varios illos per Indiam regulos Hispanico sceptro vctigales fecisset. Quod verò maximè deplorandum, nondum belli finis, nondum prouincia aliqua de hostilibus Regi accessit. hodie enim Regij urbem aliquam occupant, cras aliam rebelles, in orbem velut vices alternando; & post tot annos vix vllus, ecce, fit progressus, nulla notabilis obtinetur victoria. Nec solius Hispaniæ, sed & omnium ei subiectorum regnorum, exhauriuntur opes, incolæ, potentia, nerui; idque irritò semper conatu, & orbis totius cum explosione, cum vniuersam cum suis opibus & regnis per orbem sparsis Hispaniam, duabus tribusue prouincijs, sexaginta propè annis iugum imponere non potuisse videt.

BONAVENT. Erras, mi Pelagi, erras, & quidem grauissimè, dum Belgicas hæc prouincias tam parui facis. sed ignoscendus error illas

pranti. Etenim non semel, sed sæpius, non
rimos gentis nostræ proceres & nobiles, qui
Belgium frequentarant, audiui, dicentes, si sibi
ut Hispaniæ, aut Belgij possidendi optionem
ignorum dator faceret Deus, illam huic se
postposituros. Nec id tute miraberis, si vniuer-
m Belgicarum prouinciarum corpus iunctū
consideres. Fors Murcia, Valentia, Cantabriæ,
ragonæ, aut alteri cuiquam Hispaniæ regno
Belgium par existimas. Plures sanè id ambitu
uo non magno vrbes elegantes, magnas &
opiosas complectitur, quàm vniuersa Hispani-
a simul & Lusitania, quàm etiam tota aut Ita-
a, aut Gallia, aut Germania. Illius, & ciuitatum
ius, ea est munitio & potentia, nullum vt in
rbe regnum habeat munitiores. Agrorum &
temorum amœnitas, eorumque diuersus aspe-
tus, nullo satis exprimi calamo, nec verbis po-
est. ea quoque maris, ac fluuiorum, quibus pas-
im ceu venis corpus hoc Belgicum interfeca-
ur, est oportunitas, vt nulla ei quoad hoc regna
paria sis visurus.

Terræ totius is est prouentus & vectigal, vt,
si vni vniuersa Principi pareret, & Batauarū
quæ modò est formâ regeretur, octonos auri
milliones & amplius in annos singulos ei pen-
deret. Belgis ad victum & vsum necessaria, præ-
ter salem, oleum, vinum, domi omnia nascun-
tur. nullum tamē reperias regnum, quod plura,
aut

aut magis varia, habeat vina; etenim Hispanie
 fe, Germanicum & Gallicum, tam in Belgio re-
 dundat, quàm in terris vbi natum, & sub to-
 culari genuit. Ipsius quoque flumina ita pisci-
 lenta sunt, & omnigenis piscibus abundant,
 hinc quaquauerfum ad exteros euehantur.
 Veruecina & bubula mirè hìc sapit; vti & au-
 um tam altitium, quàm siluestriũ genus omni-
 quarum maxima hìc est vis. butyri denique,
 casei ea est copia, vt butyro, caseo & lacti pro-
 tellus omnis innatet, & non nemo non sit ver-
 tus dicere, tantũ vnicam Hollandiam suis da-
 lactis, quantum suis Gallia vniuersa dare sol-
 vini. Lino Belgium panino ita abundat, vt vn-
 uersum propè orbem eius faciat participare
 vti & lanci, & aulæorum scitè textorũ, quæ p-
 omnia Europæ regna ac prouincias, etiam Tu-
 carum imperium, & vsque in Sinas & Iaponi-
 vltimos, & alio sub sole calentes Americanas
 auehantur. Pictores habet & arte præstantissi-
 mos, & numero plurimos, vt vnica Antuerpi-
 vrbis non ad eò ampla, plures pingendi artifices
 alat, quàm vniuersa simul Germania, Gallia
 Italia, Hispania. Quæ verò hìc fiunt opificum
 mechanica, opera & instrumenta, omnia terrarum
 exterarum opera elegantia & arte superant.
 Incolas videbis linguarum peregrinarum, etiam
 diuersarum, ita peritos, vt in alienone quàm
 materno idiomate versatiores sint addubites.

non raro, etiam mulieres, quinque diuersis
linguis loquantur; paucos quoque reperiās, qui
non saltem binas ternasue calleant.

In studia & litteras naturā propendent, &
laborem eorum quā aliae nonnullae gentes,
superant facilius: quod quae longè pulcherrimum,
nulli non arti scientiaeue sese applicant, Iurif-
rudentiae, Theologiae, Philosophiae, Mathe-
maticis litteris humanioribus. Linguarum Graecae,
Hebraicae & aliarum externarum, quibus do-
ctrina traditur, cognitione, & imprimis Latinae,
in quibus excellunt, ut hanc quis ijs nativam existimet:
Latinè autem dum scribunt, eam spirant ele-
gantiam, ut stupori sint omnibus. adeoque nulla
ut ars est, aut scientia, quam ignorent. Inna-
tam quoque illis dicas, cum omnibus exteris
in omni difficultate, fastidio & dissensione conuer-
sari, illorum genio ac moribus quā scitissimè
sese accommodando. Iouiales ut plurimum sunt,
in amicitia fidi, colore vultus eleganti, nec con-
spicuo; indole, complexione & staturā bo-
nā; robusto, vegeto, & bene cōposito corpore.
Quid de deteriore feminarum sexu dicam? a-
stupingunt propè omnes, & in omni panni ge-
nere; in cultu & nitore corporis, domusque
supellectile, ad stuporem, ne dicam supersticio-
sum, nitidā; quod quae mirere magis, non mi-
nus solerter & industriè omnia mercimonio-
rum genera tractant, quā viri.

Mari

Maritimæ & naualis rei cognitione quæ Belgicam gens superet? iam orbem terræ enauigasse, apud eos ludus est. Qui vbiuis gentium, in exercitiis robore & audacia præstant, Belgas esse comperies. Wallonicus peditatus audacia, generositate, constantia, & omni quæ militem decet dote, inter omnes gentes fert primas. Equitatu quoque valent & præstant Belgæ, maximè Geldri, Campinieneses, Transmosani, & illis vicini. In arcibus vrbibusque cõmuniendis nullos eis habebis pares, vti nec in operibus naualibus, maritimis, & aquaticis. In inueniendõ indagandõque videbis solertes, in exequendõ constantes & nauos, mille per artes & vias ad præfixum sibi scopum peruenire conantes.

PELAG. Quid audio? propè sum vt mentem & conceptũ de Belgio iudicium mutem. Numquam enim mihi hæc in mentem, ne ad aures quidem venerunt.

BONAVENT. Vix mediani eorum quæ præfens apud eos vidi, partem tibi commemoro. Quod regnum aut prouincia, quæ gens, sexaginta propè annis intestinum & ciuile bellum ferat? & cum summa illius moles penè semper Brabantia ac Flandria incubuerit; illas tamen si inspicias, ita opulentas & feraces videbis, ac si hostem nullum, exercitus nullos sensissent. Incendio integri absumentur pagi, & quidem millenarum familiarum, anno, vel certè dimi-

dio vix
lum
quo in
rigabil
iple tac
Belgici
id hæc
ticum
(quis cr
bus sibi
tes, iter
interdi
infest
tam or
& gesse
talle, a
per di
gantes,
Intu
non bor
ultria
gere, vt
pricipi
ballou
uerunt
erman
mpetra
bas co
num &
di

dio vix elapso, ita videbis omnia instaurata, nul-
 lum vt deflagrationis appareat vestigium. In
 quo incredibilis Belgarum solertia & indefa-
 tigabilis animositas elucet, quam sæpè mecum
 ipse tacitus sum demiratus. En tibi aliud animi
 Belgici argumentum. Tentarunt (intentatum
 id hætenus iam inde ab orbe condito) per Bal-
 ticum Arctoaque glacie coneretum pelagus
 (quis credat ?) in Orientem penetrare, securi-
 bus sibi ac nauibus suis per glaciales illos mon-
 tes, iter parantes ac fecantes, identidè noctu &
 interdiu, tractus illius feris ac belluis epibatas
 infestantibus. Repete deinde tecum quidquid
 tam orientis, quàm occidentis Solis per Indiam
 & gesserint & tulerint, & nullos id Reges ten-
 tatiæ, aut fecisse hætenus deprehendes; mille
 per discrimina tam intrepidè ac securè nauig-
 antes, ac si epulas adissent.

Intuere adhæc animositatem hanc in causa
 non bona, etiam prudentiâ, versutiâ, simul & in-
 dustria succinctâ. An non Batavi ita rem suam
 egere, vt cum omnibus propè orbis Regibus &
 Principibus societatem aut foedus inierint? Sic
 Gallorum Regum auro & milite bellum susti-
 nuerunt: sic Angliæ Regis, & omnium propè
 Germaniæ Principum suppetias, annis singulis
 impetrarunt. Sic & per vniuersam Germaniam
 urbas concitarunt, incolas ad iugum Impera-
 torium & domus Austriacæ excutiendum in-

figando: sic Gaborem ad res novas moliendas, Turcam ad bellum Cæsari mouendum missis legationibus impulerunt: sic Palatino Bohemię coronam imposuerunt, Danum in Germaniam euocarunt, Sabaudō & Venetis auxiliarias copias miserunt; Rupellenses & Hugonottas Gallos ad Regi suo rebellandum animarunt. & ipsi interea, Gallorum socij, amici & clientes (in quo sanè magna opus dexteritate fuit & calliditate) mansere.

En tibi aliud in superabilis illorum animi exemplum. Hi ipsi Bataui, tribus iam proximè elapsis annis, centum & ampliùs præfidiarias & onerarias, omnibus necessarijs rebus, armis & in triennium duraturo comœatu optimè instructas naues, varijs subducibus, in Occiduum orbem, incomparabili dispendio emisere; quartum pars potissima nostras in manus incidit, pars tempestate iactata disperijt. Quar impendia si subduxeris, & vniciquę naui triennali suo comœatu instructæ, centum florenorum millia assignaris; vix decem florenorum millionibus classes illas parari potuisse compties. Apud Orientales quoque Indos, non exguam, sed, prout æstimarunt nonnulli, non minorem quàm apud Occidentales, nauium incertam sunt passi. Quod verò à Dunkerkarum in nauibus, quàm halecum piscatu disturbato & intercepto, tulere damnum, quinque

floren
millio
fecere
lant, f
dunt,
se com
los me
litum
nouas
illam I
Gallia
sem su
alijs de
lio ven
PE
id inn
hæ pro
& vtile
patriar
ille def
BON
Gallie,
rumq
posside
penè in
Secu
eu vall
nes, à
agnac

florētorū millionibus vulgò æstimatur. Viginti
millionū, Bredanæ obsidionis causa, quod
fecere impendium, nec ipsi quidem dissimu-
lant, sed euulgant. Nondum tamen animo ca-
dunt, sed terra marique ad nos oppugnandos
se communitunt; vt taceam, illos Dano in singu-
los menses noua aduersus Cæsareanos, tum mi-
litum, tum pecuniarum, subsidia mittere;
nouas quotidie naues instruere, & ad nuperam
illam Britanniae Regis aduersus Hispanos, &
Galliae aduersus Rupellanos, comparatā clas-
sem suas cum Admiralio suo naues addidisse;
alij denique Protestantibus Principibus auxi-
lio venisse.

PELAG. Meritò sic censes: at mihi numquam
id in mentem venerat. Verum, cur tibi Belgicæ
hæ prouinciæ Hispano Regi adedò necessariæ
& vtilis videntur, vt nulla ob impendia, opum
patriarum euerfionem ac labores, easdem sibi
ille deferendas ducat?

BONAVENT. Intuere primū illarum situm.
Galliae, Angliæ & Germaniæ conterminæ, illa-
rumque velut frænum sunt: vt quisquis has
possidet, multum ille in vicinos omnes iuris, &
penè imperium habeat.

Secundò, prouincias has ipsiusmet Hispaniæ
ceu vallum esse, & munitissimum aduersus om-
nes, à quibus impeti posset, aduersarios pro-
pugnaculum: sunt enim solæ per se plusquam

fatis ad omnium Hispani nominis hostium impetum aut infringendum, aut excipiendum.

Tertio, quamdiu harum provinciarum Rex noster dominus erit, non est quod aut Galliam, aut Angliam, aut Germanos metuat. aduersus Hispaniam enim insurgere qui audeant, cum timent, ne à Belgis, quorum is situs est vt nullo non tempore in vicina regna impetum facere possint, domi inuadantur, & irreparabile damnum patiantur?

Quarto, vbi plenum Rex Belgij imperium habebit, habebit & maris, atque in eo orbis totius: & nullius Regis ea tunc erit potentia, vt Hispanum, quamdiu mari imperabit, inuadere audeat.

Quinto, putasne, si hasce provincias à se Rex abdicaret, fore vt, quos ipse habet æmulos & hostes, cum Hispania sua quietè frui sinerent? Si, cum Regis exercitum propè intra viscera sua habeant, Hispaniam nihilominus atterere & arrodere iam tentent; quid facturos putas ab hac timendi occasione iam liberos? Ergo vides longè satius, securius & consultius esse, proci à sua Regem Hispania bellum alere, quam id domi & in visceribus regni experiri.

Sexto, verissimum esse deprehendes, quam rarissimè ea quæ latè patent regna, ab armis quietem habere, & non semper aliquos eis aduersarios exoriri. cum ergo alterutrum necesse

fari

fariò d
ris & p
læstran
Sep
quibus
dum co
incurfu
rias pec
cum op
educan
adducit
sibus in
ducitur
puto, q
i perici
beat, q
Rege su
eam, p
& vsum
ti, & ve
a provi
quum v
PELA
nus; a
rouinci
cat, qu
banus
ipse q
tam po

fariò deligendum sit, præstat haud dubiè, foris & procul à sede Regia, quàm domi, belli palæstram statui.

Septimò, prudentissimè sanè magni Reges, quibus numquam magni desunt æmuli, agunt, dum continuò ad omnem inopinatū hostium incursum, exercitatum in armis militem, & varias peditum & equitum copias alunt, quas, cum opus fuerit, in aciem aduersus aduersarios educant. Regni quippe totius salus in discrimine adducitur, & periclitatur, cum repentinis in caibus in exercitatos nouus è tirocinio miles educitur. Regis ergo nostri permultum interesse uoto, quòd in armis natum & adultum, & bellicum militem sub signis continenter habeat, quem, quocumque liberit, mittat pro Rege suo vitam exponere promptissimū. Ut tamen, per assiduum hoc armorum exercitium & usum non paucos duces & Imperatores possint, & velut exsculpi, quorum Rex operâ varijs in prouincijs, pro vario euentu, suum in obsequium uti valeat.

PELAG. Bene quidem prudenterque tu hucus; at quomodo has sub imperium suum prouincias Rex redigat? quis facere se possit, quod ne primi quidem orbe toto duces, Albanus, Ioannes Austriacus, & Parmæ Dux, ne ipse quidem Magnus ALBERTVS facere unquam potuerit? quæ ergo nobis, post tantum

tantorum conatum, spes reliqua? nome stultum, felicem aliquem post tot irritum eventum labores, exitum sperare velle? Nihilominus quidnam hac de re ipse sentias, scire è te velim, vt qui iam inde à belli Belgici initijs ad inducias vsque, omnibus vrbium oppugnationibus & praelijs pro Rege susceptis interfuisti. Si enim fieri non posse putes, vt rebelles hi subigantur, & in Regia iura armis compellantur, cur tantas Rex noster sine vlla profectus spe impensas subeat? quis suas in irrecuperabilia & impossibilia opes effundat? non fatius, aurum & militem suum domitene, quàm ipsum sine omni rebellium horum subigendorum spe, profunderet, ne dicam prodigero?

BONAVENT. Bene dicis: stultum siquidem est, volantes per aëra aues velle coëmere; stultum, impossibilia sperare; stultius, illis acquirendis thesauros, honorem, vitam & sanguinem insumere: multo verò consultius, pecunias arcâ continere, quàm temerè in minimè parabilia expendere. At numquam impossibile putavi prouincias has sub Regis nostri iura posse redigi: etiam, post tam præstantes ac magnos Imperatores, desperare hîc nolim; & quamquam id arduum fore non diffitear, non is tamen rerum mihi videtur esse status, vt omnem penitus spem abiicere, animumq; despondere nos oporteat. Quis vîquam credidisse fore

fore, vt Augustus meliùs ac securiùs Rom. Imperium, quàm qui ipsum condidisset Iulius Cæsar, possideret? quis, vt Martius, duorum profligatorum exercituum Romanorũ collectis reliquijs, ijsq̃ue perexiguis, duos Pœnorum, victorijs prioribus etiam inflatos, exercitus cæderet? quis, vt Numantia, non ita magna Hispaniæ ciuitas, viginti ipsos annos varijs Romanorum exercitibus non resisteret modò, sed & sæpè in fugam pelleret ac profligaret? Quis credat, Hollandiam ac Zelandiam, de septemdecim prouincijs duas, sexaginta ferè annis, aduersus potentissimũ orbis totius Monarcham, terra marique bellum gerere potuisse? nec sua solùm defendere, sed & terras Regias, varijs orbe toto locis, ad Orientem æquè atque Occidentem, imò & in ipsomet Hispaniæ corpore, bello aggredi ausas fuisse; quin hoc belli incendio etiamnum durante, sua in Germaniam, Bohemiam, Italiam, Galliam arma intulisse, & per vniuersum propè quàm patet orbem eadem circumtulisse? Nihil vt sit, quantumuis arduum, quod, cum animosè, prudenter, sapienter, constanter vrgetur, non optatum ad exitum possit conduci. Quis item credidisset fore, vt Ioannes Austriacus pugillo militum validissimas instructissimasq̃ue Ordinum copias ad internecionem deleret? quis, vt MARCHIO SPINOLA Bredam obsideret & expugnaret, penè ad dena

passuum in circuitu millia ipsam vallis & aggeribus circūcingeret, ac ducentis castra sua propugnaculis communiret, hoste permittente, nec se mouere auso? cum que hac in obsidione omnis castrensis apparatus & commeatus per octo menses continuò, terrestri octo leucarum itinere, & quidem curribus & carrucis, conuehi deberet; & ipso exercitu hostili, Gallicis ac Britannicis auxilijs suffulto, & Gallica, Britannica, aliarumque potentium Rerum publicarum, Principum ac Statuum pecuniâ collecto inspectante; quis credat, toto illo tempore ne vnum quidem nostrorum comitatum ab hoste aut tentatum, aut inuasum? & Mauritium, post tot annorum vsu militari, post tot felices expeditiones, tot illustria stratagemata, non semel tum suis, tum Regum sociorum armis, quibus cum potestate præerat, aggeres nostros, & in illis erecta propugnacula, tam latè diffusa patentiaque, aggredi ausum? cum que MARCHIONEM SPINOLAM paulatim copias colligere, vrbi que ad mouere propius cerneret, suæ (qua valebat plurimum) prudentiæ oblitum, de omnibus ad obsidionem tolerandam necessarijs rebus vrbi suæ non melius prospexisse? & cum omni Batauica solertia, omni sua maritima potentia, omnibus acutè adiuuentis alibi felicissimè sæpius probatis, omnibus suis nauibus, & hinc per fractis alibi oppositis aggeribus,

nihilū profecisse? & ore tenus iactatā, sed num-
 ciam reipsa tentatam opidi vnus obsessi libe-
 rationem, Batauis vicenis florenorum millioni-
 bus & ampliùs, (ac quidem frustra) stetit?
 Mauritium verò, cū sciret in quot menses de
 ommeatu Bredæ esset prospectum, alias inte-
 m Regias vrbes, quibus vsque ad eò prouisum
 on erat, non tentasse, quò SPINOLAM à Breda
 uocaret, aut eius saltem copias distraheret?
 uis credat, hunc ipsum SPINOLAM, cū val-
 s & propugnaculis de sufficienti milite pro-
 pexisset, cum reliquis copijs Mauritium ac
 mauritianos vndiquaque communitos, aper-
 o in campo expectare, quin & ad prælium in-
 undum laceffere ausum fuisse? hunc verò, tot
 copijs instructum, suis se castris continuisse, ne
 eui quidem, vt illustre nomen suum quiescen-
 lo non inobscuraret, velitatione tentatā? Mira-
 hæc sunt, & propè fidem superatura, nisi pas-
 sim editis libris omnium in ore ceu certa ver-
 farentur.

PELAG. Verè quidem tu hæc; sed scire ex
 te peruelim, qua Rex rebelles via edomare, sui-
 que iuris facere possit?

BONAVENT. Viam quidem & modum ig-
 noro, non tamen penitus impossibile id esse
 duco.

PELAG. Sententiam tuam tantum audire
 volo, quemque commodissimum modum exi-

firmes, mihi proponi: cum illum aperiendo, nullum aut honori, aut facultatibus tuis damnatum creaturus, at tibi me quam deuinctissimū, beneficij que huius perpetuū memorem, & quā potero remuneratorem, redditurus sis.

BONAVENT. Cū tam studiosē hoc à me ipse efflagites, liberè candideque mentem tibi meam aperiā; at magis, vt tibi gratificer, quā vt quæ dicturus sum, ceu oracula & notatu digna haberi velim. Scias ergo, non aliter hæc à me dici, quā vt tuæ curiositati nostræque necessitudini morem geram, cū noris, nihil esse quod tibi amicorum intimo negem. Aures igitur ad temerarias opiniones has meæ arrige, & audaciam meam vni tibi, qui ad hanc me compulisti, imputa.

I. Primum ergo sibi locum vendicat amor & timor Dei, à quo vno omne descendit bonum, & à cuius invincibili manu omnis expectanda victoria est. Varijs hoc tam è veteri, quā nouo Testamento depromptis exemplis possem confirmare. In nouo quidem Constantini Imperatoris cum Maxentio & Licinio, Heraclij cum Cosroë, Theodosij cum Eugenio, Ioannis Comneni cum Scythis, Henrici Aucupis cum Hungaris, Boleslai & Ladislai cum Russis, Wenceslai Bohemiæ Ducis cum Radislao, Ramiri, Alfonso, Ferdinandi Hispaniæ Regum cum Mauris, Belisarij cum Wandalis, Narsetis cum To-

a, Cata
orum p
Et no
a vario
iuerfis
uidem
im duo
ageren
belles B
ricas Hu
lias in P
Halber
quam
manun
oyoi A
bant.
videat
rem et
tentia
quis e
prij h
Silesi
& om
sola p
multo
omni
stitui
deser
erue

ta, Cataculi cum Saracenis bellantium; & aliorum plurimorum:

Et non ita pridem FERDINANDI Imp. contra varios exercitus, & infinitas propè copias uersis sub ducibus collectas decertantis; & eundem vno simul tempore: Ottomannicas enim ducebat Gabor Bethlinus, Protestantium agerendorffius, Calvinianas Palatinus & reuelles Bohemiæ Ordines in Bohemia, Hungaricas Hungarus Palatinides, & alij proceres; alias in Palatinatu Durlachius, alias Brunsvico-Halberstadiensis, alias Mansfeldius: septem inquam exercitus aduersus paucillam militum manum, quos cum BAVARIÆ Dux, tum BVRGONIAE Comes sub signis, nomine Cæsaris habebant. Quis autem vsque adeò cæcutiat, vt non videat, solùm victricem Dei dextrâ, hunc victorem euasisse, hostes verò fusos, & omnem potentiam aduersariam fractâ concidisse? Quisquis ergo FERDINANDVM paulò antè à tot copijs hostilibus cinctum, & Hungaria, Bohemia, Silesia, Lusatia, Morauia, Austria quoque sua, & omnibus prouincijs hereditarijs pulsus (vt sola propè Viennâ reliqua esset) vidit; at non multò post, pulsus aduersarijs, absolutum harum omnium prouinciarum videt dominum constitutum; non Dei opt. maximi, suos numquam deserentis, abiectum sustollentis, oppressum eruentis, contemptum & deiectum exaltantis,

&

& aduersus omnem sæculi potentiam in se sperantes protegentis, se inuocantes exaudientis, denique in se confidentes neutiquam destituentis, magnalia obstupescet, & victricem ac beneficam illius dextram agnoscet? Antiqua miracula priscis è monumentis hinc arcessere haud est necesse, cum nostri temporis FERDINANDVS omnium Dei mirabilium sit mirabilissimum, summum miraculorum miraculum, potentia diuinæ speculum, & euentissimum Domini exercituum, contra omnem hominum potentiam, & præter omnium huius sæculi sapientium & politicorum opinionem, suos exaltantis exemplum.

At in veteri occurrent tibi Moses, Iosue, Gedeon, Machabæi, Dauid, Judith, & sexcenti alij, quos rædij & prolixitatis vitandæ causâ non refero; quibus non tam propria industria, robur, animositas, copiæ, quàm Dei nutus & dextra victoriam peperit.

Videbis vice versa, impios & scelestos nunquam non Deo vindici suæ pœnas impietatis dedisse; vti olim quidem, Pharao, Antiochus, Sennacherib, Nabuchodonosor, Timotheus, Nicanor, Holofernes, Apollonius, Abimelech, Achab, alij. Post Christi verò tempora, Valens, Zeno, Basiliscus, Anastasius, Heraeleon, Phocas, Philippicus, Michael, Maximus, Leontius, Murzyphilus, Andronicus, & alij non pauci

Byzantini Imperatores; nec nō Cosrhoēs, To-
 a, alijque Reges & bellici Imperatores; qui-
 us, quia in Deum impij, in Diuos iniurij, caro
 na stetit impietas. Et quamuis initio subinde
 n pune habeant, & prosperos expeditionum
 arum successus experiantur; vt plurimum ta-
 men cum impijs Impp. Iuliano, & Constanti-
 o Copronymo infeliciter & tragicè vitam fi-
 iunt.

Quocirca minimè dubito, quin, cùm Regem
 nostrum Dei timentem, ac feruentissimum Ca-
 tholicorum & Catholicæ religionis zelatorem
 & defensorem videam; iusta illius arma Deus
 er maximus felicitaturus, atque è contra ini-
 nicos fidei dissipaturus, illorum vnionem scis-
 ūrus, potentiam protriturus, mentem erepta-
 rus astum & artes elufurus, audaciam repressu-
 rus, vim denique & arma euersurus sit. Vnde si,
 vitæ correctione præuiâ vnâ cum Rege, spem
 omnem & fiduciam in Deo collocemus; insig-
 gnem mox, Deo dante, rerum mutationem, &
 fortunantem Dei dexteram videbimus: si mo-
 dō, à parte nostra fecerimus, quidquid humani-
 tus loquēdo, facere valemus, nihil inquam neg-
 ligamus, quæque ipse nobis contulit subsidia,
 quâ possumus, adhibeamus. Peccata nostra,
 quæ per omnem Hispaniam inualuere, enor-
 mia & magna, fateor, sunt; sed spero vt supe-
 rioribus hisce diebus nobis euenerit id, quod
 olim

olim Dauidi, cum ob præuaricationē, vltriem
 Domini manum, non hostium suorum furorē
 sensit. Etenim ipse, ceu benignus & placabili
 Pater, flagitia nostra insolitā & mirabili illā a
 quarum inundatione eluit & expurgauit, sec
 ab immitibus & immanibus hostium nostro
 rum nos manibus liberauit; vnde spero fore, v
 eos ceu Absalomum & Achitophalem humilia
 turus, ceu Sennacherib dissipaturus, ceu Holo
 fernem pudore repleturus, ceu impium Nica
 norem & Iulianum castigaturus sit.

- II. Secundò, necessarium cum primis discipli
 nam & ordinem militarē quā accuratissim
 tueri: hæc enim vbi frigeſcit & negligitur, om
 nis militum perit generositas, animus ac robur
 & in armorum, animositatis, fortitudinis, vigi
 lantia, audacia, honoris & prudentiæ locu
 veniunt ignauia, tædium, mollities, ebrietas, ne
 gligentia, inertia, impudentia; & virtutibus c
 mnigena succedunt vitia. Exemplo nobis si
 miles Romanus contra Iugurtham & Numan
 tinos, ducibus Albino & Metello, & idem duc
 bus Mancino & Scipione eductus. quantu
 enim distat ortus ab occasu, tantum fuit inte
 illos dum Metellum & Scipionem duces habe
 bant, & dum Albinum & Mancinum, discrim
 Iam, quid aliud à milite, qui nullā legum se
 ueritate coercetur, & disciplinam omnem ne
 scit, speres, quā latrocinia, rapinas, agrorum

speculationem, cædes, furta, feminarum ac
 virginum oppressionem, & viso eminus hoste
 terrorem, metum, inobedientiam, atque
 inde probrosam fugam? Magni sanè duces
 semper omnimodis curarunt, militaris vt disci-
 plina inter suos quàm exactissimè seruarietur,
 cum maximam victoriæ partem ab ea nossent
 pendere; & illius è contrà neglectum, apud
 nullam non gentem potissimam cladum, tota-
 lè exercituum dispersionis, & regnorū ac pro-
 vinciarum euersionis causam extitisse.

Nisi enim militem seueritate coërceas, &
 appliciorum intentandorum metu refrænes,
 omnes rurales præ damni metu in fugam a-
 ces. quod vbi fit, de necessarijs alimentis quo-
 modo castris tuis prospicere possis minimè vi-
 deo: cum hæc à rusticis petantur & habeantur
 necesse sit. Hinc fiet, vt vel omnis exercitus fa-
 cile intereat, vel ad hosti resistendum, arma-
 ta impotens reddatur; beneuoli quo-
 que & amici tui à te tuisque alienentur, hosti
 erò faueant, & cum opus erit, eius partem fo-
 mentent, omnium quæ eius scire interest, certio-
 rem faciant; te verò prodant, & quoscumque
 tuorum tam bene quàm malè valentes, à com-
 militonum turba sequestratos nancisci possunt,
 clam de medijs tollant. Quid autem cum refrac-
 tarijs, insolentibus, cõtumacibus, ducum iussa
 explodentibus, & proteruè in ea peccantibus
 (quales

(quales sunt omnes, quos suppliciorum metus non continet) militibus dux agat? Morigerum, intrepidum, impavidum, & hostes audacter simul & prudenter adorientem, & antè mori quàm pedem referre paratum militem cupis? peccanti ne parcas, at delicta singula castiga, nullumque in disciplinam militarem quocumque modo peccatum tibi sit impune.

Sed vt inculpate & tuto in delinquentes animaduertas, in menses singulos addicta stipendia vt soluatur, erit curandum. Castigare enim & malignè illa numerare, ferinum est, non humanum; bene numerare, ac tum delinquentium rapinas vindicare, dominorum est. nec promeritum miles supplicium recusabit, si menstruum illi exsoluas. quod cum feceris, nullum is subterfugiet discrimen, nullum adire verebitur periculum, hostem non formidabit, quin vltro in mortem ruet. Vis ergo disciplinam militarem sacrosanctam & integram, vis castris de omni necessaria bene prospectum, vis fortem, impavidum, tibi que in omnibus parentem militem, non contumacem, refractarium, sed nulla iussa, non mortem quidem, detrectantem? debita consuetaque pendi in menses singulos stipendia persolui curato. tunc enim nihil erit ei graue, cum sibi stipendium soluendum, ac generose facti præmia, & meritis mercedem certò nouit recipendam. Aurum enim, simul & spes maiorum

rum, n
lem
Pu
na & c
lorum
rum m
ditur
verba,
det, Re
autem
vt ne n
vestigi
adobru
charta
sobrie
macel
exposi
multos
cepas,
genus c
nat. firi
gladiat
dum, ih
ni temp
Turcas
gum, q
iffinus
una pro
ti castr
rum

rum, mortem facilem, imò dulcem & optabilem faciunt.

Pudeat nos Christianos, Turcis in disciplina & ordine militari concedere. cum enim illorum castra vt plurimum tercentum bellatorum millia contineant; nullus tamen in ijs auditur clamor, tumultus, blasphemia, sacrilega verba, nulla denique iurgia; vt quisquis illa videt, Religiosam se familiam intueri putet. Quæ autem illa interfecant viæ, ad eò sunt mundæ, vt ne minimum immunditiæ in illis cernere sit vestigium, quin & humanæ fordes omnes terrâ adobruantur & lateant. Exulant illinc alea, chartæ lusoriæ, ebrietas; at tanta in illis viget sobrietas, vt etiam in generali totius exercitus macello vix viginti iugulatas pecudes venum expositas videas: cum omnis penè miles ad multos menses vsui futuram annonam, allia, cepas, rapa, cucumeres, raphanos, aliâque id genus olera, sale & aceto condita secum conuehat. siti verò sedandæ sufficit aqua. Duella, digladiationesque numquam, aut rarò admodum, ibi videre est: vnde etiam magni Solimani tempore, in Welibegum summi inter ceteros Turcas nominis & roboris, quòd se Arslambegum, qui totius exercitus fortissimus & valentissimus habebatur, ad duellum secum ineundum prouocasse palam iactaret, Bassæ & præfecti castrones grauius animaduertunt, & ali-

D

quot

quot eum mensibus carceri manciparunt, alijs
 que infamiae apud vniuersum exercitum notis
 affecere, quasi in expiabile piaculum foret, cum
 tam multi Christiani hostes forent, contra quos
 vires exerere, & fortitudinis specimen edere
 posset, Turcam ad certamen prouocasse. Vt
 verò disciplina hæc melius apud eos constet, &
 ad hostem impetendum nemo non animetur;
 non nisi pro meritorum ac virtutum ratione, &
 nullo stirpis nobilitatisue patriæ habito respec-
 tu, dignitates conferri solent. Atque hæc est
 ratio, cur vt plurimum Turcorum primores ru-
 sticum, plebeium aut mechanicum patrem ha-
 beant, qui per robur & heroica facinora, pau-
 latim ad amplissimas dignitates & magistratus,
 prout meritis quisque est, ascenderit. Imò lau-
 di sibi ducunt & honori, plebeio & abiecto sibi
 ad altius fastigium aditum patuisse. Videre hinc
 est, quantum nos ab illorum disciplina militari,
 norma castrensi, in victu potuque moderatio-
 ne, continentia, quiete, parentia, prudentia, ac-
 curata in dandis bellicis muneribus disquisitio-
 ne, castrorum munditie, duellorum pœnis
 blasphemiarum, conuitorum, alearum, charta-
 rum, ebrietatis, aliarumque illecebrarum vire
 destruere natarum proscriptione, absumus &
 illis concedamus.

III. Tertio, vt autem disciplina hæc commodè
 seruetur, Regiæ pecuniæ prudenter, & non nil

in res necessarias erunt expendendæ. cui rei cumprimis vtile futurum arbitror, duplex Regiarum pecuniarum ærarium constitui, cui & duplices custodes præficiantur. Priori eas asseruari vellem, quæ militi prædidiario, in bellum necessario, & pugnanti, in stipendium sint exsoluendæ. stipendia autem singulorum, quantum commodè fieri posset, æquari, vt nec huic maius, illi minus persoluatur. peditum quoque omnium nonnisi duos constitui ordines & genera, sclopetarios videlicet & hastarios; & illis eiusdem omnes capacitatis & magnitudinis sclopos, vt glandes omnes quadrent omnibus, dari; hisce vero æqualis longitudinis hastas. vtrisque autem menstruè duodenos; equitibus, cuiuscumq; demum generis sunt, tricenos (exceptis ijs qui aliquo funguntur munere) florenos Brabanticos stipendij loco numerari; idque certò, nequam miles aliena rapiendi, dux verò delinquentibus ac rapinæ reis necessario parcendi occasione habeant. Si nec negentur, nec prorogentur stipendia, non est quòd vllas militum seditiones Rex vereatur; quæ sanè in Belgio aut amissarum urbium ac regionum, aut non relate de hoste, cum refecti commodè potuisset, victoriæ causa potissima fuere. Sic Zircseam, Goesam, & Tolam, simul & in quibus singule sitæ sunt insulas amissimus, atque earum incolas ad indignationem, & à Rege suo auer-

tionem concitauimus. His quoque Frisiâ totius, & aliorum plurimorum opidorum & arcium, à quibus totius rei salus & incolumitas dependebat, amissio ascribenda. Sic & primariae Hollandiæ ciuitates, ob malignè numeratum præfidiario & castrensi militi stipendium, Regi sunt ereptæ, & hosti se submittere coactæ. Ac iam pridem pacificum Belgij totius imperium Rex noster habuisset, si, quod debebatur in menses, militi exsolutum fuisset. Cuius rei mecum testes esse queunt, qui iam inde à tumultuum initio bellum tractarunt & viderunt.

Alterum dein ærarium, alio sub præfecto, eas contineat pecunias, quæ in honorarias quorundam pensiones, & occultas impenduntur annuè expendendæ sunt; in eos nimirum, qui post longa & multa Regi præstita obsequia, tum ob decrepitam ætatem, tum ob vulnera & detruncata membra, bello posthac inutiles esse deprehenduntur. Inde quoque petantur donaria, quæ varijs de causis, tum bello, tum domi bene merentibus, aut etiam è priuato erga quempiam affectu, Reges pro solita & innata sibi munificentia erogare consueuerunt. Hinc quoque depromunt tam occultas, quam notas, in loca sacra & egenos, eleemosynas, & in splendorem superuacuum, oblectamenta, palatiorum horumque Regionum structuram, & alios id genus vsus necessariam pecuniam. At si vtrique

ærario

ærari
secun
rat, c
qui n
succu

Q
tum a
paren
pend
maior
eueha
Centu
Maio
Colo
re gr
cùm
quib
micon
gener
licui a
inuidi
tarum
cerum
cère o
mos ve
stipen
terius,
quam
sibi ster

æratio locupletando prouentus non sufficient, secundum tantisper quiescat, & primo succurrat, donec vberior nummorum sit prouentus, qui necessarium æratio vtrique sanguinem & succum subministret.

Quartò, cum primis vtile erit, nulli militum aut propter generis splendorem, aut etiam parentum propriamq; virtutem ac merita, stipendia adaugere. Promeritus quis virtute suâ maiora est, ad altiorem dignioremue gradum euehatur, è gregario milite Signifer, è Signifero Centurio, è Centurione Tribunus (Sergantium Maiorem vocamus) è Tribuno Chiliarcha & Colonellus constituatur. Ita fiet, vt in digniore gradu positus auctius habeat stipendium, cum vna cum dignitatibus crescant stipendia, quibus hæc annexa sunt. Etenim ob priuata amicorum merita, alienam commendationem, generis claritatem, aliaue de causa, stipendia alicui adaugere; vt plurimum ignauia, inertia, inuidia, contumacia, & murmurationum multarum causa esse solet: cum, qui amicis & Procerum commendatione destituuntur, sese iacere obscuros, nec promoueri altius; ineptissimos verò, ignauissimos & inertissimos quosque stipendio donari vident ampliore. & quod deterius, hos non tam promeritis, & bene factis, quam muneribus & aureis pontibus ad illa viam sibi sternere, & quidem adhuc imberbes & ad-

IV.

olescentes; se verò & ætate & meritis graues negligi; neuc vllam sui apud duces rationem haberi. Hinc belli in ipsis nascitur incuria, concidit animus, exolefcit audacia, & ardor omnis intepefcit.

V. Quintò, non antè ad magistratus aut dignitates castrales promoueri vllos velim, quàm triennio quadriennioque gregarium militem egerint; neminem ad Centurionis munus affumi, qui Vexilliferi partes non implevit; neminem ad Chiliarchiam vel legionis præfecturâ, qui Centurionatu probè functus non fuerit. Alijs enim qui imperabit, qui recens ab aula, aut ludo litterario? armorum peritus quomodo erit, qui nunquam hostilem vidit castrum? quo urbem modo obsideat, qui nulli obsidio interfuit, nec eius pars vlla fuit? armatos adoriatur hostes, qui arma hæctenus nulla gessit? prudenter ac sapienter quid armatis imperabit, qui nullius armati armatus iussum vumquã excepit? Vnde efficio, hanc belli inexpertorum ad castralia munia euectionem, certissimam totius exercitus, atque adeò regnorum, pestem & interitum esse.

An non temerarius & fatuus ille audiet, qui quam nec didicit, nec vumquã vidit, artem docere & exercere præsumet? qui domos ædificare; calceos, vestes, naues parare, pingere, agros colere; cùm nullum in fabrilis, sutoria, sartoria, nau-

naue
gifu
nosu
ni nu
gêfne
quib
ra no
nulis
aut o
do in
ctau
inex
nis o
& f
ac p
neri
men
rum
tem
rum
aut o
S
ctiff
prif
lius
pare
oib
cud
ab ar

nauegia, pictoria & agricultura habuerit magistrum? nã longè stultius, atque etiam damnosius, est, aliquod armorum imperito, & tiro-
ni nupero, in bello munus concedi. Quid? Re-
gèsne ac Principes tanti momenti negotia, à
quibus regionum ac regnorum salus aut iactu-
ra non rarò dependet, rerum imperitis palati-
nulis, imò penè pueris, committere? vicennis
aut octodecennis adolescens militibus quomo-
do imperet & regat, qui numquam arma tra-
ctauit, aut castra coràm inspexit? Omitto, hacce
in exercitatorum tironum promotione, vetera-
nis omnibus animù concidere ac frangi, simul
& spem emergendi adimi. Cordati proinde
ac prudentis Principis erit, in castrensibus mu-
neribus conferendis, non tam amicorum com-
mendationem, aut naturæ dotes, quàm armo-
rum peritiam, exercitia & vsum, generosita-
tem, virtutem, priora facinora & merita suo-
rum intueri; nullam verò generis, parentum,
aut consanguineorum rationem habere.

Sic ad Imperium orbis, vilissimos & abie-
ctissimos quosque, etiam detriuiò, peruenisse,
prisca historiarum monumenta testantur. Æ-
lius Pertinax libertino natus est patre: Macrinus
parentes qui fuerint nescitur: Maximinus ab
ouibus ad Imperium ascendit, Pupienus abin-
cude paterna, Philippus à latrocinio, Aurelius
ab aratro; Diocletianus è seruis prognatus; Ma-

ximianus, agricolam; Valentinianus & Valens, funarium; Iustinus, bubulcum & deinde carpentariū; Iustinianus, porcarium, patres agnoscunt: Mauricius antè notarium egerat: Basilus Macedo parentes ignorauit, utpote bello captus & in seruum venundatus: Michaelis Calaphatæ pater nauibus piceandis victum comparat. Et hos omnes aut Roma, aut Byzantiū Imperatores vidit, Romulus inçlytæ gentis parens & auctor, parentem quem habuerit, ipse nesciuit; Tullus Hostilius in agresti patris tugurio primùm lucem aspexit; Seruium Tullium serua mater genuit & vberè lactauit. Atque ad eò potissimam Rom. Imperatorum partem ex infima plebe natam, armis, virtute & robore ad Imperium venisse notissimum est.

Et certè, quisquis in re bellica, præter virtutem & armorum peritiam atque vsum, aliud quid spectat, seipsum ac sua omnia certissimo discrimini exponit. Vnius quippe ductoris aut Centurionis, tam peditis quàm equitis, fuga reliquorū omnium conciliat fugam. Testis Gemblacensis conflictus, in quo Centurio equestris, nescio qua de causa, in fugam se coniiciens, alterum; hic tertium & reliquos omnes, in fugam pellexit: quam fugam conspicati pedites, ita etiam se fugiendo distraxere, denuo ut recolligi & cõalescere non potuerint. atque hæc vnica, illustis illius victoriæ, quam exiguâ militum

um manu, præter spem omnium, Ioannes Austriacus retulit, post Deum fuit causa. Quæ adis apud Neoportum & fugæ nostrorum fuit causa, norunt illi, qui post insignem peditatis nostri victoriam, fugientem ac cedentem Iupiter equitatum conspexere. Paria, in omnium gentium historijs, exempla non pauca occurrunt.

VI.
Sextò, optarem, omnes turmæ pedestres, cuiuscumque demum sint gentis, non pauciores recentis milites complecterentur; equestres, non pauciores ducentis. Regio hinc ærario plimum emolumenti accedet: carebit enim hac ratione Rex non modica Præfectorum copia, à quos non parua pecuniæ Regiæ portio infunditur & effunditur. Si enim singulis legionum præfectis (Colonellos vocant) cuiuscumque sint rationis, tria militum millia assignentur, & vniuique Centurioni ac Capitaneo trecēti; incredibile, quantum per hoc Regio ærario sit accessurum.

VII.
Septimò, nulla omnino legio exauctoretur, vel emori sinatur, nisi militum numerum minui expedierit, aut necesse fuerit. sed veteres turmas exauctorare, & nouas instituere, quid aliud est, quàm duplici & non necessaria impensa Regem grauari, & peritorum, vt ilium, veteranorum in locum, imperitos inutilesque tirones, inuenti cum dispendio sufficere? si qua fortè le-

gio notabiliter decreuerit, nouis (quod factum videns
hand difficile) capitibus erit instauranda, & suæ reges pa
restituenda integritati. o, vt in

Adhæc expedire censeo, nulli vt Centurio- ito præ
nes, Vexilliferi, aut alijs castrensibus muneribus, qui
bus fungentes, emeriti censeantur, vel (vt di- em, præ
cunt vulgò) reformentur; sed tamdiu suum partem
quisque munus fungatur, quoadulque per vitæ mere
tutem ac merita dignus iudicetur, qui ad altius, & er
fastigium & dignitatem euehatur. Etenim per Octa
hanc munerum reformationē immensum cre- tis, faci
scunt stipendia, & pecuniæ plurimum in per stipendi
pauca capita effunditur; cum his emeritis ea Flandri
dem stipendia numerentur, quæ, dum mereren- ana, L
tur, quod profectò cum primis noxium est, pe- nas; Ge
cuniarum vorago, & ærarij ærugo. binas al

Meritus quis est munere suo priuari? su- quæ quæ
quoque meritis est priuari stipendio. inutili- auro (v
redditus quis, diutius vt operam suam Regi- hinc pro
præstet? (quod rarissimum est) de honesto et- ti terro
prospiciatur, pro meritorum pensitatione, a- quantu
alimoniam stipendio. Atque hæc omnibus cu- inferunt
iusuis gentis militibus, tum ad æmulationem- tur. den
tollendam, tum quòd Regis hoc interfit, con- iores, p
cedi prærogatiuam velim. Rationi quippe con- cendum
sentaneum est, vt qui vni Regi merentur, pa- adauger
rientur, quòd maiore vnione & concordia, an- que non
mis maioribus, suam Regi operam nauent. E- hespera
enim vni concessa, alteri negata, prærogatiu- stipendi
cu

videns odij & inuidiæ seminarium est. Si enim eges promeritis, animo cadunt; & fiet non raro, vt in necessitate destituant quos sibi immo- to præpositos vident. Scio non deesse ratios, quibus vna gens alteri, quoad emeritatio- em, præponenda videatur: sed, re omnem in artem librata, optarens omnes eodem sub Re- emerentes nationes, in stipendijs, prærogati- is, & emeritatione æquari.

Octauò perutile quoque foret, electiui mi- VIII. tis, sacramento Regi non adstricti, sed patriæ stipendijs militantis, cohortes adaugerentur: Flandria senas, Brabantia totidem, Transmo- ana, Limburgensis, Falcoburgensis diuo ter- nas; Gelria ternas, & Transsylvaniæ vicinus ager binas aleret; trecenta porro capita cohors vna- quæque complecteretur. Quòd enim hi capti, iuro (vt alij milites solent) irredimibiles sint; hinc pro vita tuenda pugnant acrius, hinc ho- ti terrori sunt, eiusque excursiones nimium quantum remorantur: quin imò plus ei damni inferunt, cum eius agrum intrepidè depeculen- tur. denique sunt in proposita militia constan- tiores, probè gnari aut moriendū sibi, aut vin- dendum; medium nihil dari. addit hoc animos, adauget audaciam; & dictu incredibile, ad quæ non strategemata, & generositatem adigat desperatio. Quod verò illis persoluendum erit stipendium, nec non reliqua necessaria impendia

dia ex hostili forsitan agris possent peti. haec enim is, cum tamen facillima nostris accessum pateat accessio, grassationem, capturam rapinam & depeculationem nostratum, menstrua pagatim ac vicatim soluta pecunia non redemit; adeo ut unicuique electiui militis ductori quidam hostium assignandi sint pagi, quibus is menstruum militi suo stipendium, per modum contributionis, educere possit.

IX. Nondum, numerum eorum qui in castris à rationibus sunt, calamoque rem agunt, minuendum censeo. Eorum ergo qui nunc praesunt nec non aeriarij Regij praefectorum, tertia, imò & quarta, ad vniuerso exercitui commodè satisfaciendum, pars nimis quam satis foret. Octo Commissarij, lustrationi militari praefecti, etiam plus quam satis essent, ad vbiuis lustrationi praesidendum. E qua numeri imminutione tam horum, quam illorum, aeriario Regio maxima fieret accessio; praesertim si ad ea munia assumerentur viri quorum virtus & probitas antè probata foret, vitae integri, ab omni munerum & auri acceptione remotissimi, quorum vitae ratio inculpabilis & supra omnem maledicorum linguam, qui que nullam iniustitiae, aut alterius grauioris flagitij notam aut contraxere, aut in illius vniquam suspicionem incidere, boni denique apud vnumquemque nominis & famae, & in quibus ne momus quidem, quod reprehendat

ut inueniat. Quales non deerunt, si sua benemeritis præmia non desint. qui si vel in minio suo defuisse officio & æquitati comperiantur, grauiter, sine vlla indulgentia aut dissimulatione, cuiuscumq; demum gentis, status, conditionis sint, castigentur; nullus autem habeat imane, delatori verò sua stet merces & honoratum.

Decimò, vt intolerabili propè sumptu, quem tolerauit hætenus, Regem exoneremus, non incommodum aut inconsultum foret, (& fieri commodè posset) si, quæ Regi adhuc parent in Belgio prouinciæ, è suis ipsæ quos habent prouentibus, omnibus omnium ciuitatum, castello-um, arcium, propugnaculorū præsidarijs stipendiâ persoluerent. Sed hac seruata ratione. Primò, vt vnaquæque ante omnia nosset prouincia, quænam ad se præsidia spectarent, & sui oneris essent. Secundò, ipsæmet per delegatos & deputatos suos, necessariâ in stipendia menstrua pecuniam numerarent & mitterent. Tertio, nemini obolum dare tenerentur, quàm re ipsa militantibus, & operâ præstantibus. Quod certe prouincijs adeò non erit graue (cùm omnes vbiuis locorum præsidarij vix vndecim hominum millia expleant) vt etiam ultra præsidarios hos, simul bis mille quingentos equites Regio in exercitu alere possent, quibus per delegatos suos mensuratum stipendia persoluerent;

uerent; aut, quod præstabilius & compendiosius foret, horum bis mille & quingentorum equitum loco, viginti præfidiarias omnibus rebus instructas, in mare naues emitterent. mensura enim harum impensa ad centum florenorum millia non ascendet. Cederet hoc in magnam indigenarum quietem ac tutelam, commerciorum maritimarum prosperitatem & securitatem, & incredibile ærarij Regij subsidium.

Vt autem aliquod prouinciæ & prouinciale suo in onere subsidium sentiant, & annui earum pronentus incrementum; certè non erit absque si suæ iurisdictioni addictorum pagorum titulos & dominia Rex, in auctione plus offerentibus velut in pignus addicat. Equa oppignoratione quantum annuè auri redigendum sit, vix quisquã credat. Etenim in prouincijs Regium imperium etiamnum agnoscentibus, plusquam quinque pagorum millia censentur: quorum circiter millia quatuor ad Regem spectant. horum si is solum titulum varijs oppignorare velit, vniuscuiusque titulus quingentos annuatim florenos (æquatione pagorum facta, cum hi pauciores, plures ille daturus sit) haud dubie pendet; quorum summa capitalis & fors ad vigesimum nummum reducta, non nisi ad decem florenorum millia perueniet. Annuus autem omnium titulorum oppignuratorum pronentus facile duos florenorum milliones efficiet

pagorum numero si fortè errarim, parum re-
rt: etenim certus eorum haberi numerus fa-
ci negotio potest. Adhæc, si non titulum tan-
tum ac nomen, sed & iura & iurisdictionem,
pagorum alijs in pignus dare Rex vellet, longè
inè plura incredibili annuorū fuorum prouē-
tum cum incremēto, inde conficeret: cum iam
propè omnis cunctorum illius pagorum redi-
tus, in ministrorum, curatorum, receptorumque
sipendia, aliosque sumptus depereat & euane-
at; vt me puderet aperire & euulgare, quàm,
tra necessarias impensas, parum inde ad æra-
tum Regium deueniat.

Neque verò hæc pagorum oppignoratio
legis magnitudini & nominibus quidquam
dimittit aut deterit; neque enim is vlla à pagis
ognomina aut titulos vsurpat. Quin & hos
uinc rursus sibi ac iuri suo arrogare potest, cum
inno illo prouentu quem hæc oppignora-
tio illi pendit, carere lubebit. Interea temporis
prouentus & reditus suos immēsūm augebit: vt,
um hodie per annos singulos, omnibus neces-
sarijs sumptibus deductis, nonnisi vnum reci-
piat, per oppignorationem hanc quinquaginta,
mò centum & amplius, sine vilo omnino onere
& impēdio, annuatim percepturus sit. Spon-
dere tamen nolim, ex vnoquoque ei pago tan-
tum quantum dixi, prouenturum; sed ex hoc
pauciora, ex illo plura, pro loci situ, commodis,
&

& magnitudine. Et esto, non nisi mediam horum partem reciperet, proventus tamen ille modernum quinquaginta & amplius partibus excederet. Possent præterea sylvarum, calaminaris lapidis fodinarum, & aliorum Regionum iurium redemptiones carioris æstimari & in augeri. Quæ vniuersa, ærarij onera mirè subleuabunt, & militarium stipendiorum numerationi magno futura sunt subsidio.

XI.

Vndecimò, non inutile foret, si quadraginta peditum, & tria equitum millia, suo Rex ære in Belgio aleret, eisque menstruatim addictum stipendium penderet. Non graue id ei aut incommodum erit, si (quod num. 4. seruandum præscripsi) nulli quidquam præter consuetum stipendium eroget, idque omnibus æquale; si nulli stipendiū adaugeat, nulli denique nisi arma tractanti & re ipsa militanti, id soluat. Hoc ego exercitu sperem, Regem quidquid bello volet effecturum, quoslibet aduersarios edomiturum, ac vicinis Principibus ita terrori futurum, ut illum armis suis nec impetere, nec perturbare ausuri sint: neque eum hosti animum ac vires futuras, huic ut sese exercitui, dummodo prudens & peritus armorum dux ei cum imperio præficiatur, opponat. Sex enim & quadraginta armatorum millia, menstruè stipendiata, quid non perfringant aut edoment; præsertim seuerè & sine vlla in delictis conni-

uenia

uentia, militaris disciplina seruetur?

Duodecimò, si fortè Regi, post tot annorum **XII.**
bellum, post ducentos & amplius auri millio-
nes huic insumptos, graue sit tantum ære suo
exercitum alere; aliam tibi, qua sine vilo ærarij
sui grauamine aut imminutione, non dico sex
& quadraginta, sed centum & plura, militum
millia in aciem producat & sustineat, rationem
suggeram. Regna illius omnia, Hispaniam, Lu-
sitaniam, solis Occidui & Orientis Indiam, Ne-
apolim, Siciliam, Mediolanum, & alias pro-
uincias tibi propone in his ducenta & amplius
locorum & oppidorum millia, in quibus cen-
tum familiæ censeantur, reperies. Horum lo-
corum singulis si, præter ordinaria Regi pen-
di solita vectigalia, vnus, aut etiam medij, mili-
tis stipendium persoluedū assignes, plusquam
ducenta, ad minimum vltra centum, armato-
rum millia sub signis habebis. Vt taceam, etiam
in hisce regnis plurima locorum millia reperiri,
quæ centum familias non numerent. his ergo
erit medium militis vnus stipendium, vel ter-
tia, aut etiam quarta pars, iuxta domorum aut
familiarum numerum, assignandum. Non, qua-
si copiosa & opulenta, plurimorumque inco-
larum ciuitas, non plus contributura sit, quam
vix centum familias recensens pagus, sed vt pro
familiarum multitudine, loca singula militum
viginti, decem, sex, quatuor, vnus, dimidij, aut

E etiam

etiam minus, stipendia contribuunt. Et spondere ausim, Regem centum quinquaginta, imò etiam ducenta, nullo suo impendio, militum millia sacramento sibi deuincta habiturum. Nec nimius aut fidem excedens cuiquam hic militum videri numerus debet, cum Ferdinandi III. Regis tempore, Hispanicarum prouinciarum non maxima, Bætica, ducenta & amplius opida, & centum pagorum millia numerarit. Et si non ignorem numerum hunc iam satis imminutum esse; hinc tamen haud agrè colligas, quanta extra Belgicas prouincias, per omnia Regis nostri dicto parentia regna & regiones, cogi multitudo queat. imò, si penitiùs & accuratiùs rem inspicias, me in minuendo potiùs, quàm exaggeràdo peccasse comperies. Ac non ita pridè à probatæ fidei viro, cui proinde credo, mihi significatum est, in solo Castellæ regno plusquàm octoginta baptisteriorum millia censerì; Madritum tamen pro vno dumtaxat baptisterio numerando, è quo ipse colligas, quàm multa in Lusitania, Aragonia, Catalonia, Valentia, Nauarra, Sardinia, Corsica, Balearibus, Neapoli, Sicilia, Mediolano, & vtraque in India numerari queant. Ex vno quoque autem baptisterio stipendium in militem vnum, aut sanè medium tantum, educito, & videbis quàm potentè Hispanica regna, sine vllò regijerarij incòmodo, exercitù sint productura

Neque verò id mihi persuadeo Regijs vasal-
 lis vsque adedò graue futurum: bonâ enim lo-
 corum & familiarũ omnium inirà distributio-
 ne ac diuisione, ad illius sanè stipendia nonnisi
 exiguum quid domus vnaquæque, ac ne sen-
 tiens quidem, erogabit. Neque etiam perpet-
 uum id onus futurum; sed bello finito habebit
 finem. Quæ quo commodiùs, minoreque inco-
 larum cum sensu peragantur, possent, Rege an-
 nuente, modicum & tolerabile in vnoquoque
 loco vectigal constitui, ijs potissimùm è rebus
 colligendum, quæ ad aduenas potius & pere-
 grinos, quàm locorum incolas pertineant; aut,
 si indigenæ grauandi, ita modicum addi gra-
 uamen, vt qui illud pendit se ne pendere qui-
 dem sentiat. Neque etiam omnem hunc mili-
 tem, vno simul tempore colligi aliùe necessè
 est; sed pro rei bellicæ necessitate plures pau-
 ciore sũt. Vt, si nonnisi quadragenis aut quin-
 quagenis Rex bellatorum millibus indigeat,
 horum stipendia vnicuique regno aut prouin-
 ciæ possent, pro cuiusque potentia, aut fami-
 liarum multitudine, persoluenda æqualiter de-
 signari.

Possent & alio modo hæc stipendiorum per-
 soluendorum ratio iniri: nimirum vt Castella
 Vetus, dena; Noua itidem, dena; India Castella-
 na detectionis & iuris, dena; Lusitania cum sua
 India, duodena; Aragonia, octona; Valentia,

terna; Catalaunia, dena; Batica, quindenaria; Neapolitanum regnum, duodena; Siculum, septena; Mediolanensis Ducatus, octona; Cantabria, Navarra, Galæcia iunctim, nouena; Granatense & Murcianum regnum, quatuor; Mediterranei maris & Oceani insulæ, etiam quatuor; Belgicæ prouinciæ Regiæ, sexdecim peditum millia alant. Equitatus illa è gente & prouincia petatur, quæ lectissimos submittere equites consuevit; quos quæ dabit, ei peditum minor numerus assignabitur. mille porro equitum, binis peditum & quingentis æqualebit, aut circiter.

Qua in re quædã necessariò velim obseruari.

Primum, vt vnaquæque prouincia præscriptum sibi militem colligat & conscribat.

Secundum, si quæ prouincia tot in militiam capita è suis indigenis emittere nequeat, reliquos in supplementum aliena è prouincia eam colligere fas sit.

Tertium, omnes imperium & dignitatem castrensem habentes ex ea assumantur gente, quæ stipendium persoluit; tametsi fortè miles, quòd indigenæ non suppetant, sit ex aliena.

Quartum, vnumquodque regnum aut prouincia, militi sub ductoribus suis agenti, per delegatum & designatum aliquem, à se ad hoc muneris sigillatim assumptum, stipendium adnumeret.

Quintum, isthæc militum conscriptio, non-

nifi

nisi necessitate fiat exigente, & cùm eam cuique Rex prouinciæ imponet.

Sextum, pro necessitatis ratione maior aut minor numerus conscribatur. maior siquidem, bello varijs simul in prouincijs exorto (putà in Italia & Belgio) quàm dum in sola Italia, militum copia requiritur. Tum etiam maior, cùm tria aut quatuor regna & prouincias Regias belli flamma corripuit.

Septimum, bello aliqua in prouincia excitato, miles in alijs, pro necessitatis magnitudine, prouincijs conscribatur. ad cuius conscriptionem & solutionem quæque suam, iuxta assignatum priùs vnique numerum, symbolam conferat.

Octauum, vt in omni armorũ motu & bello, præter eas quas prouincia bello ardens colligere copias iubetur, triginta peditum, & quinque equitum millia, prouinciarum à bello immunium stipendio, ad Regij iuris tuitionem, conscribantur; vnaquaq; pro numero antè singulis indicto, ad triginta hæc quinque millia concurrente. Si verò maioribus Rex copijs (quòd fortè maior sit necessitas) egeat, tot ei singulis tunc indicere milites liceat, quot ad hoc periculum auertendum opus habebit.

Neque recens id inuentum est. etenim idem olim Augustum Imp. factitasse, Rom. loquuntur historix: cùm enim à Marcomannis bello

peteretur, nec militi conscribendo publicum ærarium sufficeret; pop. Romanus, pro facultatum ratione, militem vnum, aut duos, aut etiam plures, suo quique ære conscriptum ei submittere, quo vltoneo populi subsidio Marcomannis subactis, Imperium Rom. ab instante Augustus ruina vindicauit.

XIII. Decimò tertio, cum omne hostium robur & potentia mercimonijs contineatur, rebelliumque prouinciarum opes è negotiorum & commerciorum tractatione potissimum proueniant; ante omnia, & quàm maximè necessariū censeo, omnem illis negotiandi viam præcludere & succidere. sic enim fiet, vt omnes sibi neruos præcidi existiment. Iam cum belli neruus sit pecunia, & sine hac illud omnino geri nequeat; sequitur, omni ab hoste abacto commercio, & qui ex illo sequitur prouentu, tolli quoque vnicam eius qua militi satisfaciatur, rationem. Notissimum adhæc, omne illius commercium in mari, & varijs per Europam fluminibus potissimum agitari. Illi ergo neruos si incidere vult Rex, maris & fluminum vsus ei auferat, & eneruis concidet. Fiet hoc Primò, si fluminum, quæ Regij iuris sunt, & à Regijs propugnaculis insidentur, vsus ei adimat; & imprunis Scaldis, quo Antuerpiam & aliò sua conuehit, & alia euehit; Mosæ, quo Traiectum & Venlonam; Rheni denique, quo Rinbercam & aliò. Secundò,

dò, Visurgim & Albin primaria Germaniæ flumina, aut per se, aut per Cæsarem, qui illorum varijs in locis potestatem habet, illi occludat. hacque ratione, omne ei cum Germanis commercium, à quo potissima annuorum eius proventuum pars dependet, præscindetur. Ipsa denique cum Gallis negotiatio aut eripi, aut periculosa admodum reddi poterit, per eam quæ Flandrico in littore Rex instructam habebit classem.

In quam (vt Regem nonnihil exoneremus) vicenas hæ provincie cõtribuere naues (quem admodum num. decimo tetigi) possent: Flandria quatuor, Brabantia cum Mechlinia tres, Hannonia duas, Artesia duas, Insulana ditio duas, Namurcensis vnam, Cameracensis & Tornacensis vnam, Geldria vnam, Luxemburgensis ager duas; Limburgensis, Falcoburgensis & Dalemensis vnam; Lingena, Grolla, Oldenselia & vicinus ager vnam. Præter has, Præsules Artesiæ duas, Hannonij duas, Flandrici vnam, Brabantini vnam, Cameracenses cum Tornacensibus vnã; Luxemburgenses & Namurcenses simul vnam, & reliqui omnes iunctim item vnã. quæ simul omnes vndetriginta nauium classem constituent. Addi his possent eæ, quas suo hinc inde priuati ære & opibus parare vellent. Prædam autem, quam ab hoste in mari referent, rei naualis præfecti, pro impensarum cu-

iufque portione & magnitudine, inter fingula^s (Regiofifco folùm decimâ eius parte assignatâ) ex æquo difpertiantur. Nullum verò in hæce naues prouincijs ius & auctoritas fit; folùm fua tam epibatis, quàm focijs naualibus ac militibus ftipendia menfibus fingulis fubmittere. & fuas fingulæ rebus neceffarijs naues inftruere procurent. Huic prouinciali claffi fi Rex aliam viginti nauium addere de fuo vellet; refiftendo hoftis non foret, & omnis illius cum Gallis negotiatio penitus corrueret.

At ne fortè noua hæc nauium adornatio Belgicas prouincias nimo opere grauaret; poffet, Rege annuente, commoda hæc iniri ratio. Vt

Primò, vnaquæq; vnus camini domus in Regio imperio parentibus locis fita decem quotannis ftuferos penderet; duorum caminorum, florenum; quatuor, duos; fex, tres; octo, quatuor; denùm & amplius caminorum, fex.

Vel quarumlibet ædium, per iuratos rerum æftimatores, pretia penfarentur. & , pro pretij quantitate, vnaquæque aliquid annuè penderet. Quod aliàs factum non rarò. anno namque MD. LXXXIV. feptingentefimū. anno MD. LXXXV. quingentefimū, anno MD. LXXVI. trecentefimū, anno M. D. LXX. centefimum, anno M. D. LXXVII. & LXXI. & alijs vicefimū, imò annis M. D. LXXVII. LXXXI. & LXXXIII. decimum, domorum, ad valorem taxatarum, nummum tributi nomine
 datum

atum fuisse constat. Quod & à rebellibus factus est vsurpatum. Ad eò vt Regi subditæ provincie nullam de grauamine hoc conquerendi occasionem habeant, dum in bona, pia & iusta causa conferunt id, quod hostiles in mala, iniuria & iniqua non illubenter & contribuunt, & etiamnum contribuunt, non è domibus solum, sed & vniuersis possessionibus immobilibus, pro taxatione à superioribus ad rerum varem facta. Pudeat, provincias Regias minorem in vera Religione promouenda, & patrie salute & incolumitate quærenda zelum & affectum ostendere, quàm hostis in falsa fide, & noxia libertate sua tuenda ac constabulanda, libenter & sine vlla repugnantia indies ostendit; dum & ducentessimũ bonorum nummum, & singularum domorum tributum non inuitus pendit; idque præter alia noua & penè incredibilia, animalibus, rebus ad victum necessarijs, & penè omnibus vsu consumptibilibus imposita vectigalia. Quin imò virorum fide dignorum relatione accepi, nuperrimè ac recen-ter domorum singularum possessores septimum, agrorum quintum nummum iussos pendere. Quod sanè intolerabile est grauamen.

Secundò, in singula hominum Regi in Belgio parentium capita, annuus trium stuferorum census imponeretur; ab hoc tamen soluendo pauperes & triuales exciperentur: heri autem

& heræ pro famulis eum penderent, ita tamen, vt ex addicta in annum mercede nihil his decederet.

Tertiò, singula agrorum iugera binos quotannis stuferos exfoluerent.

Quartò, nullæ à Tabellionibus, Secretarijs, alijsue scribis tabulæ instrumentaue, in quibus centum florenorum res agitur, conficerentur, quin Regi pro ijs florenus persolueretur: in quibus verò plusquam mille florenorum res ageretur, sex. ac simul indiceretur, nullum instrumentū ratum & legitimum fore, aut robur habiturū, quod Regio non fuerit sigillo, hunc in vsum sigillatim cuso, signatum & munitum, quod valoris munimen habere qui vellet, præscripto id ære redimere deberet.

Quæ omnia si per prouincias executioni mandentur, & exactè seruentur, non viginti modò, sed & quadraginta, vel etiam quinquaginta, naues rebus necessarijs instrui, stipendia mensura ijs persolui, & amissarum in locum aliæ non incommodè substitui poterunt. Hoc pacto fiet, vt omne in mari commercium securè tutoque exerceatur, nec ab hostilibus nauibus interturbetur; omnis quæ patet regio mirum in modum locupletetur; omne mercimoniorum & opificiorum genus ad obediens Regi prouincias ex hostilibus traducatur; denique summo Rex grauamine exoncretur, hosti

verò

erò omnis penè lucrandi materia & occasio
 ipiatur.

Quis hoc prouincialibus graue fore dicat,
 um tam exiguo, & propè nullo, & quem ne
 utiant quidem, censu centuplū sint lucraturi?

Ab hoc autem onere nullus, quocumque
 ndem colore & specie exemptionem præten-
 at, eximendus esset; non palatini, non Consi-
 arij, ne quidem Velleris aurei Equites; soli illi,
 ui sub Mendicantibus Ordinibus censentur,
 palàm pauperes.

His adiungere possumus & alium auri pa-
 andi modum. quotquot alterj litem, in qua de
 entum & ampliùs florenis controuertetur, in-
 entare volent, sex priùs florenos pendant o-
 rtebit illi, qui singulis in opidis & pagis hunc
 n vsum constituetur; in quos, lite denum per-
 cta, condemnabitur quisquis causà ceciderit.
 Hoc si fiat, litigantium & actionem nulli non
 tentantium prurigo non nihil comprimetur,
 & ad classẽ prouincialem bonum patrium in-
 gniter promouere natam maximopere con-
 luctet.

Neque verò singula hæc re ipsa executioni
 mandanda sunt; sed vel simul omnia, vel po-
 ior illorum pars, prout reip. expedire Rex iu-
 licabit, & prout maiorem aut minorem sub-
 litorum erga eadem propensionem, pro ten-
 oris oportunitate videbit.

In

In singulorum capitum censu maximam fore nullos
 re credo difficultatem. Minimè tamen recens edun
 inuentum id est, sed ipsi etiam hosti hodie vsur- ace ma
 patum, & olim in Palæstina Regibus Israel; nec modum
 vllus è filijs Israel vmquam ei legitur refraga- o & pa
 tus, cum tamen didrachmum vel semisclicum, id entissu
 est duos regales, annuè singuli capitatim pen- ubitate
 derent.

Quod ex agris & iugeribus petendum mo- itimis E
 nui tributum, quamquam ipsum perexiguum, ne reb
 Principibus ac Magnatibus vsque ad eò gratum mercian
 non existimo futurum; quòd hi sese ab omni est, disti
 agrorū onere, & grauamine immunes iactent nauium
 At viso quod hinc consequetur, emolumentò bus par
 & incredibili reip. totius bono, nullus dubito tum; s
 quin oneri huic etiam vltro & quàm libentissi- rum de
 mè sint subscripturi, quò tandem aliquand tentia
 belli finem videant, quem certè numquam sun ere in
 visuri, nisi maris imperium occupemus; quo que suo
 hisce, & alijs id genus modis haud ægrè para- dea vet
 bitur. Neque verò perpetuum id onus futurum uebant
 est, sed quamdiu bellum durabit: illo enim fini- Roman
 to finientur & grauamina.

Vnde in spem venio, fore vt etiam Eccle- tio inco
 siastici & Præsules Religiosi huic rei non inui- loco ali
 ti sint assensuri, viso quod per bellum suis i- pri suo
 prouentibus & fructibus patiantur dispendiū- merus i
 & quod, illo sublato, in iisdem sperare debean- tentia e
 compendium. Ac quemadmodum è bello ho- Dec
 ir

nullos maius quàm in Ecclesiasticos damnũ
 edundat, ita nec ex armorum cessatione, aut
 pace maius vllis accedet è prouentibus com-
 modum quàm Ecclesiasticis. Æquissimum er-
 go & par est, exiguo huic eos tributo quàm li-
 entissimè assentire, è quo tam immensum in-
 ubitatè ad ipsos commodum deriuabitur.

Optarem porro, naues hæc bellicas in ma-
 ritimis Flandriæ opidis stationem habere, vt o-
 mne rebellium cum Gallia & Britannia com-
 mercium & negotiationem, quantum fieri po-
 test, disturbent & frustrentur. Ceterum isthæc
 nauium communibus prouincialium sumpti-
 bus parandarum ratio nuperum non est inuen-
 tum; sed iam olim etiam apud Romanos re-
 rum dominos vsurpata, cum singulæ, pro po-
 tentiæ & opum ratione, prouinciæ suo classem
 ere instruerent, fouerent, & per quæstores quæ-
 que suos menstrua stipendia adnumerarent.
 Hæ verò naues numerosissimam certè consti-
 tuebant classem, qua orbis sibi imperium pop-
 Romanus vindicauit. ac si quam harum aut
 tempestate mergi, aut ab hoste intercipi, aut al-
 lio incommodo perire contigisset; illius mox
 loco aliam prouincia, cuius nauis perierat, sum-
 ptu suo sufficiebat, vt nec nauium vnquam nu-
 merus imminueretur, nec maritima populi po-
 tentia decresceret.

Decimoquartò, mirè ad rem faceret, si Rex, XIV.
 quò

quò aliquam Belgicis suis prouincijs locuple-
tandi & lucri comparandi materiam suggerere-
ret, mercatoriam quamdam viginti, aut plu-
rium etiam, nauium societatem erigi permitte-
ret. in quarum instructionem varij promiscuè,
tam Ecclesiastici quàm sæculares, tam nobiles
quàm plebeij, ac potissimum mercatores, vltro-
neè & sponte symbolam conferrent; & pro im-
pensæ & contributionis ratione, optati quisque
lucri particeps fieret.

Vt autem in hanc quisque societatem for-
tem libentius conferat, necesse eam foret qui-
busdam à Rege priuilegijs & immunitatibus
donari. Atque imprimis, vt omnes hisce nauibus
impositæ merces, tam ex Hispania in Belgium
quàm è Belgio in Hispaniam vehendæ, vltérie-
ri inquisitioni non subiacerent.

Secundò, hæ tam euectæ quàm inuectæ,
consuetis Regi pendendi vectigalibus minus (vide-
licet è quatuor partibus tres tantum) persolue-
rent, quàm quæ alijs nauibus ad societate har-
non spectantibus imponerentur. Quæ vectiga-
lium detractio adedò ærarium Regum & pro-
uentus non imminuet, vt insigniter etiam fa-
adauctura. Hinc enim consequetur Primò,
plures longè vltro citroque merces inuehendæ
euehendæue sint. Secundò, Hispaniæ merces
Galliam, Britanniam, Germaniam, & alias prou-
incias minore sint copia exportandæ. illa qui-

te regna & prouinciæ , quò huius vilitatis pre-
 ij aliquam ad se partem deriuent, è Belgio po-
 ùs, vt duobus aut etiam vno in centum mino-
 s eas emant , quàm ex Hispania has petent.
 Inde maximum Reginum vectigaliũ & por-
 toriorum consequetur augmentũ. etenim cum
 x emptis in Hispania, indeque in Galliam,
 Britanniam, Germaniam, & alias regiones sibi
 non parentes auhendis, mercibus nonnisi vni-
 um, in euectione, Rex vectigal percipere so-
 cat; ex omnibus Belgium petituris duplicatum
 d percipiet; primum in Hispania cum expor-
 tabuntur, alterum in Belgio cum importabun-
 tur. Vtque res exemplo notior fiat, fingamus
 Hispanas merces cum inde aliò exportantur,
 duodecim in centum pendere. ex omnibus er-
 go quæ in Galliam, Angliam, Germaniam, &
 alia loca auhentur, nonnisi semel duodecim in
 centũ Rex recipiet: inuectæ enim in terras quæ
 illi non parent, quidquã vt ei pendant, non est
 quod expectet. at ex ijs quæ ex Hispania in
 Belgicas emittuntur prouincias, bis portorium
 percipit, primum in Hispania, alterum in por-
 tubus Belgicis. Ac licet è duodena illa parte
 nonnisi nouenam percepturus esset, ob duplex
 tamen iam vectigal, duodeviginti in centum
 illi cedent, cum è mereibus aliò exsportandis
 nonnisi duodecim. Iam cum merces, aliò auhi
 solita, in Belgium sint, quò imminutionem il-
 lam

lam vectigalis sentiant, auchendæ; fiet, vt Regio ærario, ob geminatum vectigal, multum hac ratione accedat. Gallis quoque, Anglis, Germanis compendiosius erit, Hispanienses merces è Belgicis portibus & emporijs auchere, per solutis hinc vectigalis loco decem aut vndecim in centum, quàm in Hispania duodecim; partim ob hoc quod dixi compendium, partim quòd regnis illis commodius multò sit, illas è Belgio quàm Hispania petere, sumptu quoque & periculo minori.

Tertiò, vt omnes Hispanas merces, in Galliam, Angliam & Germaniam auchendas, nouo vltra consueta & prisca vectigalia, Rex onere grauaret, alia inquam quinque in centum illas pendere iuberet; à nouo autem hoc onere exciperet illas, quæ ex Hispania in Belgium, Regium dictæ societatis nauibus importarentur. Erit hoc dictæ societati cum primis lucrosum, & in causa, vt quæ ex Hispanicis opus habebunt exteri, è Belgio petaturi sint, quòd grauamen hoc vel totum, vel in parte effugiant. Neque insolitum ac nouum hoc est, nec etiam exteris graue aut insolens videri poterit, cum & alij Reges & Principes, quoties eis visum fuerit, & expedire iudicauerint, suorum regnorum merces ad aliorum Principum prouincias conuehi solitas, nouis tributis grauare pro more habeant, nemine aduersus illa reclamante, aut

ipso

ipſos iniuſtitie damnante; quòd Reges ac Principes ius habeant domi ſuæ nata, & ad alienos auhenda, cùm placuerit, grauandi.

Quartò, vt omnia opera mechanica, quæ in Regio Belgio aut modò fiunt, aut olim fieri ſolita erant, at modò in rebellibus, aut extra Regium imperium ſitis locis fiunt, prohiberētur, capitis pœnâ inuehenti propoſitâ; nullâ verò alia permitterentur, quàm quæ in Regio Belgio facta, dictæ ſocietatis nauibus uehentur. Vnde fiet Primò, vt hoſtis aut tota, aut potiffima opificiorum ac manualium operum negotiatione priuandus ſit, ideoquæ pluſquam octoginta familiarum millia, hiſce operibus tantum victitantia, Hollandiam deſertura ſint, omni propè horum operum ad exteros auertione, hoc edicto Regio, excluſâ aut prohibitâ. Erit hoc in cauſâ, cur annuus rebellium prouinciarum prouentus incredibile paſſurus ſit detrimentum & imminutionem. hiſce enim mechanicis & opificibus, qui numero plurimi, migrare & alias ſedes quærere compulſis, non modica prouentuum Hollandicorum qui è rerum comestibilium & conſumptibiliũ emptione & uſu colliguntur (in quibus tamen annuorum prouentus pars potiffima ſita eſt) portio annuatim deperibit. Hoc autem Regium edictum non eſt quòd aliæ prouinciæ aut regna carpant, cùm alia id genus edicta decretaque

apud ipsas etiam in vsu sint. Sic enim Anglorū Rex omnem externam lanam, stannum, plumbum; Francorum, diuersa exterorum opera, atque in primis adamantes sculptos & politos, in regna sua inferri vetant.

Vtque apertius rem tangamus, & ad particularia descendamus, prohibere & excludere Rex possit, 1. omnes eos pannos laneos, nigros & albos, quos vocant *Hollantsche saeyen*, Hispano vocabulo *Xergas*, vel *Anascotes*: qui Leydis aut Delfis vt plurimum conficiuntur, cum Honschotanorum, Brugenfium & Iprensium merces ea sit propria. 2. Telas lineas, tum albas, easque partim subriles, & arctè complicatas & constipatas, partim spissiores in longum expositas, ac diductas; tum etiam crudas & naturales, nec soli expositas: quas Harlemium potissimum suppeditat, cum tamen apud Siluæduceses, Gandenses, Endouienteses, & alios non minore industriâ & arte parentur. 3. Omnia mapparum & mantilium lineorum floribus in textis genera, Cortracensium opus & artem. 4. Telas gossipinas albas, quas Brugenfes submittere solent. 5. Varia Antuerpiensium opera, putà pannos sericos floridos, holosericos villosos, damascenos, & alios id genus; alios item è lino & serico, alios è serico & lana diuersimodè, cum floribus & sine floribus opere phrygiotextos; rasos alios, alios non rasos; alios auro

falso in
cunt
boeren
vel reli
lillas d
quillos
las, ac
fibulas
omnis
texend
narden
pannos
pluymk
gras y d
te, tripi
prios, f
8. Filu
Ganden
tis texta
foccos p
solent.
quod B
consuen
rem, ta
mine Br
nurias, q
tibus cor
opera, q
doant, -
falso

falso in speciem intertexto (quos propriè dicunt *smallekens van garen*, *syde ende valsche goudt*, *boeren-kassaen*, *garen-damaskens*, *ghenopte*, *burattè*; vel *telillas de hilo*, *dichas*, *de seda*, y con oro falso, *telillas de borlilla*, o *motillas*, *cassates de hilo*, *damasquillos de hilo*, *fileyles de todas suertes*.) item aciculas, acus, vncinulos, zonarum æreas & ferreas fibulas, lineas omnis coloris ligulas, denique omnis coloris filum lineum. 6. Tapetia, quibus texendis Bruxellenses, Antuerpienses, Aldeyardenses, & Angianenses excellunt. 7. Eos pannos laneos, quos *cangeanten*, *baracanen*, *pluymkens*, *ghesfigureerde trijpen*; aut *lanillas negras y de color*, *baracanes* ò *albornoses*, *telillas de morte*, *tripillas terciopeladas*, vocitant; quos, vt proprios, sibi Insulenses & Tornacenses vendicant. 8. Filum candidum & sole dealbatum; hoc sibi Gandenses. 9. Tibialia lanea, varijs è filamentis texta, & alias id genus vestes, vt interulas, & soccos pedales, quæ Bruxella & Tornaco peti solent. 10. Omne filamentum lineum textum, quod Bruxellis & Siluæducis parari textique consuevit. 11. Texturam muliebrem & puellarem, tam è filo lineo quàm serico textam (nomine *Breynaet*, vel *punteria*) & alias id genus minutias, quæ in varijs Belgij Regij locis ac ciuitatibus confici solent: denique omnia manualia opera, quæ hisce in prouincijs aut olim fieri solebant, aut etiam modò fieri possent. 12. Pau-

nos illos laneos leuidenos (quos *Baeyen*, vel *Bayettas* vocant) quos iam Anglia in copia submittit, & olim Poperingæ locisque vicinis incomparabili compendio parabantur, & quorum in Lusitaniam, indeque in Indiam, multa millia submittuntur.

Secundò, Regijs in Belgio prouincijs hac ratione insigne accedet compendium & emolumentum, tum ob innumeram operarum multitudinem, quæ vndiquaque ad hæc prouincias, quò solita sibi arte victum comparèt, confluent (quod rerum comestibilium venditioni, & in ea annuis nostris prouentibus, tantum adferet accrementum, quantum isthæc opificiorum ablatio Hollandicis pariet decrementum;) tum etiam, quòd omnia hæc opera per societatis huius naues non magno molimine alias in regiones distrahenda sint. è quo ad prouincias hæc Regem adhuc agnoscentes non contemnendum deriuabitur lucrum.

Pe opandum quoque foret, si insignem suo ex æra io ad intolerabiles, propè classis huius sumptus, tum in nauiculariorum, epibatarum ac militum in ipsa merentium stipendiatione, tum in consuetis & ordinarijs nauium impendijs, consistentes tolerandos, auri quantitatem Rex ipse annuatim contribueret. Quamuis enim non alius harum nauium futurus esset vsus, quàm varias aduehere & euehere merces; quia

tamen

tamen non rarò à piratis imminebunt pericula, hinc omnibus ad incursum hostilem propulsandum necessarijs rebus, etiam milite, tum ad sui tutelam, tum ad nauium inimicarū, si quando in eas incident, inuasionem, quàm optimè instructæ sint oportet. quasi expugnent, in societatis huius commodum omnis præda cedit, utpote quam incredibiles cùm in instruendis, tum sustentandis viginti & ampliùs nauibus, impensas subire oportebit. Viginti namque nauium sustentatio, & ijs necessaria impensa multis centenis in annos singulos aureorum constabit millibus, ut taceam imminetia à tempestatibus maritimis, piratis, atque hostibus pericula. hinc, licet mercium hisce nauibus aduectarum naulum permagni futurum sit prouentus, uti & prædicta Regij vectigalis decurtatio, nec non grauamen quo merces hæc, bona Regis cum venia, societatis huius membra in emolumentum suum grauare possent; quæ tamen assiduè in eam infumendæ sunt impensæ, accedentibus etiam quæ à mari & tempestatibus, atque à piraticis nauigijs impendent, periculis, immanè quantum annuè socios grauabunt. Ad hæc autem auertenda, in quo potissima sita difficultas est, minimùm triginta præsidiarias, optimèque ad bellum instructas naues, freto, per quod solum enauigare hostis potest, oportebit insistere, ipsiusque ibi excursiones impe-

dire. Etenim fieri posset, vt tres quatuorue naues, pretiosis tum ex Hispania, tum Belgio petitis, mercibus onustæ in hostiles myoparones incidere; quarum amissio duodecim aut quindecim centenis florenorum millibus vix pensaretur, irreparabili societatis huius cum damno, & incredibili hostium compendio. Superiore anno satis id ipsum in Anglis experti sumus. Vt hæc ergo pericula euitentur, plures in fricto naues & milites, quàm hostis, Rex habeat oportet, tam ad omnem, vel partem saltem, negotiationem Hollandorum cum Gallis & Anglis disturbendam, quàm ad nauibus hisce socialibus securitatem & præsidium præstandum.

Non me fugit, quod ab ærea Hispanorum pecunia (*quartos* vocant) societas hæc accipere damnum queat. mercibus enim Belgicis in Hispaniam, vt ibi venundentur, appulsis, & argenteæ pecuniæ defectu, æreâ diuenditis; sequitur, vendentem, si aureâ vel argenteâ sibi solui velit, aut quinquaginta in centum perdere debere (quod malum vt euitet, necesse habebit merces suas dimidio plus grauare; quod in graue plebeculæ dispendium cedit:) aut, si æream recipere non abnuat, quam dein cum argentea commutet, eum, quò scenus illud collybisticum euadat, merces suas antequam distrahat, grauare; aut, si æreâ suâ alias Hispanienses emere cupiat, putà oleum, salem, vinum, &

& alias huiusmodi ibi natas, has ideo illum empturum carioris, quòd pretium illarum æræ sit persoluturus. Hispanienſis enim venditor tantum ſuas grauat merces, quanto æs argento eſt vilius & pretij minoris. vnde emptorem, cùm hæſce in Belgium inuechet, viciffim eas grauare oportebit, ne quod in ijs detrimentum accipiat. Quod nimis quàm graue onus eſt, imò, niſi aliqua æræ huiuſce pecuniæ Hispaniã proſcribendæ ineatur ratio, fiet breui, vt, quod ex permutatione apud nummularium æris in argentum ſequitur diſpendium, ad centefimũ in centum adſcendat. Miſera fanè res, à qua totalis regni opulentiffimi ruina dependet. Et ea noſtra eſt cæcitas, vt malum in quo verſamur, minimè videamus, & vtrò nos in pecuniarias hæſce voragineſ præcipiteſ demus; aut ſimplicitas & veſania, argentum vt æri poſtponamus; aut arrogãtia, vt totieſ nobis propoſita remedia uſurpare nolimus; aut denique tam iurati patriæ ſumus hoſteſ, & ſingulareſ iuratiffimorum hoſtium noſtrorum amici, vt dextra illorum propinatum aconitum vini inſtar ſapidiffimi, obbibamus, totali patriæ noſtræ cum deſtructione & interitu, & orbis totiuſ ludibrio, vt qui aurum omne & argentũ à nobiſ proſcribimus, quò æra redimamus; & quotquot Europã ſunt genteſ auro noſtro diuitamus, quò ipſi ad inopiam redigamur. Itane noſ cæcutire ac deſi-

re, & non videre, omnium nos gentium hac ratione ludibrium fieri & opprobrium? Nupera & inopina illa aquarum nos inundatio mirè affixit; turbauit quoque, non immeritò, inexpectata illa Anglorum in agrum nostrum suscepta expeditio; hinc totà Hispanià concitatur, & identidem arma procudimus. & iure merito, neque enim vlla in hac re diligentia & vigilantia esse nimia potest. Et interim æreo hoc diluuiolibenter, & vltro, obrui gaudemus, & per vniuersum regnum nostrum æra spargimus, decuplo nocentius paritura damnum, quàm decem Anglicanæ Batauæque classes.

XV

Decimoquintò, vt propè omne maritimum ac nauale hosti eripiatur commercium, opus, meo iudicio, foret

Primò, freti Gaditani angustias illi præcludere, eoque illum, quò licet, excludere. hoc si fiat, nullum ei in Mediterraneo, Ligustico, & Adriatico mari, nullum cum omnibus Italis, Massiliensibus, aliisque in Gallicana illa oragentibus, supererit commercium. Fiet hoc, si angustias illas quindenæ triremes, & totidem naues, armis & milite instructissimæ, insistant, quæ vicinis in portibus, Gibraltariensi & Alybensi (Ceutam vocant,) quorum hic in Africa, ille in Hispania, stationem ordinariam figant. Has suis Bætica sumptibus instruant; ea tamen conditione, vt quas de hoste referent manubias

ubias & prædas, ipsis ad impensam commo-
 lius sustinendam cedant. Nullum tamen aliud
 in hæc naues illis ius & imperium sit, quàm
 eas fouere, in socios nauales, militem & epiba-
 as menstrua stipendia curare, & rebus omnibus
 necessarijs instruere, decimâ tantùm de hoste
 relatæ præde parte fisco Regio in iuris recogni-
 tionem reseruâtâ. Quid porro facilius, quàm
 reti huius fauces & angustias communire, & il-
 lis hostem depellere, utpote quæ varijs in locis
 vix tres in latitudinem leucas patent? Mirificè
 porro huic intento deseruiet, si decem in Sar-
 dinia instructissima nauigia, Sardorum & Cor-
 forum impensâ, parentur, & passim per Medi-
 terraneum mare prædas agant. quod illos haud
 illubenter facturos autumo, si captam ex hoste
 prædam Rex illis concedat.

Secundò, Orientalis Indiæ nauigatione ho-
 stem excludere, cui ille supra sexaginta verten-
 te anno naues nongentis viris instructas, vltro
 citroque commeantes dedicat, quæque ei mo-
 dò tres, modò quatuor, modò quinque, & in-
 terdum etiam sex, florenorum milliones, æqua-
 tis inter se annis, annuatim parit. Hæc porro
 nauigatio à nouem aut decem onerarijs, opti-
 mè instructis, in insula à S. Helena cognomina-
 ta stationem habentibus, (ad hanc enim hostem
 ex Oriente domum redeuntem necessariò o-
 portet appellere, ad nauigia instauranda, & æ-

gròs, quos habet plurimos, recreandos & curandos) tolli & impediri potest. Adeò vt quæ recentèr à statione prodiit, & à nauigando hactenus cessauit, nauis vna duas tales, vtpote laceras & præfidiarijs exhaustis defensionì inuiles, facìlè superatura sit. quod eo factu facilius, quòd hostis vt plurimùm non nisi tres ad summum naues domum amandet, quas Rex, vt i & omnes quas conuehunt merces & pecunias, haud agrè sibi vindicet.

Tertiò, eum commercio cum Guineensibus priuare. huic ille nauigationi supra viginti naues, quadringentis hominibus infestas, impendit. quod autem ex illa annuè prouenit lucrum, vnum florenorum millionem, in Occidentalis Indiæ societatis emolumentum cedentem, excedit. Quæ naues, quòd in opidis maritimis & in littore potissimùm, viginti aut triginta leucis ab inuicem remotæ suas merces distrahant, & alias coëmant, à viginti armatis & optimè instructis, paruo molimine subigi expugnarique possunt. Ad hanc rem necesse foret, naues nostras Februario mense in Guineam appellere; quòd hostis non nisi circa Aprilem discessionè in Hollandiam parare soleat.

Quartò, commercium Groenlandicū, quod potissimùm in balenarū captarum adipe, murræ & ossibus cõsistit, & cui annis singulis quindecim sedecimue naues applicantur, & è quo

plur-

plurq
annis p
turbatu
centes
instru
conibu
am ind
defitu
his sine
geret, &
tequiu
ceret, in
untibu
nauiga
Qu
pelles
petunt
propè
mum h
cile fo
defens
Hæc
merces
culas F
possent
& num
miam c
tionem
viqua

lusquam octingenta florenorum millia quot-
 annis proueniunt, intercipere. quod sanè dis-
 turbatu facillimum est, cum naues eò profici-
 centes vix armatæ, & paucissimis epibatis sint
 instructæ: tum verò, quòd Hollâdi nostris Va-
 conibus transfugis, quos auro sibi pararunt, &
 am inde à Cantabria & Biscaia ad se pellexere,
 destituti balenas capere nequeant. Vnde si Rex
 his sine vlla exceptione delicti veniam indul-
 geret, & alijs promissis & sponsonibus ad ob-
 sequium suum, hosti que valedicendum pellic-
 eret, in caussa esset vt, transfugis domum rede-
 antibus, mare Boreale balenarum ergò hostis
 nauigare cessaret.

Quintò, nauigationem in Moscouiam, vnde
 pelles ferinas, ceram, & alias id genus merces
 petunt. lucrum huius quotannis ad sexcenta
 propè florenorū millia pertingit. octo ad sum-
 mum huic destinantur nauigia: quæ non diffi-
 cile foret intercipere aut disturbare, quòd à
 defensoribus & armis non satis sint instructa.

Hæc sunt præcipua loca, ad quæ Hollandi
 merces deuehunt & auehunt, quibus per pau-
 culas Hispanorum naues excludi & impediri
 possent. Et sanè probrosissimum, turpissimum,
 & numquam ignoscenda negligentia est, Hispani-
 am omnium harum nauigationum dissipati-
 onem & exclusionem in manu habere, nec
 vnquam eam tentare, cum tamè tot florenorū
 mil-

milliones hosti ex illis annuatim proueniant, sempiterna gentis nostræ apud omnes cum infamia & opprobrio : quibus proinde persuasum est, nos studio bellum hoc alere, & illo velut delectari, dum hosti materiam vltro quodammodo ad bellum hoc sustinendum suppeditamus. Hoccine quis sibi persuadeat? hoccine cuiquam in mentem veniat? vbinam nostra sapientia? an non merito nos gentes omnes explodant? sexaginta ipsos annos, nos hoc tolerare potuisse? quàm intolerabile hoc Hispanorū est phlegma & morositas? quis hūc nobis errorem condonet? tametsi lapidei essemus & bruti, cæcitatem sanè hanc videremus. *Vale me Deus!* Ignosce; Hispana enim cholera & bilis mihi mentem propè eripit.

XVI.

Decimosextò, quò maris sibi Rex imperium vindicet, potentem in eo classem instrueret necesse foret, quæ per varia dispersa loca hostem vndiquaque mari excludat, & plenum eius dominium Regi suo consignet. Quod vt sine Regij ærarij sensu & damno fiat, omnia regna & prouincias naues quasdam adornare, & impensas earum sustinere oporteret; Castellam Veterem sex, Nouam item sex, Lusitaniam sex, Aragoniam quatuor, Catalauniam sex, Valentiam & Murciam quatuor, Granatense regnū duas, duas item Galæciam, & duas Cantabriam, totidem Nauarram, Neapolitanum regnum sex,

Sicu-

iculum quatuor, Mediolanensem denique Ducatum quinque; vniuersum duodefexaginta naues.

Magnates porro Hispaniæ, quos *Grandes* vocant, quiq; ibidem & domicilium stabile, & facultatū suarum prouentus habent, quorumq; annuus reditus duos & dimidium auri miliones exsuperat, & quidquid sunt omnemq; magnitudinem suam Regi debent, non pauciores quàm sex, pro rerum suarum magnitudine, instruere naues par est.

Alios verò Duces, Marchiones, Comites Hispaniæ, quorum prouentus tres auri miliones excedit, non pauciores sex.

Archiepiscopi quoque & Episcopi Hispaniæ, qui suam à Rege promotionem accipiunt, non etiam pauciores quàm sex, rebus omnibus necessarijs instruere naues debent, cum tres ferè auri miliones suis è prouentibus annuè recipiant. Non pauciores item Abbates, Præsules, Canonici, quorum reditus non cedunt prioribus imò & superant non parum.

Militarium Ordinum collegæ, quorum prouentus annuus in auri millionem & amplius excrefcit, duas etiam Regi naues adornent, cum nonnisi Rege donante, sacræ illi militiæ inferantur.

His adde Indiam Orientalem: non enim potest hæc pauciores sex, rebus omnibus instru-

Etas,

Etas, Regi suo naues submittere. Quid verò America, Perüana, Mexicana, Brasilia, & omnia ei vicina regna, Regi suo minus dare possunt, quàm decem instructissima nauigia, eisq̄ue de annua impensa prospicere? Itaque nullo suo impendio, & sine vlla ærarij imminutione, centum nauium, de rebus omnibus prouisarum, classem Rex habebit; quarum epibatis & militibus ea, quæ diximus, regna ac prouinciæ, Ecclesiastici & Magnates, stipendia menstrua de suo numerarent.

Non potest autem hoc cuiquam videri graue: impensis enim pro facultatum vniuscuiusq̄; magnitudine diuisis & distinctis, onus hoc & grauamen nimis quàm exiguum, neu dignum vt id quisquam suscipere detrectet, esse deprehendetur. Hoc tamen Regi non mediocri erit subsidio, & pleno maris imperio parando, pacificeq̄ue semper possidendo, peropportunum. quod vbi habuerit, non est quòd vlla cuiuspian arma metuat, cum, ad omnium Regum potentiam infringendam, mare liberum ei velut viam aperiat. Etenim nauium suarum commoditate, potentiâ & adminiculo, ad ferè omnium Regum oras maritimas appellere, easq̄ue infestare poterit.

Cui classi voluntariæ si quinquaginta suo ære paratas adiungere & sustentare Rex naues vellet, centum quinquaginta nauium staret
classis:

lassis: quæ vniuerso mari occupando, æmulis
 omnibus edomandis, rebellibus suis haud ægrè
 ompescendis, & vicinorum Regum ac Princi-
 um armis, vt nec se mouere, nec prouincias
 Hispano Regi rebellantes auro & milite iuua-
 re auderent, retundendis, nimis quàm abunde
 sufficerent.

Decimoseptimò, non inconsultum foret, **XVII**
 Antuerpiæ, & in nonnullis oræ Flandricæ locis
 hoc peropportunis, minora nauigia, vt i actua-
 rias, celoces, liburnicas, dromones, & minoris
 formæ triremes parari; quæ Zelandicas insulas
 excursionibus suis fatigaret, & exscensione
 ubinde factâ agros depecularentur, neque vl-
 tum domi suæ tutum ac securum esse sinerent;
 vt bellum re ipsa sentiant, & non velut in tabu-
 la depictum videant, aut libris descriptum le-
 gant. Quod si fiat, mirabilem mox in harum in-
 ularum incolis mutationem videbis; quorum
 modò ea est arrogantia, vt se ipsos non noscant,
 cunctis insultent, Regum omnium potentiam
 eludant, inuincibiles se esse rati, quòd quid bel-
 lum sit, factò non experiantur; eorum denique
 superbia etiam nubes transcendat, quòd à ne-
 mine sibi damnum aut vim inferri posse, & om-
 nium sese armis & potentia superiores esse
 existiment. Sentiant tantum nauium harum
 adminiculo, Regis sui arma, & ipsis noctu diu-
 que non quietis, non tutis domi esse liceat, lon-
 ge

gè aliter sentient ac loquentur, & elatus eorum animus longè infra aggeres & aquas subsidet.

XVIII Decimooctauò, optandum esset, omnia portoria, quæ *Licentias* passim dicimus, terra marique penitus inhiberi: his enim qui hostem priuat, è quatuor & viginti, quos habet, dentibus sex ei quodammodo eripit, cum duos florenorum milliones, id quæ nullo cum labore, *Licentia* ei quotannis indubiè pariant. Eadem quoque operà esset vniter sum inter rebelles, & obediētes Regi prouincias, commercium inhibendum, nulla vllis in rebus cōmunicatio permittenda, acri in delinquentes propositâ poenâ; vt hac ratione, omnis mercium propriarū venditio, nec non emolumenta è vestigalibus, quæ tum inferendis, tum efferendis mercibus imposta sunt, prouenientia, hosti eriperentur.

Prohibendos quoque censerem libellos illos, quibus vltro citroque cōmēare liceat (quos *passortas* vocamus) qui non exiguum hosti compendium annis singulis adferunt; cum singuli ad annum duraturi libelli sex & triginta florenis redimantur, & quia plures id genus libellum à suis, tum à nostratibus peti solēt, magnâ auri vim inde redigit. Si enim verum, quod vulgò fertur, quinque aut sex huiusmodi libellorum millia, pauculis abhinc annis, ab hoste petita fuisse; inde efficio, horum annorum singulis hac è pecunia & redemptione, supra
du

centa & viginti florenorum millia eum con-
 flasse. tantum quippe circiter in annum effi-
 cient sex libellorum millia. Est hoc insigne ini-
 mico ad sumptus extraordinarios tolerandos
 subsidium; quod non sine magno sensu, & cum
 notabili annuorum prouentuum decremento
 illi eripietur.

Decimononò, Regio Belgio commodum, re- **XIX**
 belli autem (cuius omnis vis & potentia in mer-
 cimonijs ac navigatione sita est) incòmodum
 foret, & securitati, tutelæ, munitioni patriæ pa-
 randæ perutile, si Mosâ in Demeram flumen
 vel aliorsum, Antuerpiam vt decurreret, deri-
 uaretur, Rhenus verò Mosam influeret. quod
 parua sats peragi potest impensâ: etenim vix
 quatuor leucarum ytrimque ducendus & effo-
 diendus est riuus. Incredibile dictu, quantum
 per horum fluminum concuium & connexio-
 nem mercimonia florent, vectigalia Regia
 increscerent, & omnis quâ patet regio omnige-
 nis mercibus abundaret. Hinc enim fiet, vt om-
 nis ad Belgium Regium cum Colonienfibus, Iu-
 liacenfibus, Cliuijs, Marcanis, Montensibus,
 Westphalis, Treuirensibus, Moguntinis, Pala-
 tinis, Francofurtensibus, atque ad eò Germanis
 omnibus, negotiatio & correspondentia sit cõ-
 migratura: omnes quoque Leodiensium mer-
 ces vilioris multò sint pretij futuræ, vtpote ab
 immenso, quòd curru vehantur, sumptuum o-
 nere

nerciam liberæ. Augebit hoc immensum mercimonia & negotia: nam vna triginta tonnarum (vt vocant) naus non plus merces, & earum vecturam aggrauabit, quàm modò duo currus; qui tamen simul non plus quàm tonnæ vnus onus vehere possunt. Adhæc, horum fluminum adminiculo, omnia Rhenana & Mosellana per vniuersam prouinciam vina commodè conuehi & traduci poterunt, vti & omnigenæ Belgicæ Hispanæque merces per vniuersam Germaniam longè lateque diffundi. Hinc quoque fiet, vt, quod è Licentiarum inhibitione Germaniæ Principes passuri sunt detrimentum, (vt pote quos propter eam multis exteris carere mercibus, & non modica mercium patriarum distractione frustrari oportebit) minus & tolerabile visurum sit; quòd, horum fluminum oportunitate, quascumque è Belgio nancisci iam poterunt.

At dici non potest, quantum hinc hosti orturum sit damnum: omnes enim merces, ac præsertim aromata, quas, horum & aliorum fluminum oportunitate, in Germaniam magnâ copiâ numquam non conuehere solet, apothecis suis reclusas tunc seruare cogetur; quas diu seruatas multorum annorum situs deteriores reddet, & pecuniariû scenus aggrauabit & demum consumet. Cogentur præterea opifices præ mercium distractionis, venditionis, operum

defec
relict
mni
quã p
se eun
se. q
pud n
verò
Adeo
stitur
dia &
rum,
ximè
dipic
comp
que t
horum
nere v
midio
bus, (e
cluso,
que flu
Limbu
nam n
tem à
Luxen
nibus
niam
Non
de

defectu, aut inopiam pati, aut patrijs sedibus relictis, aliò commigrare. Ligno quoque & omni fabrili materia, quod horum fluuiorum aquà potissimum ad illum conducebatur, necesse eum erit destitui; nos vice versa eo abundare. quod in causa erit, vt, quod modò carò apud nos venditur, vilioris veneat; apud hostem verò pretium illius multò futurum sit grauius. Adeò vt ei tunc nauis quadraplo maiori constituta sit pretio, cum fabrilem materiam è Suedia & Dania intolerabili cum impensa; & ferrum, quod nunc Germania ei suppeditare maximè consuevit, è Suedia (esto Suedicum hoc, dispendio quòd valorem minùs valeat) petere compelleretur. Idem de sclopetis, plumbetis, alijsque bello seruientibus rebus esto iudicium: quæ horum & aliorum fluminum interclusione, itinere verò terrestri iam præpedito & ablato, dimidio pluris ei haud dubiè stabunt; imò quibus, (quod maius:) horum fluminum vsu intercluso, penitus eum carere oportebit. Hæc denique fluuiorum diuerso agrum Transmosanum, Limburgensem, Falcoburgensem, & non parua Iuliacensis, Cliuensis, & Brabantini, partem à contributione hosti pendì solita eximet; Luxemburgenses verò à prædonibus & volonibus satis tutos reddet, itaque à magnis pecuniarum impendijs immunes præstabit.

Non foret item abs re, si Scaldis Antuerpien-

flum flumen in vicinum Netham deriuaretur; quod sine vllò propè impendio fieri potest. Non minùs ad rem faceret, si Hulstani per Stekenam pagum riuum effoderèt, per quem tum Antuerpiã, tum Gandauo sua peterent, & conducerent. cuius adminiculo Hulstum mirum in modum communiri, eiq̃ue de omnibus rebus necessarijs commodè prospici, & vniuersus Wasianus ager non mediocre percipere posset emolumentum.

Neque recens est hæc fluminum aliò conducendorum abducendorumq̃ue ratio, sed & olim à Regibus, varijs in locis vsurpata. Sic lego Xerxem Persarum Regem Athon montè maximum perfodisse & velis peruium fecisse, vt commoda ex vno mari in aliud per eum omnis generis nauibus esset navigatio, & qui ob eum nauigantibus faciendus erat, circuitus euitaretur; etenim ad mille quingentos passus Rex cum à mari præscidit.

Ptolemæus, Ægyptiorum Regum non postremus, iam inde à Pelusio ingentem effodit fossam; quam, cum tellus vniuersa aquarum laborabat penuriã, laxabat; cumq̃ue inundationis nimie periculum imminebat, catarractis occludebat.

Sic & Myro, Ægypti item Rex, fossam iugeri latitudinè habentem è Nilo ad nouena passuum millia effodi, & ad lacum, quem priùs parati

parati
tu m
Se
Nilu
rente
omni
& ad
nore
duce
curfic
ab ea
Ea
Gin
nes d
N
gina
diæ
tribu
aqua
per la
R
duct
post
Sic
Calig
parti
ram,
verò
ram c

parari iusserat, ad trecēta septuaginta in circuitu milliaria patentem, vsq; conduci mandauit.

Sesostris Ægypti quoque Rex, hunc ipsum Nilum, iam inde à Memphi vrbe regia procurrentem, in plures deriuauit alueos: cum vt ager omnis aquis hisce quaquaversum irrigaretur, & ad ciuitatem regiam nauibus, ac proinde minore cum sumptu, cōmeatus varijs è locis conduceretur; tum etiam vt Ægyptus, hostili excursioni vndique patens, hisce interfecta riuis, ab eadem aliquatenus foret immunis.

Eandem ob causam Perfarum Rex Cyrus Gindin flumen in quadraginta & amplius amnes distinxit.

Nec viris solūmid fuit propositi, sed & Reginae Semiramidi: viso namque, Ecbatana Mediæ regiam, aquarum laborare penuriã, rupe tribus altâ milliaribus excauatâ, fluminis vicini aquam, quinque & quadraginta altam pedibus, per latissimam fossam in urbem deriuauit.

Romanos si intueri velimus, ea illos in aqueductibus fecisse comperiemus, quæ fidem apud posteros vix inueniant.

Sic Claudius Imp. duos aquæductus, à Caio Caligula inchoatos, perfecit; quorum primum partim actis cuniculis subtus, partim per terram, ad quatuordécim passuum millia; alterum verò ad duodesexaginta, etiam sub & supra terram conduxit.

Sic M. Titius aquam Martiam per montes cōduxit; ad cō vt sub terra ad quatuor & quinquaginta, super terram fornicatos per tubos ad septem passuum millia, & sub montibus ad bina flueret.

L. Flaccus, quod Curius antè cœperat, per continuum ferè saxum aquam ad duo & quadraginta milliaria in urbem deriuauit.

Nec insolens hoc aut mirum cuiquam videbitur; nam quæ de Sinarum aqueductibus historiæ produnt, fidem propè superant. Etenim vix vlla apud eos ciuitas, ad quā non aut natura, aut hominum industria flumen deduxerit, partim in negotiorum facilitatem, mercium translationem, partim in regni robur ac tutelam, partim in incolarum habitationem; cum plures in nauibus & aqua, quàm in opidis & terra commorentur.

XX. Vigesimo, communis est Regiæ prosperitatis amantium sententia, ad inimici potentiam prorsus eneruandam, & insolentem eius animum deiiciendum, nihil esse compendiosius, quàm si suas in hostilem agrum Rex copias educat; partim, vt Regiarum prouinciarum incolæ ab incommodis & damnis, quæ militaris & castrensis turba secum trahere solet, immunes agant; partim, vt hostis ipse belli incommoda suis etiam in visceribus sentiat; quòd alia nulla illius edomandi ratio appareat. Quàm com-

cōmodissimè autē id fieri poterit, si eis & trans
 Malam flumen duæ validissimæ, rebusque om-
 nibus necessarijs, vt commeatu militari, anno-
 na, armis, milite, instructissimæ condantur ar-
 ces: quas ambas pons naualis necat ac combi-
 net. Fateor, Brefordiam commeatus aduectio-
 ni satis incommodare & nocere posse: at, cūm
 opidi huius ciues nonnisi vnum per aggerem
 exire & redire possint, duabus arcibus vtrum-
 que paruis in vicinia erectis, hoc tolli incom-
 modum commodè satis potest.

XXI.

Vigesimalprimò, sæpius ex ipsismet Belgis,
 locorum omnium & adituum peritissimis, et-
 iam in Hollandia & Zelandia natis, audiui, fa-
 tius longè fore, vt, cūm vicinorum Regum ac
 Principum potentiâ, armis, pecuniâ rebelles ita
 iuuarentur, vt, humanitus loquendo, eos sub-
 iugare videretur impossibile; tunc suis eos aquis
 Rex faceret innatare, omnes eorū agros, cam-
 pos, animalia perfossis aggeribus immergendo,
 itaque omnem internam & domi natam po-
 tentiam eis eripiendo. quod, aggeribus varijs
 perfossis, factu haud difficile foret. itaque plus-
 quam duæ tertiæ Hollandiæ ac Zelandiæ par-
 tes aquis inundarent, & ad annos plurimos in-
 utiles manerent, aquarum præda. Quod ducen-
 torum trecentorumuè aureorum, qui rei huius
 executoribus re confecta addicerentur, impen-
 sa haud ægrè fieri posse arbitrabantur.

Et sanè, multò mihi videretur fatius, Hollandiam ac Zelandiam sub aquis mersam natare, quàm suos Regem thesauros, non sine notabili Indiarum suarum si non amissione, saltem exhaustione, & sempiterna cum Hispaniæ inquiete, quæ suo præterea robore, tot generosis submissis militibus, identidem exhauritur, & non sine grauiorum periculorum, & maioris aliquot post annos iacturæ metu, incassum in eam recuperandam profundere. Si pari Hispania facilitate ab Hollandis obrui aquis posset, ad triiduum non expectarent.

PELAG. Incredibili hæc animi mei cum gaudio ex te audiui: hinc viginti aureorū millia æquè cara non habeo, atque hanc tecum de Belgicis rebus à tanto tempore mihi expetitam agendi oportunitatem. Vnde etiam æternum me tibi deuinctum, & perpetuum clientem fore spondeo. Sed vnum est, quod persæpè mihi dubium mouet. Estò namque ex ijs quas attulisti rationibus sole meridiano clariùs videam, Regem Belgicæ suæ rebelli iugum posse imponere; aliquis tamén mihi superest scrupulus, in quo animo ipse meo neutiquam possum satisfacere, aut, quo minùs dubitet, impedire. Quomodo nimirum, si Galliæ, Angliæ, Daniæ, Suediæ Reges, ipsis Germaniæ Principibus etiam suppetias ferentibus, quò Hollandos contra Hispanorū potentiam tuerentur, apertè rupto
fœ-

cedere, vim omnem armorum aduersus Regem nostrum conuerterent; solus ipse tot potentium Regum imperum excipere, & suas à tanta violentia prouincias ac regna defendere valeret?

BONAVENT. Quoad Angliam, nemo id mihi facile persuaferit: norunt siquidem Angli, Hiberniam insulam commodissimum esse locum, quem nullo cum labore, & paruo impendio Hispanus queat occupare; vt quâ nulla in Europa prouincia commodiores tutioremque nauibus stationem præbentes portus habeat. Quos si Rex noster inuadat, quem Angliæ statum futurum putas, hoste tam vicino, & Anglicana littora quotidie infestante? Ipsa adhæc Anglia vndique & aperta, & accessibilis est, vix vt vltimum munitum sit opidum, quod accedentem hostem arceat. Scotia quoque non minùs patet quàm Anglia, & nulla penè quæ hostili incursionem resistant, habet loca. Denique modum non video, quo necessariam bello alendo, aut nouæ semper classi comparandæ, Anglus pecuniam coaceruet vel inueniat.

De Gallia, multò id minùs timere possum. licet enim Galli exterius sæpè parum prudentiæ præferant; suis tamen in consilijs ac propositis prudentes, maturi, cordati, viriles, & prouidi sunt: cumq; iam instat præ foribus periculum, non rarò eos prudentiores videas, quàm

alios permultos, qui magnum prudentiæ specimen nonnisi exterius ostentant.

Cur autem Gallus apertum, pace disruptâ, Regi nostro bellum minimè sit indicturus, his rationibus adducor vt credam. Prima, quòd arctissima & duplex inter eum & Regem nostrum intercedat affinitas: quamquâ non ignorem, vix vllum apud Reges sanguinis sensum reperiri, cum vnicique Regum regni sui salus, bonum, incolumitas affinis, fororius, frater, inò pater & mater sit. Vt quoddam Regem inter ac regnum, initum matrimonium dicas, cuius ille causâ sorores, fratres, patrem iuxtâ ac matrem relinuat & obliuiscatur.

Secunda, maior Gallorum Regis mihi videtur pietas ac religio, quàm vt cum fidei Catholicæ hostibus, eadem in causa aduersus fororium suum conspiret. IUSTI adhæc is passim cognomento dicitur; propterea neutiquam mihi in mentem venire potest, vt is apertam & sole meridiano clariorem Hollandorum iniquitatem & iniustitiam tueatur, & Christianis armis suis eos, aduersus naturalem, legitimum & natium Principem suum rebellantes protegat. Nam quemadmodum is meritò succenseret, si Rex noster rebellantes illi Rupellanos armis suis foueret, impiamque illorum causam tueretur & firmaret; ita & noster iniuriam sibi fieri queri iure posse videretur, si suis Franco-

rum

um Rex armis contumaces & proteruos Batauos Regi suo rebelles protegeret, & iniquam eorum causam faceret suam. Quod enim quis dicat & obiiciat, non ideo Gallorum Regem ad auxilium Hispani iugum detrectantibus & rebelibus, Christiana sua subsidia mittere, vt illorum rebellionem foueat, causam iniquam tueatur, minus etiam vt religionem adulterinam promoueat; sed vt Hispanorum arma à regni sui finibus auertat: id & Hispanus hinc poterit dicere, non ideo se Rupellanos Regi suo rebelles iuuare velle, vt ipsorum rebellionem foueat; nec suppetias dare, vt aduersus legitimum dominum insurgant, regno eius vastationem afferant, ac perfidæ religionis suæ terminos longius extendant; sed dumtaxat, vt Gallorum à regnis suis potentiam amoliat. quam non est quod timeat, quamdiu illi Rupellensibus edonandis & cõpescendis distinebuntur. Et hanc rationem videri, quæ Regem nostrum ad illos iuuandos possit inducere. At quis hanc in illo rationem probet aut dilaudet? Idem verò de Gallorum suppetijs & armis, quibus Batauorum rem fulciant, dicendum est.

Video adhæc, Gallum Valle Tellina recuperanda, & Sabauda Duce aduersus Genuensium Rempublicam fouendo distineri; adeo vt, si se Regis nostri hostem palam declarare vellet, tertium conflare exercitum, (quod sine ingenti pecunia-

niarum vi fieri nequit) cogere.

Demus verò, cum sese Hispano hostem declarasse. vbinam ergo prima hostilitatis suae argumenta edet? In Belgas armorum vim conuertet? ijs certè haud difficile erit, vim vi repellere. non tunc & Aragonij & Catalauni quinquaginta ac viginti armatorum millia, suo aere collecta paruo in Galliam negotio poterunt emittere: non Poloni & Croatae, tali datâ occasione viginti equitum immixtis millibus vniuersam quâ patet Franciam vastare & depeculari? In Hispaniam potentiam suam & belli molem conuertet? non regnum eius, Germaniam & Belgium versus, vndiquaque patet, & incursionibus obnoxium est? In Germaniam ergo copias educet? Hispani & Belgæ nullo non tempore in Galliam possunt irruere. Et hæc illum videre non putas? adeone blennium & fatuum cum existimas, vt ab Hollandis quocumque velut naso comprehensum, se abduci passurus sit; aut vt, quò vnius Buckinghamij conceptum in nos odium & malevolentiam vlciscatur, sexcentis regnum & omnes suos periculis exponere pro nihilo ducat?

Taceo præterea, quoad Rupellanos illum, vtcumque decies fidelitatè ei scripto iurassent, nullatenus posse esse securum. viso namque militem Regium bello externo distineri, facilè quæsito in speciem colore & occasione, mu-

nitiora quædam opida Regi parentia, inuadent. quod ille certè nequit ignorare, vt qui ex historijs, & maiorum suorum gestis, Calvinistarum genium & indolem satis perspectum habere potest; non aliter pacem petentium, & quietem amantium, quàm dum res ipsorum domi afflictæ & propè desperatæ sunt: illam verò violentiam, dum lætior alicunde affulget fors, & meliorem rerum euentum sperant; cum probè gnari sint, in turbida aqua tutiorem esse piscatum. Ita porro me harum rationum pondera ac libramenta suas in partes pertrahunt, nemo vt facilè mihi persuasurus sit, Gallum initam cum Hispano pacem violaturum; nisi, ad peccata aut nostra, aut Gallorum, aut vtrorumq; castiganda, tale quid fieri Deus permetteret. quod de clementissimo illo Patre nos nefas est credere, vtpote qui regna illa & Regem vtrumque, perinde ac filios carissimos, tueri solet ac protegere (ringentibus licet ac freudentibus vtriusque aduersarijs) & semper, vti confido, conseruabit atque defendet.

Neque etiam mihi persuadere, aut à meipso possum impetrare vt credam, Gallum cum Anglo, coniunctis pariter viribus, Hispanos adorturum. Norunt quippe Galli, adeò è re sua non esse, Anglum potentiâ crescere: vt qui prisca Anglorum in Galliam prætensiones & iura non ignorant, & quid ab iisdem hæc olim passa sit etiam-

etiamnum recordantur. recens enim illorum adhuc memoria est, & Regia vrbs Parisij, ac potissima regni portio exercitæ sæuitiæ locupletissimus est testis. Sed demus id ita fieri, & Gallum societate armorum cum Anglo in ita, non modicam Hispaniæ partem occupasse; quid tunc Gallo, ab Anglo iam potentiore, & latius imperante, aliud exspectandum, quàm vt hic, fortunâ lætiore iam aridente, & à Gallicanis Calvinistis suis in Euangelio fratribus, suffultus & adiutus, prisca sua iura armis repetat, vt à maioribus illius olim factitatum non semel, vt qui etiamnum, in prætensionis & spei suæ signum, Francorum sese Regem appellare non dubitat? vt maiorem Gallia sibi ab Anglorum potentia & magnitudine, quàm Hispanorum, metuendi causam habeat. Ac proinde, non prius Galliam tutam ac securam esse posse arbitror, quàm Anglo ad angustias redacto, exhausto, & ad pristina iura per bellum repetenda impotente; cum quotiescumque eiliberit, optimam ad ipsa bello & armis alleganda occasionem habeat. Sapientiores ergo duco Gallos, eosque præterita, & futura contingentia ac possibilia prudentius excussuros, ac in rebus suis circumspicientes fore arbitror, quàm vt, præcipiti in Hispanum odio acti, hæreditario & nato hosti suo Anglo arma velut in manus tradunt, ad pristinam Britanniam suam denuo inuadendam,

ndeque tum sua, tum reformatorum Hugonottarum arma vterius proferenda; venientibus præsertim in partem Batavis, qui ad fratribus suis in Christo, eiusdem secum fidei, auxiliandum, & causam eorum tuendam, magis se putant obligari, quàm Christianissimo Gallorum Regi, cuius illi ob eam quam profitetur & tuetur religionem, iuratissimi sunt hostes.

Denique videbis Gallos suis in conceptibus maiorem re iam agi cœptâ prudentiam ostendere, quàm initio præ se ferebant; aded vt effectus & finis longè sint alia, quàm ea prima rei species futura prodebat. Norunt quippe, Deo dante fieri posse, vt ad Regem suum Hispanense sceptrum deuoluatur; imò facilius, quàm ad Borbonios deuolutum est Gallicanum, cum iam quatuor de stirpe Valesia masculi, fratres superessent; etiam facilius, quàm FERDINANDVS ad Imperium Romanū peruenit, cum sex MAXIMILIANO Imp. essent filij, quorū etiam quinque satis prouectæ & maturæ ætatis fuere. Quis vnquam credidisset fore, vt Lusitanum sceptrum & regnum ad Hispanos deuolueretur? Mirabilia sanè sunt opera Domini, & incertissimæ mundi huius reuolutiones & vicissitudines. Vide, quàm arcana & admirabili rerum deuolutione, Austriaca nobilitas Burgundicæ potentia, & deinde Hispanicæ, & omnibus quæ hæc possidet, coronæ annexa & associata fuerit. Cui

vmquam, istuc aliquando fore, in mentem venisset? Vt verò ad Regem nostrum Galliæ sceptrum hereditario iure futuris temporibus aliquando deuoluatur, incassum speramus; cum id numquã futurum sit, quòd priscis Gallorum legibus à Francici regni gubernaculis mulieres arceantur. At Gallorum Regem ad Hispaniense diadema, tamquam proximum heredem, euehi, factu facillimum est, & fieri potest, cum etiam feminæ apud Hispanos ad regnum ius habeant.

Quod ad Succiæ & Daniæ Reges attinet; non ea mihi modò videntur esse tempora, vt exercere cornua, vel mouere lacertos audeant, victricibus Imperatoris armis longè lateque terrorem per Germaniam incutientibus. Etenim tam multis hi sese immiscere possent, vt ne ad propria quidem tuenda ac retinenda, sat virium haberent.

Alij verò Germaniæ Principes ideo res nouas moliri, aut tentare non audebunt, quòd nouis indies Imperatorem victorijs cælitus donari, & nouâ ab amicis & clientibus suffulciri potentiam vident; vnde ceu frenis ac vinculis quibusdam effrenis eorum impetus coërcetur & retinetur. Et sanè, ita domestico ac defensiuo (vti mihi quidem videtur) bello implicabuntur, vt apud exteros id quærere eos minimè oporteat: & ipsa foris belligerandi haud dubiè prurigo

rigo illis decrefcet, cum aliorum. præter opini-
onem, & inexpectata, arma domi experientur.
Ut omnes has minas, volaticarum & inanium
nubecularum, plus minarum, quàm aquæ affe-
rentium, & præter minas & terriculamenta a-
liud non incutientium, adinftar habeam.

Demus verò, omnes hosce Reges ac Princi-
pes, coniunctis viribus, ac societate armorum
initâ, tripartito exercitu, tribus Hispanici iuris
prouincias locis inuadere. ea sanè Regis nostri
est potentia, vt, sine vlllo ærarij sui detrimento,
triplici item exercitu, quorum vnusquisque
quinquagenis armatorum constet millibus, il-
lorum excipere impetum, & occurrere copijs
posset (quemadmodum num. XII. videre est.)
quin & alias, præter has, suo copias ære con-
scribere, quas in aliquam hostiliùm prouincia-
rum posset educere. Adeò vt nullam, hominum
more loquendo, vllius arma metuendi occasio-
nem habeat; quòd ita illius Deus ter maximus
potentiam constabilierit, & talem regno situm
dederit, nullam vt exterorum Regum cum ti-
mere potentiam vel arma oporteat.

PELAG. Plusquam satis est, hunc mihi scrupulum abstulisti, rationumque tuarum fulgor
spissiores omnes dubitationum mearum nebu-
las discussit. Sed est aliud, quod mirè metor-
quet, & sollicitum habet; ideoque vt à te mihi hic
fiat satis, expectabo. Dicitur inimicus omnes
H pagos

pagos & domos rurales, ad quos ei patet accessio, igne velle absumere & deuastare, vt hac ratione nullus ab agresti turba ad Regia opida com meatus deferatur, & sic illa præannonariæ rei penuria ad sibi parendum compellantur; eadem quoque ratione copijs nostris militaribus officiat, victum ijs omnem præcludendo. Hinc sequetur, vt sese atque agros suos à nostrorum excursionibus tutos, & ab armis immunes reddat, viam verò nobis præcidat, ne quod ei parentium opidorum inuadamus.

BONAVENT. Quantum ad domorum ruralium deflagrationem & vastationem spectat, quid dicam nescio; nisi, quemadmodum Adiuocati Hollandici mortem, quæ nullo ei stetit impendio, sexcentis facillè aureorum millibus Rex noster, vtpote sibi cõpendiosissimam, redimere debuisset; ita illum isthanc ædium deflagrationem plus auri milione æquè posse redimere. Id quæ varijs de causis.

Prima. Non alias ex eis, quæ Regio parent Imperio, vastare prouincias hostis potest, quàm aliquam Brabatiæ, Geldriæ, Transiosanæ partem, & agros Transiosalanæ proximos. Flandria quippe, tum electiuo suo milite, tum erectis hinc inde propugnaculis, haud ægrè se ab hostili tueri poterit incendio.

Secunda. Non pauciores nostri inimicorum pagos, tam hieme quàm æstate, incendio &

flam-

flammis tradere possunt. Vniuersa namque Frisia per æstatem aperta est. vna proinde excursionem omnes eiusdem pagos incendio delere possumus. Non modica quoque Geldriæ quam ipse possidet, pars nullo non tempore in nostra est manu, vti & vniuersa Transisalana ditio. Brumali tempore, aquisque conglaciatis, Mosæ proximum, nec non Betuwensem, agrum igne quin vastemus, nemo nos inhibere potest.

Tertia. Credo equidem, tantum interdum hominum in hominem esse odium, adeoque implacabile & mortale, vt, dummodo inimico malè sit, oculum sibi vnum erui paterentur; sed vt adè quis demens sit, & odio ardeat, vtroque vt orbari lumine gaudeat, quò vno priuetur inimicus, inauditum & inuisum est hactenus. E pagis, quos igne delere Bataui valent, decuplo plus tributorum in menses singulos percipiunt. quàm cum ex his, tum è Batauicis, Regis nostri ærario accedat. Et quis, hisce eos prouentibus suo pte nutu & libenter carituros credit? etenim è solis pagis Brabanticis, tributi & taxationis nomine, supra decies centena florenorum millia præsentè pecunia annis singulis percipiunt. Et hæc eos cum cineribus & fauilla commutaturos, quis credat? adè insanire solennia, & vsque eò hebetes illos esse minimè opinor.

Vt autem Brabantica, Geldrensia, & alia o-

vida, hosti propiora, commeatu & rebus necessarijs destituantur, non est quòd timeamus: Flandria namque, Leodicensis, Namurcensis, Iuliacensis, Cluius ager, Westphalia, & Germania nimis quàm abunde illis alimenta sufficere queunt, vt à fame minimè nobis timendum sit. Et sanè, si hanc hostis inire viam inciperet, trans Isalam sibi miles noster, necessitate pressus, violenter commeatum quæreret. nulla enim fami via est inuia.

Quarta. Non eam existimo hosti feritatem & immanitatem fore, vt tam atrociter in innocuos & partulos sæuire, & Regi pariter, ad eandem necessariò exercendam, occasionem dare cuperet. Hac quippe ratione, æternum & implacabile omnium agricolarum & ruralium, in caput suum, odium arcesseret; quos modò in omnibus rebus necessarijs sibi nimis quàm fauentes & beneuolos experitur.

Et sanè, nì vnica hæc ratio contrà faciendum suaderet, iam dudum omnem pagatim & vicatim indictam ab hoste nostratibus contributionem & censum Rex noster interdixisset, & sub capitis pœna inhibuisset. Sed noluit, & plus quàm barbarum duxit, innocuos & insontes penitus destruere, perdere, omnibusque bonis & facultatibus, quòd hostibus hæc ratione officiat, dispoliare. Sed, si hostis vellucernulam accendat, verendum est, ne integras Rex fa-

ees accensurus sit, quas hactenus, tamquam pater in benignitatem quàm flagella pronior, in filios suos rebelles exerere distulit. Et sanè nihil ei accidere posset optatius, nihil videret libentius, quàm vt primam tragediæ huius scenam Bataui agerent, cuius ipse, sine cuiusquam admiratione & reprehensione, at maiori hostium cum damno ac maleficio quàm fortasse existiment, catastrophem posset agere & epilogum.

PELAG. Bene quidem tu hæc hactenus; at discere ex te peruelim, vndenam quadraginta illæ militis Regij seditiones ortum habuerint; quæ, quemadmodum non semel à me intellectum, tam diutini ciuilis belli potissima causa fuere: per quas factum, vt Regi præclarissima, quam vniuersæ prouinciæ subigendæ habuit, occasio sæpiùs è manibus effugerit; atque inimicus tam sui suorumque communiendorum ac tuendorum, quàm potissimæ eorum quæ iam possidet portionis obtinendæ tempus ac modum nactus sit, nostris enim inter sedigladiantibus, ac sese mutuo conficientibus, & hosti resistere non valentibus, (quòd vtrunque, tam domi, quàm foris, impeterentur) temporis ipse turbidi oportunitate sibi vtendum ratus, egregiè rem egit. Neque enim, vt verum fatear, possum intelligere, quænam tam frequentium in milite nostro seditionum ac rebellionum fuerit causa; cum tantum Rex annuè argenti bello

gerendo submiserit, vt supra sexaginta armatorum millia eo ali & sustentari haud ægrè potuerint. Cùm certum tamen sit, non aliam vt plurimum seditionum esse originē, quàm menstruorum stipendiorum defectum: qui locum in Belgio habere quī potuerit, nequaquam intelligo; cùm pecuniæ, si militum in quos expendendæ erant, numerum supputemus, non modò non defuerint, sed etiam plusquam sufficientes semper missæ fuerint.

Inimicus, esto non pauciores quàm Rex milites in aciem quotidie educat, tamen notabilem nullam suorum seditionem vidit; cùm tamen tanta pecuniarum ei non sit abundantia, quanta Regi; &, præter menstrua hæc stipendia, plures eum quàm Rex, in opidorum atque arcium suarum restaurationem & munitionem impendere pecunias oportuerit: quæ etiam duplo plurisei stat quàm Regi, vti negare non poterit, quisquis arcium & propugnaculorum illius copiam nouit & intuetur. Aded vt, etiam induciarum tempore, annua propugnaculorū & vrbiū nobis vicinarum instauratio supra centum florenorum millia absumpserit.

BONAVENT. Factum id à te consultiſſimè, quòd in vltimum quæſtionem hanc locum referuaris: in hac enim pecuniæ & seditionum materia, abditissima & obſcurissima quædam myſteria, quæ peraccurata opus habent interpre-

pretatione, consistunt. quæ tametsi perobscura atque intricata esse videantur, ea tamē quam potero clarissimè, tibi reuelabo. Constat sanè, tantam Regem singulis propè annis in Belgiū auri vim misisse, quanta quinquaginta armorum millibus stipendiandis nimis quam sufficeret; & non rarò tantam, vt etiam sexaginta commodè eā ali potuissent. Sed omnis illa vis ne mediæ, & subinde ne tertiæ quidem, oneris, quo exercitum suū Belgicum Rex onerarat, parti ferendæ suffecit. Etenim frequēs illud ordinariorum stipendiorum augmētum; plurimorum illorum qui nec re ipsa milites sunt, nec pro Rege arma gestant sustentatio; sumptuum tolerandorum subsidium, (*aiudos de costa* vulgò dicuntur;) incredibilis ministrorum à calamo multitudinis salaria; occulta impensæ (*gastos secretos* nominant;) emeriti & reformati castrenses Præfecti, quibus sua non aliter & æquè plena, quam si re ipsa castrensibus muneribus perfungerentur, stipendia adnumerantur; denique honorifica & regia in varios Regum & Principum exterorum Legatos munificentia, tantum auri absumpsere, vt in hæc plus nummorum in annos singulos infumū oportuerit, quam in mensura pugnantium stipendia. Adeò vt hæc, & his similia, quæ ad bellum propriè non spectant, vim auri maiorem deuorarint, quam quinquagenū millium ex-

ercitus; plusque in hæc, quam in omnem militem, sit impensum; & si prout res est loqui velimus, mediam eius, quâ Belgica onera indigebant, pecuniæ partem Rex non submiserit.

Nihil hîc dico de incredibilem fœnoris onere, quod Regem, quò à mercatoribus pecuniam, si quando eius, quam in menses singulos bello alendo necessariam submittere solebat, numerationem ad aliquot menses differre cogebatur (quod certè satis fuit frequens) mutuo acciperet, subire oportebat. Vnde fiebat, ut multa Regiæ pecuniæ millia, in fœnerariam hanc voraginem coniecta, deperirent, sine vllò alterius commodo, quàm solius mutuo dantis mercatoris, qui mirè suam inde rem adaugebat.

Satis hinc te videre existimo, ecquid in causa fuerit, ut omnibus hisce oneribus ferendis submissa à Rege pecunia impar fuerit; cur item ex ea militi exactè satisfieri non potuerit, penè omni pecuniâ in ea quæ priùs dixi impendia infumptâ. Vides præterea, ideo quinquagenis aut sexagenis militum millibus nullatenus ad plenum stipendia annumerari potuisse, quòd pecunia omnis alijs oneribus, quæ promissis stipendijs inferiora non erant, ferendis obnoxia fuerit. Ut, tametsi quàm æquissima illius facta fuisset partitio ac distributio, militi ne quidem mensis vnus (cùm duorum, etiam trium ac quatuor subinde, mensum stipendia ei debe-

ren-

entur) potuisset perfolui. Hęc ergo seditionum
uit causa, quod pauculo argento militibus
multis accuratè & plenè satisfieri non posset.
Quę incommoda vt euitentur, varia tibi, præ-
ertim num. III. IV. VI. VII. IX. remedia propo-
ui, quę tibi ad plenum huius rei intellectum
sui esse poterunt.

Quod autem nullas, aut sanè perpaucas, mi-
litum seditiones hostis habuerit, quod additū
mensuræ stipendium suis semper exactè ad-
numerare studuerit, non est quod mireris. Per-
inde enim hęc se res habet, atque in splendidi
cuiusdam Principis, & alterius ciuis honesti
quidem, sed non vsque ad locupletis, familia
fieri videmus. In illa enim velut de ingenti &
nō numerato auri aceruo, in hac de prænume-
rato marsupio fit impensa. Vix nouit Princeps,
quid sit impensæ rationē reddere: at ciuis ille,
iam tum sub anni principium, subduxit & sta-
tuit, non solum quid mensuræ, verum etiam
hebdomadatim, expendere velit & valeat, te-
nues suos prouentus & lucellū identidem præ-
oculis habens, ne illos quotidiana excedat im-
pensa. Tenuitas, parca erogationis, & prouidæ
distributionis, est mater; at liberalis donationis,
& inconsideratæ impensæ, abundantia. Inopia
per se est parca, & sapientiæ mater necessitas;
copia econtrā munifica & larga est, atque in-
gens opum vis modum & moderationem ne-

scit, inque effusione cæcutit magis, quàm videat. Oculos adaperit inopia, excæcat affluentia. Parit timorem ac diffidentiam indigentia; opes audaciam, securitatem, inconsiderantiam, imprudentiam, & sæpè noxiam fiduciam.

His adiungas oportet, ipsi stipendiorum erogationi Batauos semper & interfuisse & præfuisse; cùm Regiæ pecuniæ procul ab Hispania sint erogatæ, & per tot picatas, atque plurimorum indigas manus pertransierat, vt, si hanc tangere chordam vellem, vix finem nostrum inueniret colloquium.

Huc accedit præterea, propter aquarum, quæ nobis desunt, hosti verò mirè commodæ sunt, oportunitatem, factas in auehendis aduehendisque militibus, armis, annona, alijsque ad urbium obsidia, liberationem, locorum & castrorum mutationem necessarijs rebus, impensas, ei sæpè duabus tertijs minoris steterint, quàm Regi huiusmodi impensæ steterint, aut stare possint. Nam quinquaginta tonnarum nauis (singulis tonnis quater mille quingentas libras assignando) plus vehit, quàm trecenti currus vel carruæ castrenses: & huiusmodi nauis nauulum nouenos in diem florenos non excedit, cùm quotidiana trium curruum aut carrorum impensa plusquam nouenis constitura sit.

Adiuuenit insuper hostis nouam quamdam menstruæ stipendiorum impensæ minuendæ ratio-

ratione
attribu
nus qu
nor est
merum
partes
rent, c
vt inte
ceam: o
impens
stum n
Not
nume
milita
Rege
buisse
pæ Re
aurum
in labo
turni h
namq
sed om
Princi
sexag
gessit
prout
appare
præual
modu

ationem, dum vnicuique mensi quadraginta
attribuit dies. Hinc quatuor mensibus illius an-
nus quoad stipendiorum impensas nostro mi-
nor est. quare tametsi parem Regi militum nu-
merum & copias aleret, tres tertiæ pecuniæ
partes apud eum in illorum stipendia suffice-
rent, cum ad hæc quatuor Rex opus haberet.
Et interim de dicta aquarum oportunitate ta-
ceam: quia quia caret Rex, hinc necessariæ illius
impensæ, quas euitare nequit, ob aquæ defe-
ctum mirum in modum incrementum oportet.

Notandum præter hæc, vniuersam tam
numeroforum exercituum, procul Hispania
nilitantium, impesarum molem, tot annis, suis
Regem nostrum solum humeris sustinere de-
vuisse; Batauorum econtra oneri varios Euro-
pæ Reges, Principes ac Respublicas, militem &
aurum eis submittendo, humeros subiecisse, &
in laboris velut partem venisse. Atque hæc diu-
urni huiusce belli potissima est causa. Scias
namque oportet, non aduersus solos Batauos,
sed omnes penè orbis Christiani Reges, quin &
Principes Protestantes, sub nomine Batauico,
sexaginta propè annis, Regem nostrum bellum
gessisse. Hæc ut ita se habeant, suos tamen ille,
prout quidem mihi rerum ignaro & inexperto
apparet, haud difficulter inimicos subiget, &
præualebit; si viginti illos, quos antè tibi per
modum consulentis deprompsi articulos, ope-

re ipso exequi velit. Atque hæc ferè sunt, quæ tibi de Belgicis rebus possum referre, & quæ quinquagenario armorum per Belgium vsu & experientia edidici. quæ sanè tecum minimè communicarem, nisi arcta tua mecum necessitudo, cui denegare nihil possum, hæc inuito expressisset, & suo iure quodammodo à me poscisset.

PELAG. Quam tute mihi hodie ostendisti benevolentiam & amorem, nullo tibi possum auro, nullis opibus, rependere; quas etiam te nec velle, nec opus habere, mihi exploratum est. Nihilominus plus tibi debere me fateor, quàm aut lingua hæc eloqui, aut cor valeat comprehendere: simul quoque ita cunctis dubiis ac postulatis meis à te esse factum satis, nihil vt ultrà expetam vel optem. Vtinam verò, quorum aliquid ad hæc efficienda valet auctoritas, eorum executioni studeant & incumbant, & eam quâ pollent, prudentiam, auctoritatem, ac potestatem ostendant; præsertim cum totius reipubl. salus & incolumitas, tot millium animarum ab interitu vindicatio, vniuersæ denique Hispanicæ monarchiæ quies id exigant & quodammodo deposcant. Eâdem tamen operâ nosse è te velim, quid ad eas, quæ Vallis Tellinæ & Palatinatus occasione, totâ Europâ sparsæ sunt, calumnias possit inculpate responderi? Multa enim hac super re scribuntur,

ountur, plura sparguntur, & vbiuis à quolibet actantur; Rexque noster passim omnium fit fabula & prouerbium, vti & iusta illius arma in agrum Iuliacensem aliosque vicinos illata. Plenis faucibus, mutis verum armatis & dentatis calamis, summam illius in prouincias illas iniuriam, passim clamitant, & ad raum vsque inculcant.

BONAVENT. Non possum non fatis hominum impudentiam obstupescere. Verum, quod duabus mulieribus litigantibus vsu venit, vt scilicet ea quæ vitæ inquinatissimæ & infamissima est, prius alteri litem moueat, quò & suam infamiam ac propudium tegat, & vicinæ iustitiam verbo aliquo probroso subuertat, causæ iniquæ æquitatem, & æquæ iniquitatem affricare conata; idem hac in controuersia locum habere mihi verosimile fit.

Etenim Vallis Tellinæ Catholici, cum se, præter fas & æquum, & secus ac mutuo promissum & addictum erat, oppressos, vexatos, facultatibus suis exutos, patrio solo exactos, & immaniùs, quàm in Turcica seruitute ab hæreticis haberi, neq; vllam meliorum spem alicunde affulgere cernerent; omni vicinorum & amicorum suorum ope destituti, & iam ad extrema redacti, missa ad Regem nostrum, velut veræ fidei protectorem & tutorem, legatione, illius opem efflagitarunt, vt nimirum suis ipse armis causæ ipsorum

rum æquitatem tueretur, ac quam omnibus notissimam à Grifonibus hæreticis paterentur iniuriam ac violentiam, à ceruicibus ipsorum depelleret. Nec frustra petiere. etenim Mediolanensis Gubernator, Regiis Catholicorum æquitatem armis vindicandam ratus, iis mox opem tulit, suis eos facultatibus & Ecclesiasticos beneficiis ac templis restituit, extorres reuocauit, ipsos iniquos proscriptores & oppressores solum vertere compulit. Grifones, tamquam intolerabilem ab Hispano iniuriam passi, de ea mox suos per Legatos apud Francorum Regem expostularunt. Verùm post varias vitro citroque missas legationes, diuersa postulata & refutata; ita tandem inter vtrumque Regem conuenit, vt quæ Hispanus occupat opida, Romano Pontifici, quasi neutri parti ad dicto, seruanda traderentur, quo adque causæ æquitas exactius discuteretur, & parti alterutri adjudicaretur. Dictum, factum. Rex itaque noster, præsiis & copiis suis è Valle euocatis, munitiora opida & arces Pontificis potestati tradidit; qui, velut sequester & arbiter, suis ea præsiis infedit & protexit.

Verùm, non multò, missis trans Alpes copiis, Gallus Tellinam Vallem inuadit, Pontificiisque pulsus præsiis, cuncta eiusdem propugnacula occupat. Nihil tale suspicatus Hispanus, at sincerè procedens, de apertissima hac apud Summum

num Pontificem iniuria per Legatos est con-
 questus. at, cum se & tempus terere, & frustra
 apud eum verbis agere videt, armis vtendum
 ratus, ea in Gallos dictæ Vallis iam possessores,
 quò suæ æquitatem causæ tueretur, & quam
 prius Catholicis tulerat opem, afferre pergeret,
 conuertit. Atque hæc pura & ipsissima rei ve-
 ritas.

Non est verò meum, hîc disquirere, vter Re-
 gum potiore iure nitatur: tantum quippe in
 scholis Iuris prudentiæ non hausi; vt pote qui
 iam inde ab adolescentia inter arma, non li-
 bros, vixi. At ferream rabularum quorundam
 miror frontem, qui tum linguâ, tum calamo,
 in Regem nostrum identidem tam malignè
 debacchantur. Licuitne Angliæ Regi, Batauos,
 apertissimos rebelles, veræque fidei desertores,
 aduersus Regem nostrum, legitimum ac natu-
 ralem suum Principem insurgentes, auro & mili-
 te, sine vlla iniustitiæ nota suffulcire & iuuare?
 Idemne licuit Gallo, sicuti non paucis editis
 libris Galli ei licuisse ostendere gestiunt? Cur
 Regi nostro non liceat, Catholicos oppressos,
 proculcatos, præter fas & promissa eiectos, ex-
 torres, bonis exutos, armis suis protegere, cum
 illius hi opem prius postulassent? aut hæretici
 Bataui, Christianorum Principum, vt aduersus
 legitimum Regem suum bella suscipiant, auxi-
 lio & subsidio digniores sunt, quàm prisca Val-
 lis

lis Tellinæ Catholici auxiliariis Catholicorum copiis, quibus se aduersum iniquos sui oppressores Grifones hæreticos tueantur? Si duobus his Regibus citra culpam licuit, suis Batauos rebelles & hæreticos armis propugnare, & aduersum legitimum naturalemque Principem suum pecunia & copiis submissis fouere; quid ni Regi nostro liceat ac licuerit, suis Valtellianos Catholicos, oppressos & sub onere Grifonico fatifcentes, defendere?

Vtra pars iustius arma induerit, aut æquitatem pro se habeat, non dico; at non intelligere me, quomodo duo illi Reges in causa iniqua ab omnibus passim in fontes censeantur, noster vero in bona iniquitatis insimuletur. An non Rex noster occupata armis opida, Pontificiæ potestati tradidit? quid vltra requirant? Ergone Gallo, qui in arbitrium & neutralitatem hanc consensit, præter omnium expectationem licuit Tellinam Vallem armis opprimere, Pontificis præfidiarios exigere, omniumque sibi locorum dominium arrogare? Quis igitur Regem nostrum arguat, quod Gallis istic sese opposuerit, ac priorem suam adire possessionem, quam antè quàm Papæ arbitrio lis & controuersia committeretur, habebat, tentarit; præsertim quòd iam & sequestratio disturbata, sequestrerque loco, de quo controuertebatur, vi cedere compulsus esset?

Gallum

Gallum hinc ne utiquam damno vel culpo; at non video, quomodo prudēs & cordatus quispiam, hisce in armis hunc ut in fontem, Hispanum verò fontem habeat. Hoc ipse in animum ut inducam, induci prorsus nequeo; nec ut vllus sapiens Gallus in suum, sine fūco & sincerè inducat, vllatenus mihi possum persuadere.

De Palatinatu nihilominus miror. Bohemiæ Rex coronatus erat FERDINANDVS: subditorum illius nonnulli, tam Calvinistæ quàm Hussitæ, aduersus eum insurgunt. Ergo Palatinum Comitem euocant, qui, omnibus quibus poterat, hæreticorum, Turcarum, perduellium, armis suffultus, præter fas & æquum, contra fidelitatis iusiurandum, quam Cæsari, in quantum Elector Imperialis, debebat, contra omnia tum humana, tum diuina iura, Bohemicam FERDINANDI coronam sibi arrogat; Gaboris Bethlini subsidiis, Hungariâ illum deturbat; hæreticorum armis, Silesiâ, Moraviâ, & potissimâ Austriæ parte exiit: ut, vnâ demptâ Viennâ, & aliis pauculis opidis, omnibus se prouinciis suis ac regnis dispoliatū Imperator videret. Hac in necessitate constitutus, primò Dei, dein sororij sui Hispanorum Regis, & exinde nepotis, qui modò Hispanici regni gubernacula tenet, opem efflagitat; qui, per BVCQVOYÆ Comitem, aduersus infinitam hostium manum, & varios exercitus, perexiguo militum numero, aliquot eum annis,

I

magis

magis diuinâ quàm armorum potentiâ, pro-
textit.

Hanc Cæsaris iniuriam, nec non scelestissi-
mam hæreticorum impietatem & audaciam
BAVARIÆ DVX cùm videret, iustitiæ zelo actus,
quibusdâ Germaniæ proceribus Ecclesiasticis
in oneris partem venientibus, armis eam sibi
vindicandam censuit. BVCCVOYO itaque se iun-
git; vnde concordibus animis & armis ambo
ante Pragam, hostes proterunt. Quo in prælio,
magis diuinam, quàm humanam, dextram licet
agnoscere. Etenim hoste. positus in colle castris
inaccessum, tormentis bellicis vndiquaque cir-
cumvallatum, Pragam à tergo velut inexpugna-
bile propugnaculum habentem, aduersarios
tum equestrium, tum pedestrium copiarum nu-
mero multò superantem, recentem, rebus om-
nibus instructissimum; Bavarici & Bucquoyani
superioribus viarum incommodis licèt fracti,
exhausti, necessariis destituti, loco castrorū de-
cliui & iniquo præpediti (quos proinde velut
in cliuum obnixos ascendere oportuit, vt ho-
stem ferirent) inuadere non dubitarūt. Attamē
ille castris exiit, funditur, ac fugatur: Praga
in qua supra quinquaginta bellatorum erant
millia, expugnatur: simul & Bohemia vniuersa
in Cæsaris potestatem concedit; quam & mox
securæ Silesia, Moravia, Hungaria, & reliquæ
per Austriam opida: denique Palatinatus ipse
partin

parti
Palat
Q
Palat
tus, c
indut
aculea
hæc, C
impug
ris fan
suos, S
Austria
charta
pugna
lat. V
spuriu
Impera
ster hu
patrim
gnas de
fumen
gem ca
ad Imp
latini d
Qua in
mus pro
deas nar
Prim
aduersu

partim Regijs, partim Bauaricis, armis Exregi Palatino eripitur.

Quis Regem in his omnibus meritò culpet? Palatinus Comes, Imperatoris cliens & subditus, contra legitimum Principem suum armatus, & regnū illum priuat; obloquitur nemo, aculeatis eum scriptis oppugnat nemo. Præter hæc, Gaborem & Turcas concitat, vt Cæsarem impugnet; ecce tacent omnes. Vniuersos Cæsaris fautores & praesidiarios tum per se, tum per suos, Silesiâ, Hungariâ, Moraniâ, & potissimâ Austriæ parte expellit; nemo verbum, nulli in chartam inuolant calami Imperatorem propugnaturi; nullus Palatinum damnat & fugilat. Vindex Deus inuasorem eiicit proprio, spurium Bohemorum Regem solio deturbat, Imperatorem in propria restituit; suas Rex non ster hunc in vsu ei copias, tam ad proprium patrimonium recuperandum, quàm ad condignas de alieni peculij inuasore Palatino poenas sumendas, commodat; confestim omnes Regem carpunt, eiusque factum vellicant, quòd, ad Imperatoris petitionem, SPINOLAM ad Palatini ditiones occupandas cum copiis miserit. Qua in expeditione tot propè rursus videbimus prodigia, quot gesta & expeditiones. Videas namque

Primo, vt perexiguam militum manum aduersum varios & validissimos inimicorum

exercitus in domestico solo agentes, SPINOLA educat.

Secundò, vt Brunsvico-halberstadiensis, Marchio Durlachius, & spurio-Mansfeldius, triplicem simul constituentibus exercitum, aduersus GONSALVVM DE CORDVBA, & TILLIVM, paucissimis instructos, in aciem prodeant: tanta tamen potentia mole sua fatiscens, succumbat, Palatinatus totus ad Regem transeat, & quamuis multitudinè nostros duplo penè superarent, tertio tamen profligentur, non tam hominibus, quàm Deo pro Imperatoriis depugnante. Et, ecce, ad nauseam vsque, rabulæ omnes hîc ogganniunt, scriptisq; virulentis Regem nostrum calumniantur. Miror, eos & in Deum calumnia non stringere, eumq; non culpate aut calumniis prolcindere; qui, vt euidentissimè patuit, Imperatoris causam tuendam suscepit, hostium insolentiam deiecit.

Quis ergo Christianus approbet, aut ferat, Palatinum, numquam ab Imperatore vel in minimo violatum, aduersus eum insurgere ac rebellare; Turcas, & Turcis deteriores Bethlinum, in eum concitare; omnium ferè Protestantium Principum arma euocare, sibimet ipsi manu armatâ coronam Bohemicam, quam Cæsari præter fas & sacrilegè detraxerat, imponere? Huic nemo occlamat, omnia ex æquitate & Deita disponentis voluntate fieri censentur.

At

At statim vt auunculo suo Rex noster, in causa iustissima, & qua æquiorem nulla vidit ætas, auxiliarias mittit copias; varij hinc inde per Europam volitant libelli, quasi is rem iniquissimam tueretur. Hoc vt feram, à me ipse nequeo impetrare.

Galliæ & Britanniæ Regibus fas erit, Batauos rebelles Regis nostri subditos, totis viribus propugnare, & hunc omnimodis impedire, suo ne patrimonio pacificè fruatur; Hispano auunculum iuuare, quò subditum suum, rebelantè, & imperij arrogati reum, Bohemiâ aliisque prouinciis iniquè inuasit expellat, & eum pro meritis in proprio castiget, minimè licebit. Quoniam ex Euangelio huiusmodi Christianus calamus lac fugat? ecqui doctrinam hanc Patres tradidere?

Ludouicus XI. Galliæ Rex Caroli Audacis filiam à morte patris, Burgundiæ Ducatu, & non modica aliarum prouinciarum, quas pater eius Carolus moriens possederat, parte spoliat, easq; sibi, vt & alia non pauca dominia legi Salicæ non obnoxia, quorum proinde à feminis adiri hereditas potest, quæ quæ ad Serenissimam Infantè ISABELLAM (cuius mater trium Regum fratrum fuit soror, & ex Regia Valefiorum stirpe sola iam superest) æquissimo iure pertinent, vendicat; & nemo iniquam hanc eius inuasionem carpit. Gallis, nullo præuio bello, licebit

Merim, Viridunum, Tullum ab Imperio præscindere, & etiamnum possidere: adhæc Cameracum occupare, Ducem Alenfonium magnis cum copiis in Belgium mittere, quod in prouincijs Belgicarum Principem inauguretur; hinc & nemo rem hanc damnat, sed vt bonum factum interpretantur, tamquam si diuino illa nutu & beneplacito fieret. Hispaniarum Rex auunculo aduersus rebelles auxilio venit, & ad eos qui impio & sacrilego terras & prouincias Imperatoris ausu inuaserant, hisque eum pepulerant, suo in peculio (vti promeriti erant) castigandos cooperatur; & nulla typographica præla satis sunt, ad probrosos in Regem nostrum confictos libellos eudendos. Palatinatum, Cæsaris in obsequium, & rebellantis subditi castigationem, occupat; & satis Europa chartæ non habet, ad infamia in eum scripta & satyras per orbem euulgandas, at cum sibi Palatinus regna & prouincias alienas, sui que Imperatoris, nullâ præuiâ æquitate vindicat; nulli sese Reges in causa Imperatoris mouent, calami quiescunt, arma velut situ & rubigine obsita delitescunt. Quis hæc intelligat, quis comprehendat?

De Iuliano quid dicam? Imperator armis fraternis eam occupat, illam ei cessurus, cui Iudices controuersæ dirimendæ propositi adiudicabunt. Hollandi, Francorum armis, eam obsidio premunt,

premunt, intercipiunt, & diu possident; obloquitur nemo, imò Christianum & pium opus censetur. Hispaniarum Rex Duci Neoburgico, legitimo Iuliacensis & Cluensis Ducatum, Montium, aliarumque inde dependentium terrarum heredi, cuius mater, vnica superioris horum dominiorum Ducis, (huius mater FERDINANDI I. Cæsaris erat filia) proles in viuis superest, fert suppetias; omnis charta volitat, calami omnes viuere incipiunt.

Bataui per speciem Brandeburgicum iuuant, varias ciuitates occupant, Embricam & Resam præsiidiis suis detinent & premunt; nemo mussitat. Rex verò, petente Neoburgico Duce, opidorum præsidia adauget; ferè orbis totius arma incalescunt, nemo non se ad scribendum accingit. Quis capiat hæc? Si Bataui Iuliacum retinuissent, & sua in ea præsidia firmassent; omnes se domi continerent. Regi verò nostro, in Ducis illius qui legitimus eius est Princeps, gratiam & vsum, sua ibidem præsidia locanti, anathema nemo non pronuntiat, ac diris caput eius deuouet; imò, si possent, lapidibus eum vniuersi impeterent. vniuersa enim illius verba & facta, quantumcumque iusta, blasphema censerentur, ac proinde digna quæ lapidū imbre luant. Neminem calumnior aut culpo, nec quis æquitate causæ nitatur, meū est definire; sed hæc ce-
stus axiomata & vulgò receptas doctrinas in-

telligere me non posse, palàm pronuntio, nec facris ea Litteris deprompta videri. Ea qui vsurpant & probant, vndenam mutuati sint & hauserint, secum ipsi dispiciant. Hispaniense ingenium meum vtcumque stupidum, profunditatem hanc nequit penetrare, nec ad hanc altitudinem euolare. Quem mihi militi, & in armis nato & adulto stuporem ignoscas oportet. Itaque finem hîc facio, meque reprimò: dies enim in vesperam declinat, cuius mediam propè partem huic colloquio impendimus.

PELAG. Vterius porrò molestus tibi esse nolo, summas potius ex animo gratias ago; simulque boni omnis datorem Deum rogo, huius ut tibi laboris mercedem rependat, & doctrinæ ac consiliorum tuorum amplectendorum desiderium animis illorum inspiret, qui totius reip. bonum, diuini nominis gloriam, regni huius prosperitatem, consilio & opere promouere possunt. Itaque me æternum obsequio tuo deuotum habe.

APOCALYPSIS
BATAVICA.

Beneuole Lector.

VERIDICO Belgico Batauicam maritare placuit Apocalypsin, vt sibi per omnia pares. quod tibi coniugium, spero, minimè displicebit. In tui ergo gratiam iunxi, vt & meliùs vnum alteri componas, & commodiùs per viam tecum feras; vt, quod tum hæc, tum temporis longitudo adfert tedium, in curru aequè ac naui isthæc legendo leues, & cum duobus hisce prudentibus viris subinde colloquendo otium fallas, animumque oblectes.

APOCALYPSIS BATAVICA.

INSUPERABILIS nostra potentia per vniuersum terrarum orbem iam innotuit: generosa nostra audacia & animositas per omnes eiusdem angulos sese diffudit. Sua Romani eousque arma non producerunt quousque nos nostra. Orbem, quâ patet, læpissimè enauigauimus; nullum vt suis sol angulum

gulum radijs perlustret, quem nostra non lustrarint, non viderint arma.

Orientalis Indiæ prouincias omnes percurrimus, varijs illius in insulis arces & propugnacula nostra magna cum industria condidimus; vt iam non modicam maximarum insularum, in quibus Indorum potentia potissimum sita est, partem nostræ potestati asseruerimus.

Hinc factum, vt ferè omnes orbis terrarum Reges ac Principes opem nostram efflagitent, vt, quemadmodum olim Romani rerum domini, armatas illis leges præscribere & imponere, in nostra sit manu.

Gallia plus quàm semel potentia nostræ suppetias petijt, & felicem earum successum, in expeditione contra Soubisum suscepta sensit. Ipsi quoque Reformati Rupellani & Montalbanenses, non abhinc multis annis, aduersus Regem suum dum insurgunt, ope nostra suffulti, edomari non potuerunt. Testari vt possit Gallia, illuc suam inclinare prosperitatem, vbi nostra sunt arma; & illi victoriam parti accedere, cui nobis pro temporis oportunitate cum armis nostris lubet accedere.

Anglorum Rex in Regia sua aduersum Hispanos expeditione arma & naues nostras expetijt; quibus si careret, nullam sibi de Hispana potentia victoriam auderet polliceri.

Daniæ item Rex, generalis Inferioris Saxoniam

niæ districtus copiarum imperator denominatus, sæpissimè nostra requisivit subsidia; in his namque omnem spem suam reponebat: vnde etiam hæc illi magna cum fide submisimus.

Brandeburgicus Marchio iam dudum à Neoburgico Hispanis armis suffulto, fortunata nostra arma impedimento nî fuissent, debellatus, & toto Iuliacensi, Cliuio & Montenfi dominio eiectus esset.

Comes Palatinus suafu, consilio & auspicijs nostris Bohemicam sibi coronam imposuit; & eandem etiamnum haberet, quin & Imperatoriam pacificè iam possideret, si modò Bohemi ante Pragam nostra sequi consilia, & animositatem imitari bellicam voluissent.

Gades, Hispaniæ fauces & introitum, per quem olim Mauri in eam penetrarunt, & plus septingentis annis possederunt, nostris Comes Essexiæ auspicijs inuasit & expugnauit; Anglorumque etiamnum in potestate forent, si ibidem is, (vt consulebamus) arce erectâ se communitate voluisset,

Potens Venetorum Respublica, nostra, dum aduersus Pontificè Paulum V. ac deinde FERDINANDVM, modò Imperatorem, bellum gereret, subsidia exposcere sibi probro non duxit.

Sabaudiæ Dux, heros ille indefatigabilis, nostrorum ope armorum, cum varijs Hispanorum exercitibus, quibus S. Germani Marchio,

&

& Feriæ Dux cum potestate præerant, feliciter confligit, & superior euasit. Iam dudum is Genuam, vti & Mediolanum, & Neapolitanum ac Siciliae regna inuasisset, si nostrorum ductorum consilijs Galli acquiescere, & hebdomadæ quæ Paschalia præcurrit festa, montes penetrare voluissent. Genua quippe nullo com-
meatu, & paucis ad defensionem necessarijs rebus tunc erat instructa. Certum verò est, ab illa vniuersæ imperium Italiae, tamquam ab ancora nauim, ab arce & propugnaculis urbem, à duce suo exercitum, tunc pependisse. Etenim Mediolanum præsidarios paucissimos habebat; Siciliam & Neapolitanum regnum qui defenderent, aliò concesserant. vt à sola Genua, Italia vniuersa, velut à filo penderet.

Moscus cum Poloniae Rege bello decertans, copijs nostris adscribat oportet, quòd victor euaserit, & sua conseruarit.

Sueciæ Rex, nostris & armis & ductu fortunatissimè cum Polonis certauit, ac Rigam locaque ei vicina illis ademit.

Gabor Bethlinus animosam & generosam suam aduersus Imperatorem FERDINANDVM initam expeditionem, nostro suasu ac milite, felicem ad exitum conduxit.

Magnus Turcarum Dominus nostras, ad inimicorum suorum incursiones coërcendas, etiam naues expetiuit.

Potens & longè diffitus Perfarum Rex, in Armuzia sibi vindicanda, nostros in belli societatem adsciuit.

Brasilij vni nostræ potentiaë attribuunt, quòd, Hispanicæ seruitutis excusso iugo, pristinae libertati se, præter omnium expectationem & opinionem, viderint restitutos.

Americanis, Perüianis, Mexicanis, nostris ipsi classibus sæpè timorem incussimus.

Magnus Mogoris Monarcha nostram ambiuit amicitiam & fœdus. ambiuit & potentissimus Sinarum Rex, & Iaponiorum dynarcha, nec non vniuersi omnium Orientalis Indiæ provinciarum & insularum Reguli.

Maris porro imperium penes nos esse, in confesso est, & notius quàm vt opus sit dicere. Nullas quippe quis ab hominum memoria, omni retro ætate, audiat, vel in omnibus omnium gentium historijs legat, generosiores, audaciores, simul & feliciores expeditiones, quàm nostras paucis abhinc annis susceperè; vt qui soli plus viarum terra marique confecimus, quàm omnes aliorum regnorum nautæ.

Adhæc, plus quinque & quinquaginta annis terra marique, toto penè terrarū orbe, aduersus Regum omnium potentissimum iuxtà ac maximum, bello certauimus. Vicimus multa, amissimus nihil; non modicam terræ partem, tam hisce in provincijs, quàm in India, ei ademimus,

quam

quam etiamnum in potestate nostra habemus. classes eius plus quam semel aut disturbauimus, aut interceptimus. vrbes & prouincias illius expugnauimus, exercitus varios fudimus, eumque ad inducias, & ab armis cessatione à nobis exposcenda compulimus; quas, Belgicarum prouinciarum vastationem & desolationem solum miserati, Regum Galliae & Britanniae interuentione & suafu, ei denegare non potuimus.

Quamquam fateri me oportet, non eam nostram fuisse potentiam, vt ea sola tam potenti validoque Regi, tot per annos resistere potuisset. hac enim de causa, vicinorum Regum, Protestantium Imperij Principum, & Serenissimae Venetorum Reipubl. auxilia implorauimus; vt vnitis iunctisque viribus, atque vnanimi conatu, communi Europae totius hosti nos opponeremus, eiusque potentiam & vires ita accideremus, vt is ad Galliam, Britanniam, Germaniam, & Venetos impetendos impotens fieret, & sua continere arma domi cogeretur. Nec multo ad hoc apud externos opus fuit conatu aut molimine, cum Hispana potentia in omnium Regum ac Monarcharum oculis sudes sit & cordolum.

Et haec omnia fortunatissimis ductorum nostrorum, Auriacorum Principum, Gulielmi & Mauritij Nassouiorum, iuratissimorum Hispanicae, nec non Austriacae domus potentiae hostium, auspicijs ductuque gessimus; idque, vt
in

in naturalem & innatam homini, libertatem nos vindicaremus, & ab Hispanico dominatu & Inquisitione liberi viueremus.

Sed potissima armorum induendorum causa, fuit religionis nostræ propugnatio. in ea quippe cupimus esse liberi, & talem deligere, qualem cuique nostrum & voluntatis instinctus & internus Domini spiritus præ alia amplectendam suaderet; & unicuique libertatem dari, eam fidem & religionem assumendi, quæ ei ad salutem consequendam optima videretur, neminem ad certam & determinatam aliquam deligendam compellendo. In quo, tum naturam, tum Deum ipsum sumus imitati, qui liberum nobis dedit arbitrium atque optionem, ignemque & aquam simul apposuit, vt ad alterutrum, prout liberet, manum extendamus, nulla verò voluntati vis inferatur.

Et licet in eadem, qua Hispani, fide, iam inde à multis sæculis, continuâ patrum successione, nati essemus; & per aliquot annorum centurias, in eadem quoque, sponte, non repugnantes, nec inuiti, vixissemus; innatæ tamen hominibus libertati videbatur aduersari, à quoquam nos compelli, in eadem vt perseveraremus, viueremus & moreremur: cum fidei & assumptionem & conseruationem, homini liberam & à nullo dependentem fecerit Deus, hæcque ipsa eiusdem sit donum, ad quam proinde neminem

par

par sit cogi, sed vnicuique liberum relinqui, vt in cuius libuerit, illius verba iuret.

Vt igitur libertatem nostram, hominibus diuinitus datam, conseruaremus, aduersus omnium orbe toto Regum potentissimum, insigni cum audacia, armis nobis agendum putauimus; causæ nostræ æquitate freti, dum nimirum innatam nobis & à Deo datam libertatem propugnamus.

Atque ideo anno MDLXXVII. Ianuarij die XXII. Harlemiensibus solenni iuramento promissimus, vt, quotquot tum è sæcularibus, tum Ecclesiasticis in Romanæ religionis exercitio permanere vellent; nullum in eo à quopiam impedimentum paterentur. Artic. namque I. pactorum sic dicitur: *Quantum ad caput religionis; promittimus fore, vt Romana religionis exercitium Harlemij, tam inter seculares, quàm Ecclesiasticos & Religiosos, tam viros quàm feminas, qui eandem exercere volent, futurum sit liberum & sine vlllo impedimento, turbatione & iniuria exercendum.* Hæc nostra sunt verba. In quibus mox sequitur: *Quisquis verò Romana huic religioni iniuriam, turbulam, aut impedimentum aliquod attulerit, grauissimas tamquam publica quietis perturbator, sine vlla connuentionia vel indulgentia, poenas dabit.*

Eodem anno, XXII. Martij mensis, id ipsum Goesanis & Sutbeuerlandijs, iureiurando art. I. promissimus.

Idem in quinto conuentionis cum Vltraie-
ctinis anno MDLXXIX. in ita articulo expref-
fum legere est. Artic. verò 13. sic: *Vnicuique in
fua religione liberum erit exercitium; ac eiusdem
caufa, nullus aliquod à quoquam grauiamen, malefici-
cium, aut vexationem patietur.*

Quin etiam apertiori Amsterodamensibus,
anno MDLXXVIII. 8. Februarij die, promiffo
cauimus, dum artic. 1. dicimus: *In Amftero-
damenfi ciuitate, & omnibus eius territorij terminis
ac dominio, nulla praterquam antiqua Rortiana præ-
dicabitur, docebitur, exercebitur religio.*

In conuentione autem Grauienfi anno
MDCII. peracta, sic art. 1. polliciti fumus: *Om-
nes Religiofi, tam viri quam femina, nullo excepto;
item omnes Catholici ciues & inquilini, in Catholi-
cæ religionis exercitio pacificè agere & manere per-
mittentur.*

Hæc autem fecimus, vt vnicuique plenam in
fide affumenda libertatem faceremus. quam-
quam me fateri necesse fit, his nos promiffis,
esto iureiurando firmatis, minimè stetiffe; ve-
rùm, non tam deliberata noftra voluntate,
quam feditioforum & perduellium quorum-
dam instinctu & fuafu. Putem autem, fi addi-
ctam Catholicis fidem feruaffemus, futurum
fuiſſe, vt iam penè omnibus hoſtibus noſtris ſu-
periores eſſemus. Sed vt in multorum capitum
ac ſenatorum concilio fieri videmus, vt ſæpè

vnus alterius sententiæ aut opinioni acquiescere recuset; & quemadmodum nauis medios inter maris fluctus constituta, non raro, gubernatore etiam reluctante & inuito, vndarum & ventorum vi ad littus hostile eijcitur; ita & in Republica, quæ diuersorum capitum & opinionũ colluuiē constat, & in qua sæpè magis ex aliqua necessitate, ac vi exterius admota, & contacta inconsiderantia, quàm maturis, deliberatis ac præmeditatis consilijs homines aguntur, vsu venire constat.

Quod quãuis homini, qui futura & euentura vsquequaq; ad plenum præuidere nequit, vt etiam addicta & promissa sua non raro immutare cogatur, ignoscendum sit; attamen citra extremam & summam id necessitatem fieri non debet. quæ vbi premit & vrget, prius alteri promissa ad aliquod erunt tempus seponēda, cùm videlicet ea, sine notabili reip. incommodo & damno præstari non poterunt. Atque hoc in casu, eorum violationem & infractionem vir prudens ignoscat oportet, cùm maior vis ijs & potentia præualeat.

Vnde etiam contingit, vt, dùm maius & inexpectatũ deforis bonum nobis aduenit, priora minoris boni promissa, illius causã violemus. Etenim si maius illud præuidissemus, minus non promississemus; præsertim cùm vi armorum quædam spondere & iurare compellimur,

quæ postea, è casibus & euentis quibusdam inexpectatis, notamus vniuerso & cõmuni reip. bono repugnare. Cumq̃ue maius bonum minori prævalere debeat, & inexpectatum nos damnum virgeat; fas & æquum videatur, priores sponfiones, publicæ causæ boni, in quid melius commutare.

Hæc vt ita se habeant, negare tamen non possum, maiorem nos Catholicis Romanis libertatem concedere oportuisse, atque ad eò illi, quam semper spectauimus & iactauimus, religionis libertati repugnare, quempiam aut ad certam aliquam fidem assumendam, aut ab ea quam aliàs assumpsit recedendum cogere, illius causa eum persequi, & damnum inferre; aut in eiusdem professione & exercitio, quæ vnicuique ita libera esse debet, nullus vt in sua turbandus sit, perturbare; aut conscientia alicuius vim inferre; aut denique maiorem dominatum exercere velle, quàm in homines ipse exerceat Deus.

Et sanè petentibus à me Catholicis nostris inquilinis, quanam in re conscientia libertas sita sit; an non in libera eius religionis, quam mens & instinctus noster interior optimam nobis esse contestatur, delectatione? quid respondeam nescio. Vti nec rogantibus in quo nos ab Hispanis quoad religionu exercitia inhibenda discrepemus, Hispani namque Reformatae religio-

ligionis exercitium prohibet: nos antiquæ Romanæ Catholicæ, in qua omnes maiores nostri iam inde à multis sæculis & vixere & mortui sunt, vsum proscribimus.

Illi supplicia infligunt peregrinas religiones profitentibus: nos qui aliam præterquam nostram, & maximè qui Romanam profitentur, mulctamus. Quod dum facimus, omnes retrò maiores nostros damnamus, ipsosque in posteris castigamus.

Illi graues & diras leges ferunt in eos, qui secum in fide non conspirant: nos sanguinariorum in Romanæ religionis, etiam in cellarijs & speluncis sub terra, & solarijs, cultores edictorum ferendorum finem nullum facimus. Si maiores nostri à morte resurgerent, & à fide sua primigenia & cum lacte nutricis imbibita desciscere nollent, nescio an non & illos decretis nostris premeremus.

Illi libros omnes, quibus peregrina religio traditur, proscribunt: nos in eos qui Romanæ fidei libros, aut legunt, aut domi seruant, grauius animaduertimus. timeo sanè vt & in maiores nostros hac de causa animaduerneremus.

Illi regnis & prouincijs suis vniuersos excludunt qui externam fidem sequuntur: nos Romanæ fidei cultores à quolibet magistratu, dignitate & munere publico arcemus. nescio an non & patres nostros, si in viuis essent, tamquam

Romanæ fidei defensores & propugnatores, arceremus.

Plenis faucibus, sexcentis libris, & nusquam non, Hispaniarum Regem fugillamus, quòd nos ad fidem susceptam deserendam compellere, aut eam quam animus nobis suscipiendam distabat, suscipere inhibere voluerit. Et nos, Romanos fidei suæ veteri renuntiare cogimus, cum tamen nos fateri oporteat, Romanam supra nongentos apud nos annos viguisse, antequam nupera Reformatio iam inde è Germania & Gallia ad nos commigrasset.

Sciscitantur à nobis, nec immeritò, quo eos iure nouem sæculorum possessione deturbemus, cum ipsi quinquagenaria Reformationis nostræ possessione ab Hispanis deturbari ac deiici nolimus? Quid ipsis ad hoc replicè, aliud non habeo, quàm, nostrum id Statum suo à nobis iure deposcere.

Regerunt hi rursus, Hispanorum quoque in his prouinciis Statum poposcisse, nulla vt alia, præterquam sua, religio permitteretur. Hanc tamen illatione plurimis olim libris impugnauimus, & quæ ipsi nunc vsurpamus axiomata (cum aliud quod respondeamus, nobis non suppeditet, quàm è Status nostri re non videri, Romanæ exercitium religionis permitti) hætenus armis tum patriis, tum externis oppugnare contendimus.

Præter

Præter hæc nobis obiiciunt, Romanæ fidei hisce in locis cultores, primos aduersus Hispanum arma induisse, primos suo profugum Auriacum gremio suscepisse, ei que tutum apud se asylum præbuisse. Id quidē nos cōfiteri oportet, licet illis suæ exercitium religionis prohibeamus, qui tum auro, tum vita, primi libertatis nostræ, qua modò pacificè fruimur, auctores & vindices existere.

Ad Romanam tamen religionem prouinciis nostris eliminandā, aliqua nos mouere ratio videtur: ne videlicet religionis huius efficaciam, & exteriorē cæremoniarum illius splendore (vti Aduocatus subveritus dicere solebat) carissimi & amantissimi populares nostri pellecti paulatim, tandem ad illam accedant; itaque religionis huius, quam & Hispani profitentur, potentia & adminiculo, pristini sui Principis, Hispaniarum Regis, recordentur, & erga eum animis propendere incipiant. Quod certè patriæ libertati quæ nihil Hispanicum fert, & omnem erga eos affectum excludit, nimium quantum repugnaret.

Sed Romanos missos facientes. quid de confratribus nostris Arminianis, fidis nostris comilitonibus, veris patriæ libertatis nobiscum zelatoribus, & aduersus omnem Hispanorum potentiam propugnatoribus dicemus? quæ porro ratio nobis dicat & suadet, vt liberum

illis religionis suæ exercitium permittere nolumus, sed omnem conscientiæ libertatē, & liberam fidei suæ susceptionem ac professionem auferamus, Gommaro nostro ac Synodo Dordracenæ eos inuitos subscribere compellentes.

Orbe toto Hispanos inaudita & intolerabilis cuiusdam tyrannidis passim accusauimus, quòd nos ad Tridentini Concilij obseruationem uellent compellere. & nos iam, non Catholicos solùm Romanos, sed & fidos cooperatores nostros Arminianos, in Dordracenam Synodum ut iurent, eamque propugnent, cogere uolumus. Quin & eousque nostra ascendit superbia & præsumptio, ut & Henrico Nassouio Auriaco Principi eam, quòd in illam iuret, obtrudere non vereamur. Ecquis umquam audaciorem impudentioremue stuporem uidit? quid ad hæc respondere possumus?

Nec hîc stetimus, sed ulterius progressi, generalem prouinciarum Syndicum & Aduocatum, Arminianorum coryphæum, unicum patrię zelatorem, tutorem ac parentem; sincerum, non fucatum aut fictum, & natum Hollandum, iuratissimum Hispani nominis hostem (cuius vnus sapienti ac solerti consilio astuque, cum ad extremum nostra iam redacta esset potentia, & annum scœnus ita graue, ut omnes nostri prouentus ei ferendo nimis quàm impares essent; factum est, ut potentissimus Hispaniarum

rum
nem a
mi ca
mum
rum c
hostiu
has pr
essent
magis
tum, i
renor
Vnder
fors al
dum r
Qu
iuria c
verof
mus?
exclul
propè
menta
tarios
notæ
domi,
biū gu
ne con
dicus t
execut
public

rum Rex primus inducias & ab armis cessationem à nobis expetierit) neci dedimus. & infami carnificis securi subiecimus. idque potissimum exterorum Gommaristarum, iuratissimorum communis prouinciarum nostrarum boni hostium, qui iam inde è Brabantinis partibus in has profugi, homines de triuio ac terre filij cum essent, post pauculorū annorum dignitatem & magistratum iam supra octoginta, etiam centum, in annos singulos de prouentibus suis florenorum millia percipiunt, suasu & instinctu. Vndenam verò hi ita rem fecerint, & hæc illis fors allapsa sit, aliis cogitandum & examinandum relinquo.

Quid ergo Arminianis, meritò de istac iniuria conquerentibus, respondeamus? quam vel verosimilem facti huius rationem illis reddamus? præsertim cum eos & omni magistratu excluserimus, illorumque in locum, in omnibus propè ciuitatibus, sartores, cerdones, veteramentarios, piscatores fabros ferrarios, cæmentarios, scriniarios, carpentarios, aliosque eius notæ triobolares gnathones, quibus res angusta domi, spes nulla foris, substituerimus. & hos vrbium gubernaculo ad mouimus, nullo alio nomine cõmendabiles, quàm quòd Gommarum mordicus tuerentur, vt horum operam & adminiculo executioni mandaremus, quod perduellibus & publicæ quietis perturbatoribus nonnullis allu-

beret: probè grari mendiculos hosce Gommarificos magistratus nobis per omnia ad nutum, seu cereos, fore obsequentissimos. neque enim eòs aliud fuisse dicas, quàm impium quoddam & nefarium eorum, quibus propositum erat res nouare patriæ nostræ libertatem tanto sanguine comparatam pessumdare & euertere, eamq; noui cuiusdam Comitum seruituti & dominatui denuo subiicere, instrumentum.

Etenim, non sine insigni fortitudinis nostræ labe, fateamur oportet, nullum ab hominum memoria Dominum, Comitem, Principem, aut Regem, tantum in hæc prouincias earum quæ inquilinos iuris habuisse aut vsurpasse, quantum nuperus habuit Auriacus Princeps Mauritius. Imò nullum, etiam inter Hispaniæ Reges, futurum, qui ad eò liberè, audacter, hominem nullum timendo, omnia priora nostra priuilegia, nullo excepto, sit (vt ipse) abrogaturus: adeò vt absolutius & maius in hæc prouincias imperium habuerit, quàm superiorum Principum ac Comitum vllus.

Illo enim viuo, post Aduocati nostri mortem, velut incarcerati & mures in muscipula viximus. Etenim, toto induciarum tempore, adeò omnes terræ limites & accessiones nouis munitionibus & arcibus, in quas multi florenorum milliones sunt impensi, firmavit, validisq; militum præsidiis communiuit (quos item ad
mini-

minimum oculorum nutum paratissimos, sibiq; addictissimos, & per omnia habuit obsequentissimos) vt illius vnus imperio, quod arma & propugnacula prouinciarum omnia sua in potestate haberet, cuncta regerentur, & nos inuitos licet, sibi parere cogeret.

Qui puro religionis & fidei zelo hæc eum fecisse putat, næ ille sublimi eius ingenio & spiritui iniurius est. illius enim religio, eius erat magnitudo & potentia, omnis ad eam perueniendi via & ratio, gladius & arma; potens illius Deus, sui ipsius amor, instrumenta bellica, vis, exercitus, quos adinstar filiorum suo velut in gremio habebat. Equidem per magnū Iehoua, Deum deorum iuro, si nulla, nisi Romanæ religionis adminiculo & medio, ad prouinciarum harum imperium illi patuisset via, illam ipsum non secus ac vestem nouam, haud illubenter assumpturum fuisse. etenim multis Missarum sacrificiis æquiualeat Hollandia. Et quis adeo demens, vt terram hanc promissionis, ob non assumptum Romanæ religionis velamen & speciem, velit amittere? Maior sanè erat Mauritij sapientia, quàm vt ob fidem quam nõ profiteretur, pretioso hoc monili carere vellet: ne uè adeo is despiebat, vt, ne Romanæ Ecclesiæ cæremonias admitteret, hanc sibi è manibus imperandi occasionem elabi fineret. Imò etiam (iurare ausim) hebdomadatim peccatorum

confes.

confessionem instituisset, & Romano cœnarum Ecclesiasticam more percepisset, si hac illi viâ ad Germanicum Imperium, aut certè alium paulò inferiorem principatum aditus patuisset. Mihi credas velim, ad eò is in Gommari verba, aut Synodi Dordracenæ decreta non iuravit, ut se illorum tuendorum causâ, non de flammas tradidisset, vel aliam, aut irrogatam dicti mendacij contumeliam tulisset, sed ne vel minimam aciculæ, etiam in omnium Hollandicarum, quotquot cogi possent, Synodorum, aut excerebrati Gommari gratiam, puncturam patij voluisset. Usque ad eò is vecors non erat. Illa enim ei optima videbatur religio, quæ ad illius quam spectabat magnitudinis incrementum & promotionem maximè conducebat. Secus de eo qui opinatur, errat gravissimè.

Eamdem quoque religionem profitentur & sectantur, quotquot ei Aduocati de medicis tollendi suasores & instigatores fuere. Summus illorum Deus, est compendium & honoris incrementum; religio verò, omnis illa per quam optatis eorum commodis, possessionibus, dominatui aliqua fieri potest accessio. Imò, tametsi hanc religionem cacodæmones sectarentur, plenè eam nihilominus vlnis & ambabus manibus amplecterentur. Cælum ipsorum in terra est; aliud quippe nec expectant, nec esse credunt. inter hominis enim, & iumentum aut bo-

his Hollandici mortem nullum ponunt discrimen; & credunt firmiter, nullam, post hanc mortalem, vitam superesse aut expectandam. Ut mirandum non sit, illam ipsis religionem optimam videri, quæ ad destinatum illos finem & scopum optimè dirigit. Sic mercator illam sibi viam compendiosissimam & optimam ducit, per quam maior peculio ipsius fit accessio, & annuus prouentus maximè increfcit. Quisquis aliam Statibus nos regentibus religionem affricat, magnam illorum sagacitati, acumini, & prudentiæ irrogat iniuriam. Hinc toties eam vendere, abnegare, & abiurare non dubitabunt, quoties per aliam quamdã maior quæritus & cõmodi spes affulgebit. Imò nec Turcismum, Iudaismum, & proinde nec circumcisionem abnuent, si hæc illos fides ad scopum præfixum speratas opes & honores conductura sit. Aliud quidem ipsis sentit aut opinatur, cæcutit. Assueuerat & iureiurando confirmare ausim, fore vt etiã parentes, vxorem, filios, Hollandiam, Deum ipsum venderent, quò votorum & intentionis suæ redantur compotes. Exemplo tantum tibi sit, quod superioribus hisce annis, tam in Gallia, quàm Anglia machinatum est. quoties enim duobus illis Regibus nescientes venditi sumus! Testatur hoc immensa illa & regia, quæ Legati nostri domum retulere, quibusque suas illi facultates incredibile quantum adauxere, muncera,

ra. Si tam facilè nos tradere, quàm vendere potuissent, iam dudum Anglorum aut Francorum sub iugo genuissemus.

An non isthoc in euentu longè latius nos esset Hispano subiici? Hoc tecum cogites obsecro, & simul intuere (reprimò me) Francorum leuitatem & inconstantiam, intolerabilem Anglorum arrogantiam, quæ gentes reliquas seueripsemata & propudia præ se contemnunt. Illorum secures, cruces, patibula intuere, vtriusque gentis mores cum Hispanorum moribus compone.

Hispanorum mores te docebunt Siculi, Neapolitani, Mediolanenses, quibus tot annis Hispani sunt dominati, & etiamnum dominantur. Vide, quàm illis pacificè leniterque præsent, quanta incolæ & indigenæ in securitate & quiete agant, quàm omnis metus expertes, quàm ab vniuersis hostibus suis tuti, quanta domi pace potiantur, & toto dominatus Hispanici tempore sint potiti; cum ante illum vix esset annus, quo non aut domestico, aut externo bello fatigarentur. Sunt hæc huiusmodi, vt & ad oculum videri, & manibus propè queant palpari; & orbe toto quàm notissima. Quam illorum fidem, sinceritatem, & in addicta semel fide tenenda constantiam docere quoque nos possunt nostri nuper è Brasilia reuersi; quos primum Hispani magna cum humanitate in fidem

&

& tutelam suam recepere, dein domum reuer-
 entibus de omnibus rebus necessariis prospere,
 & in Hollandiam non tamquam hostes,
 sed hospites & amicos, reuexere; nullus nostrum
 vidit vel verbum contumeliosum & asperius, aut
 minimum maleficij signum, ab ipsis sit passus;
 sed toto viæ tempore quasi socii, & vnius Regis
 subditi amicè beneuoleque sint habiti. Non
 possunt hanc nostri iam domum reuersi beni-
 gnitatem non vbiuis prædicare, & centuplo
 maiorem expectatione se in hoste humanita-
 tem & affectum expertos, maiorem quoque be-
 neuolentiam, quàm in suis ciuibus & eiusdem
 secum gentis hominibus; plura denique be-
 neficia quàm addicta erant, percepisse, passim
 spargere.

Idem & in Bredanæ vrbs iam victæ & tra-
 ditæ pactis conuentis videri poterit. Etenim
 SPINOLA, copiarum Hispaniensium imperator,
 cum ex interceptis ex vrbe in castra nostra, & è
 castris vicissim in vrbem missis litteris, quis re-
 rum nostrarum in vrbe status, quæ opidano-
 rum esset necessitas, didicisset; HENRICVM CÔ-
 MITEM DE BERGIS in vrbem ad Gubernatorem
 emisit, qui amicè ei consuleret eam vt Regi
 quantocyus traderet, etsi nostris è litteris iam
 tum nosset opidanis nonnisi in sex dies anno-
 nam superesse. quorum expirationem cum
 expectare, ac proinde nostros ad probrosissi-
 mas

mas & turpissimas conuentionis condiciones adigere potuisset ; nihilominus ostendere ad oculū cupiens. Hispaniarum Regem tyrannorū more nō agere (quemadmodū nonnulli nostrorum, & præsertim verbi diuini Prædicatores, plenis faucibus numquam non iactant) neue nos vt seruos aut mancipia velle habere, sed illum verè, etiam in contumaces vasallos & filios, se patrem exhibere ; incredibili erga nos humanitate est vsus, sine vlla nos necessitate præuenit, & in victos benignum se victorem exhibuit. Quam etiam benignitatem declarauit tum, cum præfidiarios nostros, non sine ipsorum stupore, & magno nominis sui apud omnes gentes præconio, peramanter ac benignè habuit. Vnde numquam non eum prædicabūt, atque inprimis ipsam Infantem ISABELLAM, cuius maternis ab vberibus lenitatē hanc profuxisse minimè dubitandum est, probè gnarā hanc & patruelis sui Hispaniarum Regis, esse mentem. Vt nos de paterno Regis in nos & hæcæ prouincias affectū amoreque nefas sit dubitare. has enim ille semper primariam coronæ suæ gemmam duxit, easque vt subigat, & aduersus plurimorum Regum, Principum ac Rerum publicarū potentiam sibi vindicet & comparet, nullo hæctenus sanguine aut auro pepercit; atque (vt Hispani vulgò dictitant) nonaginta nouem prouincias suas propemodum

deleru
cular
sui cur
eō dic
liquea
præbu
in Ger
lanen
quam
merito
cjs & i
Præfe
litan q
medit
ipsum
Orien
res neg
sa, cur
nibus f
vindic
Non
dia m
MDCXX
que vin
membra
hunc ter
sa prope
que plan
dentes fa
de

deseruit, quò errabundam hanc Belgicam ouiculam, ad Regium suum ouile, magno animi sui cum gaudio & voluptate reducat. Non id eò dico, vt Hispano nos subiiciamus, sed vt hinc liqueat, centuplo se hos benigniores erga nos præbuisse, quàm modò Franci in Italos, & olim in Genuenses, Siculos, Neapolitanos, Mediolanenses præbuere; & millecuplo humaniores, quàm nos in Indos, quos nostrates nullo suo merito & nullius culpæ reos, inauditis supplicijs & incredibili cum immanitate, iubentibus Præfectis nostris, neci dederunt, idque non militari quadam petulantia aut licentia, sed præmeditato nostrorū consilio, & occultis ad hoc ipsum faciendum traditis litteris. Quod sanè Orientalis Indiæ societatis membra & Directores negare nequeunt. Atque hæc forsàn est causa, cur Admiralius noster Wittardus cum omnibus suis, parricidalis suæ feritatis pœnas Deo vindici dederit.

Non ignoramus etiam, quo in Orientis India modo in amicos nostros Anglos anno MD CXX. sæuierimus: quos manibus pedibusque vinctos, & è scopulis præcipites datos, membratim dilaniari vidimus. Anno verò post hunc tertio, alios de trabe suspensos aqua infusa propemodum suffocauimus. Aliorum quoque plantis pedum, manuum volis, & axillis ardentibus faces admouentes, lento eos excruciamus

L

mus

mus supplicio, & mille mortibus; quos tandem post omnem hanc carnificinam, securi subiecimus. Hoc sanè ipsi negare non possumus; Anglorum quippe nomina, yti & ductoris illorum Gabrielis Towerfonij, orbè toto notiora sunt, quàm vt rem negemus. Ac licèt hanc Angli barbariem & carnificinam auro nostro excæcati, dissimulent & æquo ferant animo; non eo tamen minùs omnium bonorum animos hæc offendit, & omnium linguis carpitur. Non tanta Hispani in nostrates, iuratissimos suos hostes, crudelitate sæuierunt, & feritatem exercuere, quanta nostri in amicos & confœderatos; vt posset Nero, & prisce Christianorum persecutores noua à nostris suppliciorum & tormentorum genera ediscere. Hoccine Batauicum est? hæccine Reformatâ religionem redolent? hæccine Christiana, imò & humana sunt? huiusmodi ne in barbaris quidem immanitatem videmus. Interim tamen mites & lenes haberi volumus, nostraque Hispanam barbariem ac feritatem clementiâ lenire; & cum Hispanorum tyrannidem nusquam non passim iactenus, quasi illius declinandæ gratiâ arma induerimus, illos certè barbarie & belluina immanitate longè transcendimus. Quod breui ad oculum me spero demonstraturû, vt sanguinarium Gommarum spiritum, & inauditam omnium illius sequacium, & nos Anglis subiicere conantium

truculentiam, orbis agnoscat & detestetur. Quid enim ab Anglis sperandum aliud, quàm, si semel absolutum in nos imperium obtineant, eadem illos nobis mensurâ mensuros, qua Gommaristæ nostri ipsis apud Indos mensi sunt? Vtinam in memoriam & mentem reuocaremus, quo Angli olim modo in Francos sint grassati: vt interim de Francis nihil dicam, qui quales se in Flandros, Artesios, Hannonios, Luxemburgios olim præbuerint, lippis notum est & tonforibus. Licet enim ciuili hoc bello insignè & spe maiorem ab illis opem senserimus, ac nobis aduersus Hispanum bello certantibus supra centum ac duodecim florenorum milliones (credet posteritas?) Gallus erogarit; in eo tamen non tam rerum nostrarum accrementum cum quàm Hispaniensis monarchiæ decrementum spectasse constat. Imò auratis hisce donis harum prouinciarum imperium sibi arrogare, & suam nos redigere sub potestatem, vti Artesios, Hannonios ac Flandros olim maiores eius reducere sunt conati, ante omnia intendit.

Horum ergo exemplo sapiamus. Beati & ter felices illi, qui fortunato & infortunato aliorum exemplo, agenda & cauenda sibi queunt ediscere.

Et quamquam non id agam, vt Hispanis nos ideo subdamus, cum tanto sanguinis & auri impendio nostra nobis libertas tot per annos

steterit; negare tamen non possum, si, vt extero
 cuipiam nos subiiceremus, extrema nos com-
 pelleret necessitas, satius mul'ò futurum, ad
 pristinum nostrum Dominum Hispaniarū Re-
 gem redire, quàm vllum alium exterorum Re-
 gum aut Principum deligere, vel priuatum
 Comitem ac Dominum admittere. Hic enim
 aduersus tum vicinorum, tum Hispanicam po-
 tentiam, prouincias nostras tueri, & vim hosti-
 lem propulsare per se non valeret.

Verùm, haud dum huc extremitatis redacti
 sumus; at, quamdiu & qua possumus, prouidã
 sagaciq̃ue prudentiã hanc à nobis necessitatem
 amoliamur. tamen si fatear necesse est, me rei
 nostræ non parum timere: id q̃ue ob varias quæ
 me timere cogunt, rationes. Quarum ea potis-
 sima & maxima est, quòd aduersarios nostros à
 diuina potentia notabiliter videam iuuari &
 protegi. Videas enim

Primò, quomodo *БѢЛЫЙ КОМЕС* Comes exi-
 gua militum manu (pugillo penè dixero) Im-
 peratorem, ab omnibus destitutum, aduersus
 Ottonannicam potentiam, Hungaros, Trans-
 siluanicam principem Bethlinum, rebelles Bohe-
 miæ Directores, Palatinum, Iagerendorffum,
 & Durlachij, Hassi Brandenburgici, Anglorum
 & nostrorum, suppetias fit tutatus, quàm pau-
 cissimos aduersus potentissimos & innumeros
 exercitus in aciem educens.

Secundò, vt idem Comes ad Danubij pontem, à sexaginta & amplius hostium millibus circumvallatus, cum ipse vix vicena sub signis haberet, gloriosissimè tamen cum suis euaserit, & Vienna hostem discedere compulerit.

Intuere Tertio, conflictum Pragensem: in quo tot propè videbis prodigia ac miracula, quot euentus. Primò, BAVARIÆ Ducem belli imperitum, qui fortè nec hostem, nec arma vquam viderat; Secundò, BVCQVOYVM vulneratum; Tertio, Cæsarianos defatigatos & fractos; Quarto, Bohemos accliu in colle, tormentis bellicis & vallis communitos, & Pragam urbem copiosissimā à tergo pro vallo habentes; Quintò, Cæsarianos toto corporum obnifu, hostem in colle suo, quiescentem vt ferirent, in cliuum ascendere, & quidem angustum per callem coactos; Sextò, hostium multitudinem, vt qui Cæsarianos duplo penè superabant. Hæc tamen omnia BAVARVS & BVCQVOYVS nihil morati, manus conferunt, Bohemum Regem in fugam agunt, Pragam, quam ne duplex quidem exercitus expugnasset, vtpote quæ supra centum bellantium millia complecteretur, intercipiunt. Hæc si humano iudicio pensentur, & iuxta militarium legum præscriptum, & peritorum ex omni orbis totius gente ducum consuetudinem examinentur; temerariū maximè & stultum videatur, Bohemos tanta armorum, bellorum

corum tormentorum, loci, quietis, copiarum tam equestrium quàm pedestrium prærogatua prævalentes à Cæsarianis impeti. Mirum vt non sit, veteranū alioqui militem BVCQVOYVM, initio à conflagendo, alieniorem, prælium dissuasibile & propè detrectasse. At BAVARVS, plus Deo quàm suorum fisis viribus, & hostiles prærogatiuas nequidquam moratus, collegam BVCQVOYVM ad manus cum rebellibus conferendas induxit; & superior euasit. Hæc omnium in ore, & memoria versantur.

Quartò, conflictum cum Durlachio & confederatis inuere, in quo primò Hispanicus & Tillianus peditatus in fugam pellitur, equitatus funditur, CORDVBA à suis met militibus recedere cogitur; Durlacenses contrà concatenatis ferro curribus, inaudito castrametationis genere, omni propugnaculo & vallo valentiore communiti, & aduersus omnem hostilem incursionem affirmati in tuto sunt; TILLIVS denique consternatus, quò se vertat aut quid agat ignorat. Et tamen post hæc omnia, CORDVBA & Tilliani hoste profligato superiores euadunt, & palmam referunt.

Quintò, considera, vt Halberstadius valentissimis copiis suffultus, & ad instar arrogantis Holofernis adueniens, Cæsarianos & Regios ceu paleas dissipaturus; prius in fugam agatur, quàm suos in aciem eduxisset, victumque ante

tè se videat, quàm hostem vidisset.

Sextò, hic ipse nouis iterum copijs firmatus, & omnibus rebus necessarijs quàm abundantissimè instructus, rursus à paucissimis Tillianis funditur, fugatur, & castra sua diripi videt.

Septimò, vide vt CORDYBA haud procul à Fleruaco à Mansfeldicis impetatur, eius equitatus distrahatur, peditatus perterritus propè in fugam agatur; & nihilominus victor euadat, quin & Mansfeldium prosequatur; cum tamen huius equitatus Cordubensem duplo superaret.

Octauò, triplicem nostram aduersus Antuerpienses expeditionem in mentem reuoca.

Primam aurâ temperatissimâ susceperamus; sed vix Princeps cum suis naues conscenderat, vix medio nauigatum erat die, cum, ecce, tantum, tamque vehemens repente exortum est gelu, omnes vt naues ad nauigandum inutiles & impotes redderentur; & subitâ ventorum coortâ tempestate, ita illarum latera conuasata, & ipsa classis magna nauium & hominum cum iactura hinc inde ita foedè iactata & distracta est; vt Princeps in subito hoc gelu, tempestate, aquarum agitatione, Deum cæli nosse, eumque (primùm fortè id ei fuit quamdiu vixit) inuocare coeperit, vt qui tempestates, & ciere, & compescere, cum visum fuerit, potest.

In secunda, sub ipsa arcis (in qua vix centum præfidiarj armorum tractandorum potentes tum numerabatur) moenia cum penetrassemus, derepentè coorta ventorum tempestas impedimento fuit, quo minùs scalas & alias machinas pontibus ac moenibus admouere, & cymbas aquis iniicere potuerimus; vt & cœpta abrumperè, & re infectâ domũ nos reuerti oportuerit.

In tertiâ, integram propè noctem in ericeto à via errauimus, cumq̃ue perpluti & madidi vix tandem sub arcem venissemus, cœlesti quodam lumine perterriti & consternati eam aggredi ausi non sumus.

Nonò, considera, quomodo post Brasiliensium emporium, quod vulgò à *S. Salvatore* nuncupant, à nostratibus occupatum, classis, quam nostrorum auxilio destinaueramus, trimestri & ampliùs in Batauis & Anglicis portibus ventum opportunum exspectans hæere coacta sit; tamquam si nos tamdiu vento carere oportuisset, quoadusque Hispana classis felici & optato vento in Brasiliam appelleret, & antè opidum expugnaret, quàm nostrates lociis auxilio venire possent: vt nonnisi aliquot post expugnationem diebus nostra Pernambucũ classis, per tempestatè & epibatarum morbos profus impotens (cum centum & triginta epibatarum nauis, vix septem incolumes & valentes haberet) appulerit.

Deci-

Decimò, Bredanam obsidionem specta: quot illa fuit mensium, tot penè videbis miracula. Etenim MARCHIO SPINOLA Regiarum copiarum in Belgio ductor, in Gilseno pago, loco deserto & ericoso, non sine stupore omnium, castrametatur, secum diu deliberans quem potissimum locum adoriatur; nostris interea velut tempus dans & oportunitatem ad omnibus vr-
 bibus & arcibus de omni re necessaria in annos plurimos prospiciendum. Tandem Bredam castris ad decem in circuitu leucas (inaudicum id hactenus) extensis & patentibus cingit. Nos interea eius ausus explodimus, eumque sua in oculis propè nostris valla & propugnacula per otium erigere patimur; nec plus mouemur, quàm si ea nos res minimè spectasset. Tandem nono post mense Regis in manus opidum traditur. In hac porro oppugnatione obsidioque permulta notanda sunt. Primò, quòd datum ab hoste, ad vrbi de necessaria in multos annos annonam prouidendum, tempus neglexerimus. Secundò, quòd SPINOLAM, cum vix quindecim hominum millia penes se haberet, non impedierimus, sed suos per otium aggeres & propugnacula facere & perficere, passi simus, ne telum quidem mittentes. Tertiò, quòd flumen quo Bredam nauigatur, arcibus in ripa erectis antè non communierimus quàm urbem vallaret SPINOLA. Quartò, quòd toto obsidionis

tempore, vidente Mauritio, hostilia latissimè per decem leucas diffusa munimenta semel non sumus ausi impetere, aut vllum propugnaculorum tentare. Quintò, quòd hostem omnem annonam & commeatum suum octo leucarum itinere, continuò carris ad castra conuehere necessariò coactum, semel adorti non sumus, nedum vt interceperimus. Sextò, quòd eius equitatu, qui annonam aduehendam identidem stipabat, absente, aggeres illius numquam sumus aggressi, nullum que animi aut potentie nostrae periculum fecerimus; nisi fortè sub Comitum Henrici Nassouij ducatu. Septimò, quòd ab hoste vltro in aciem ad manus conferendas prodeunte laceffiti, illi occurrere ausi non sumus, sed nostris nos castris tanquam obsessi continuerimus; cum tamen & multitudine superiores essemus, & suos illum aggeres, propugnacula & fortalitia, quæ supra ducenta erant, præsidario militetueri oporteret. Octauò, quòd totius penè Europæ viribus, & Gallicis, Britannicis, Germanicis copiis roborati, & Veneto auro suffulti, vni Genuensi bellanti, & Infanti Bruxellæ precibus insistenti, atque in solo Deo fiduciam locanti, præualere velut enerues nequerimus. Nondò, quòd omnem propè Batauicam gazam in vnam Bredam insumpserimus; & supra vicenos florenorum milliones, re nulla, spe maxima, iam inde ab eo tempore, quo MAR-

CHIO Bruxellâ urbem obsidere cogitans egres-
 sus est, prodegerimus. Decimò, quòd post obie-
 ctas flumini moles, erectos hinc inde aggeres,
 aquarum latè stagnantium inundationem, irri-
 to conatu, ac re infectâ domum redierimus.
 Vndecimò, quòd variis in castra hostilia emis-
 sis incendiariis, omnem conatum nostrû euen-
 tus sit frustratus, & non nisi farinæ aceruo in-
 ferre noxam potuerimus. Duodecimò, quòd,
 cum nossemus in quot menses Bredanis annona
 sufficeret, nullum interim hostile opidum tenta-
 uerimus: nam nouem spatio mensium potuis-
 sent haud magno negotio Vesalia, Rinberka,
 Grolla, Lingena, Oldenselia, aut quædam Flan-
 driæ opida, putâ Dunkerka, Neoportum, Bru-
 gæ, Ostenda de hoste capi; aut, expeditione sal-
 tem tentatâ, is cum probro à cæpto obsidio
 auocari. Decimotertiò, quòd non modicam
 Regibus Gallo & Anglo, aliisque sociis & ami-
 cis nostris, quibus obsidionem indubitatè sol-
 uendam addixeramus, intulerimus iniuriam,
 magnoq; illorû nomini & gloriæ orbe toto in-
 famiæ notam inuulserimus, tamquam si vniuer-
 sis viribus suis MARCHIONEM ad Bredâ rece-
 dendum compellere non potuerint. Decimo-
 quartò, quòd nostrâ vniuersæ Europæ ignauitâ
 & degeneres animos detexerimus, thraonica
 quidem verba, sed opere & animositate cas-
 sa; ac diuites sponsones, sed rebus viduas;

dum.

dum sex & triginta armatorum millibus instructi, hostem eiusque vallos adoriri, aut aliquod generositatis nostræ specimen edere non præsumpsimus.

Intuere iam, obsecro, ærumnosum reip. nostræ statum. Supra sexaginta argenti milliones æs nobis alienū est, idq; ē pecunia à nostris mutuata, cuius in annos singulos fœnus creditoribus nos pendere oportet; vt taceam eam quam Gallo, Venetis, & aliis exteris mutuantibus, pecuniam accepimus; item quinquagenos illos argenti milliones, & amplius, ab Orientali societate mutuo acceptos, & numquam refundendos; non quidem in ipsos pecuniæ dominos ac proprietarios, quibus societatis illius Directores (*Maiores* nominantur) per Capitaneos suos illam surripuerunt; non item in hos ipsos Directores, qui veri rerum furto surreptarum domini esse nequeunt. adeò vt omnis direpta pecunia Generalibus prouinciæ Statibus, tamquam bona derelicta, nullumque dominum agnoscentia, competat. Interim nullam Directores de his conquerendi ansam habent, cum omnis furto sublatae pecuniæ dimidium Status illis non inuiti cedat. Imò verò Statibus illi gratias agant oportet, Primò, quòd bona illorum cum venia liberè sibi rapere & prædari licuerit. Secundò, quòd dimidiam rapinæ partem sibi cesserint; quæ nisi fuisset, sæpius societatem fo-

ro cedere oportuisset; imò ne modò quidem extra periculù est. Etenim omnis illius fors iam dudum disperiit; hinc, ne penitus intercidat, no-ua indies pecuniarum nomina contrahit.

Duodecimò, vide, vt Comes Mansfeldicus, cum Gallicis atque Anglicis copiis iam inde à Bredani obsidij initio expectatus, cum tempestatibus variis conflixerit; & post naues plurimas amissas, Anglos suos delumbatos, exhaustos & morbidos, mortuis quàm viuis similiores, in Hollandiam adduxerit, & vniuersæ provincie inauditi hactenus morbi contagia intulerit; imò ipsemet actuariâ in cymba, cum pauculis comitibus, vix sospes quaerit.

Decimotertiò, quis dicere ausit, quid classibus nostris in Americâ missis factum sit, vbinam tot naues variis sub nauarchis disperierint; quantùm aurî à plebe in hanc expeditionem suasu nostro tam libenter erogati, irritò euentu dissipatùm sit? Vniuersam pulsis Hispanis, subacturi Americam, Peruiiam, Mexicum, Brasiliam, videbamus, & ita rem ibi nostram acturi, vt Nouæ Hispaniæ loco Nouam conderemus Hollandiam, & gentes illas barbaras nostram & linguam & religionem (missis eo fine permultris Euangelij nostri Ministris) Romanâ & Hispanâ proscriptâ, edoceremus. At in ventos hæc abiere molimina, vix centesimus domum reuertit; de reliquis quid actum sit, nouit Deus.

Deci-

Decimoquarto, tecum perpende, quam naues nostræ ante Dunkerkam, Deo castigante, à vento & oceano, & quidem in loco vbi tempestas rarior, sint passæ iacturam, vt pars malos præcidere sint coactæ, pars ad littus collisæ & exarmatæ in hostium potestatem deuenerint; cum hostiles ne rudentem quidem amiserint. Factum hinc, vt illæ, nostris, à quibus velut obfidebantur, dissipatis & luxatis, liberum mare nactæ, sexaginta propè piscatorias nostrorum naues, & duas onerarias interceperint, quarum partem mersere, partem flammis absumpsere, quæ sanè iactura, quinque florenorum millionibus vix pensetur. Vt taceam ortum hinc in populo pauorem & consternationem, vt qui ea magis sit, quàm Bredæ amissione percussus; viso, nauium plurimas sine halecibus, reliquas cum pauculis domum rediisse. Auxit ea res non mediocriter superiorem iacturam. piscatus quoque omnis turbatus & dissipatus est, ac retia amissa. verendum vt sit, vt anno proximo pauci piscatum sint abituri; vnde non vulgare vniuersæ prouiciæ obueniet detrimentum.

Decimoquinto, vt Gabor Bethlinus, secus ac iureiurando promiserat, & contra iectum cum Imperatore foedus, iam paratus nobis instigantibus, vt potenti cum exercitu in Cæsarianas prouincias irrueret, quò TILLIUM & WALSTEINIVM Brunsvicensi ditione excedere cogere,

ret, ac Danorum Regi viam, qua nullo impe-
diente in Palatinatum penetraret, veluti ster-
neret, à Deo sit castigatus. etenim quatuor pri-
marij eius duces & velut atlantes, quibus amif-
sis nihil est, vno simul tempore ex hac vita ab-
ripiuntur. Seczius enim & alius violenta, &
ferro alieno; Butianius, & quartus, subitâ & re-
pentinâ morte ex hac vita sublati. In quibus
Gabor vindicem Dei cum Antiocho manum
sentire potuit: atque hinc sceleratam suam ex-
peditionem, ne fortè pares Deo pœnas daret,
abrumperè est coactus.

Decimosextò, Dei in hostes nostros propen-
sionem & nutum pondera. Classi Anglicanæ
nostras ipsi naues cum iunxissemus, animis &
viribus concordibus Hispaniam petimus, Ga-
des in sulâ expugnaturi; & Afris illam dare pol-
liciti decimo tandem die, felici acti vento, etfi
non sine maris periculo, exscensionem fecimus.
Hac porro in expeditione, quædam nobis con-
sideranda sunt. Primum. cum non pauci Angli
æquè ac nostrates exscendissent, & octo bellica
tormenta in terram exposuissent, sunt à præsi-
diariis Hispanis, quos sextuplo numero supera-
bant, primò quidem inhibiti vltèrius progredi-
di; dein profusus in fugam compulsi. Qua in fu-
ga cæsi octingenti, & octo illa tormenta Hispani-
nis cessere. Itaque occupato illo portu, sempi-
terna nostri & Britannici nominis cum infam-
mia,

mia, excedere coacti sumus. Secundum, quòd,
 cùm Rex pro solitâ suâ prudentiâ, plures actua-
 rias & celoces in classis suæ Mexicanæ occur-
 sum, & quidem per diuersos cæli & altitudi-
 num gradus, emisisset, nuntiaturas ne Gadita-
 num, vti quotannis solet, portû subiret, sed vel
 Olyssiponensem, vel Corunensem peteret; classis
 Regiæ harum actuariarum ne vna quidem, post
 omnem eius per mare inuestigationem, occur-
 rerit. vade, cùm ex harum nonnullis, quæ no-
 stram in classem inciderant, Regis mentem in-
 tellexissemus, classem ipsi nostram bipartitò di-
 uisimus; pars Olyssiponensem, pars Corunensem
 portum obsessuri, ne nostras Americana illa vl-
 latenus manus effugeret. quas haud dubiè non
 effugisset, si prius è speculatoriis illis nauigiis
 Regis mentem intellexisset. Verum quòd, Deo
 disponente, nullum horum in classem inciderit;
 hinc pro more Gaditanum portum petiit, ac fe-
 liciter sine vlla hostili incursione subiit. quod
 sine singulari Dei prouidentia & directione
 fieri non potuit. Quo in euentu confiteri nos
 oportet, Deum opt. max. Regis ad fuisse cœpto,
 & nos per Regiam prudentiam decipi permis-
 sisse. Speculatoriorum ergo dispersio, & classis
 non inuentio, quæ Regi obfutura maximè vi-
 debatur, ipsa vt feliciter appelleret, in causa fuit;
 & illa Regiæ intentionis quam ex actuariis in
 manus nostras incidentibus didicimus, notitia,
 quæ

quæ (humanitus loquendo) in nostras eam manus tradere, nobisque prodesse debuisset, obfuit. vt videre & fateri nos oporteat, classem Regiam ideo non periisse, quia cymbæ eius speculatoriæ periere, Regisque bonum in earum malo, & nostrum infortunium in fortunata illarum inuasionem situm fuisse. Et sicut nil ad victoriam magis conferte vulgò solet, quam hostilia prænosse molimina; ita nihil ad eandem hinc magis nobis obfuit, quam Regiarum intentionem nouisse. Quod sanè omnem humanum intellectum & sagacitatem longè transcendit, & à Deo solo prouenire potest. Nihil hinc loquor de erogata in centum adornandas naues, & omnem illarum annonam impensa, de inutilibus eundo redeundoque factis sumptibus. prætereo & Anglorum luctum & querimonias, ciuium suorum tum in agro Gaditano cæsum, tum in Oceano præ morbis & tabe consumptorum, amissionem plangentium; nec non frustranea militum & epibatarum stipendia: non examino, quis quæ ultra eis debentur, post reditum persolaturus sit, & an non hinc aliqua toto regno secutura sit commotio. non dico, quo nos huius expeditionis causas Anglimodò, diris omnibus sint deuoturi: vt taceam vindicem Dei dextram, quæ (si modò Deus sit & omnipotens) hanc iniustitiam inultam non sinet. Nisi fortè omnibus illis, suafu & exemplo

M nostro,

nostro, eo satisfiat modo, quo nos nostris è Brasilia reducibus perfidè persoluimus. Hæ scilicet sunt Puritani & Gommaristici Euangelij, è sacris Bibliis depromptæ adinventiones & artes. hæcine Gommaristarum, Bogermanno Pontifice, in Dordracena Synodo accuratè ad verbi diuini amussim & normam efformata dogmata? Dij porrò talem terris auertite pestem, & plures id genus fruges nostra ne ferat tellus.

At vndenam nuperæ illæ clades & infortunium, rebus nostris antè tam feliciter & ad votum fluentibus, ortum habuerint, forsan ex me percontaberis. Dicam tibi quod sentio, candidè, batauicè, & sine fuce.

Primò, intolerabilis nostra iniustitia, quam Orientalis societatis Directores in India per suos exercuere, Dominum cæli indubiè ad iracundiam & à nobis auersionem excitauit: cum nostrates, totâ passim Indiâ, & variis sub Regibus, Indos incautos fraudulentis in casses suos verbis pertraxere, ac suis eos dein facultatibus & mercibus exspoliauerè. Dum, verbi gratiâ, anno MDCX. ductore Francisco Henricio Witarardo, Sinensibus centum maiorum regalium millia præserte pecuniâ exsoluimus, alia verò ducenta millia per cambiû Bantani recipienda promissimus. quos, cum Bantanum suam ex fide data pecuniâ recepturi venissent, primum ver-

bis

bis explosimus, dein violenter inde, n̄ perire
 vellent, recedere compulimus. inò (quod lon-
 gè magis impium) naues illorum inter nostras
 dum nauigarent, diripimus, mersimus, & ve-
 ctiores omnes manus pedesque vinctos in al-
 tum deturbauimus. E qua impia & scelestâ ma-
 chinatione plus centum argenti millionibus
 redactum est; vt ad oculum ipsas Directorum
 Orientalis societatis rationes inspicienti pate-
 bit. E quibus, annis MDCXVII. & proximo, na-
 uarcho & ductore Ioanne Theodericio Lam-
 mio, supra tres ducatorum milliones dire-
 ptos disces. Quæ rapina innoxii & infontibus
 illata vlticem Dei in caput nostrum dextram
 armat, vindictam exposcit, & Batauicum to-
 to terrarum orbe nomen meritò exosum &
 probrosum reddit. Prædatoria hæc negotiatio
 anno MDCX. primùm ortum habuit, quòd Dire-
 ctiores incredibili cum impensa, ad sui suorum-
 que tutelam, varias hinc inde construere coacti
 sunt arces, eisque de præsidio militari prospice-
 re; quodque & aromatum in India pretium
 incresceret, hic verò ob immensam illorum co-
 piam decresceret. Itaque Directores suis per In-
 diam ductoribus & nauarchis, obuios quosque,
 nullo amici sociiue & inimici cum discrimine,
 vt deprædarentur & exspoliarent, præscribere.
 Hæc porrò rapina, iam quindecim annis ela-
 psis, adhuc in vsu est; nec finem inuenit. Vi-

deant hîc cordati nostri ciues. Batani iuxtà atque alij, qui suas huic societati pecunias dedicarunt, quâ sibi monetâ à Directoribus persoluantur, direptis inquam & auectis misellorum Indorum facultatibus. Hac enim technâ & arte nisi societas sibi consulisset, iam plus vicies foro cedere & dissolui debuisset. Atque hæc est causa, cur Directores rationes dare nolint, nec, si vellent, possint. Et esto immensum è rapina hæc secutum sit compendiû, fors tamè capitalis parum abest quin deperierit. Hæc videlicet ordinaria furtorû & rapitarû est merces ac præmia. cum præsertim cædium & sanguinis humani illis accedit auctoramentû, sic enim ipsi falsis assignationibus circumuentos Sinenses, facultatibus ac mercibus spoliauimus, & honesto amicitia & mercimoniis velamine neci dedimus. Factum hinc, vt opulentissimi & pecuniosissimi quique Directorum societate paulatim excesserint, prius sibi scripto ita cauentes, satis vt prodant vereri se, ne, si rapina illa aliquando innotescat & palàm fiat, à plurimorum linguis rapulent. Verùm hæc eos cautio aut stipulatio ab iniquè raptorum restitutione veris rerum possessoribus facienda, non apud Deum, non apud homines excusabit: hæc enim ni fiat, nec ipsi, nec ipsorum heredes, in futuras generationes vniquam erunt securi.

Secundò, iniustitia nostra, quâ in Cæsarem

FERDI-

FERDINANDVM vsi fumus, dum Palatinus nostro suafu, auro, milite fultus, Bohemicum fceptrum Imperatori extorfit, sibiq̄ue præter fas & æquum, nullo iure vel verifimili nixus, fed manifesta ambitione actus arrogauit; veniente præsertim in partem Ottomannica potentia, & impio Bethlino domini sui interfectore, & iniquo dominiorum eius vsurpatore.

Nec hîc nostra stetit iniquitas; sed est longius progressa. Cæsari quippe vniuersas hereditarias prouincias fumus enipere conati, dum Hungariam, Morauiam, Lusatiam, Silesiam, Austriam vltiorem & citeriorem, & quidquid ad Imperij corpus vllatenus spectabat, aliis perduellibus, velut Orpheum Mœnadibus, discerpendum & dilaniandum dedimus. At, qui apertas id genus iniquitates exofas habet Deus Cæsarem aduersariis dissipatis, mirabili quodam modo tutatus est, ac non solum omnes illi prouincias & vrbes reddidit, sed & ad longè quàm prius habebat, maiore potentiam euexit; idq̄ue copiis tam exiguis, vt ad Cæsari auxiliandum, Deum cæli concurrisse, & iustam eius causam & pietatem respexisse sole meridiano clariùs appareat. Etenim fateamur necesse est, illustres has victorias, & hostium depressionem Imperatori ob assiduas solum preces, & insignem in Deum fiduciam obtigisse. Nam, humani iudicij, pondere rem librando,

fieri prorsus non posse videbatur, suorum ut aduersariorum manus Cæsar effugeret. At iuratifsimus omnis iniustitiæ hostis Deus iniquorum consilia destruxit, & humanam nostram prudentiam confudit; itaque toti terrarum orbi impietatem nostram patefecit. Ad hæc Palatinum non tantum Imperio, sed & paterno Comitatu eiecit: adeo ut qui Imperator prius suo expellere satagebat, expulsus sit suo, & iam apud nostrates, ut extorris & inops Princeps, publico ex ærario alatur. Idque non aliam ob causam, quam quia impias hæc machinationes nobis consultoribus infeliciter suscepit, & quia Mauritium Principem auunculum habuit. Etenim Gulielmus Princeps Orengeus, ducta in uxorem Religiosa, imò Abbatissa Deo votis obstricta, per multas ex ea filias, & in his ipsam Palatini huius matrem genuit.

Tertio, iniustitia & ingratitude nostra in communem patriæ Syndicum & Aduocatam, cuius prudenti cordatoque consilio, solerti sapientia, & auspiciis optatam nacti libertatem sumus, declarata. Cuius in morte duo potissimum consideranda sunt. Primum, nos hac Aduocati occisione Hispaniarum Regi longè gratissimum maximumque obsequium præstitisse; quod hanc ille facile auri milione redemisset: nullum enim eo reperiebat in omnibus suis conceptibus euerrendis, artibus & astu eludendis,

potentia

potentia eneruanda, moliminibus infringendis, suadendo consulendoque solertiolem & verfutiolem; quique maiorem Regi noxam suis cōsiliis, quàm omnes nostri exercitus coniuncti armis, intulit. Alterum, quòd vnicum patriæ nostræ Atlantem, libertatis nostræ vindicem & basin, vnicum rebus in afflictis cōsiliū & solamen in eo amiserimus: cuius prudenti directione omnes, quæ nobis impendebant militares seditiones impeditæ & sublatae, & in omnibus necessitatibus numquam nobis defuit pecunia; &, quo agente, omnium totius Europæ Regum ac Principum ita certò nouimus arcana, ac si nostros in eorum conclauibus habuissemus amanuenses & scribas. Qui denique Anglicanum iugum, ceruicibus nostris Comit̃s Lecestrij temporibus imponi cœptum, solerti ingenio suo felicissimè ab eisdem depulit, & pristinae nos libertati restituit. vt vnicus patriæ nostræ baculus, magnes, anchora, & turbidis in rebus clauus extiterit. Non sanguinem eius, vindictam aduersum nos & ingratitudelem nostram clamare credis? quem nunc aliis animum, ad re & sanguine patriam tuendam, futurum putas, cum tam indignè, ne dicam sceleratè, beneficia & labores compensemus? quid alia de nobis regna sentire existimas, aut quid sibi ab ingratitude nostra expectent?

Quartò, iniustitia nostra, insigni mixta ingrati-
tudine, elucet in ea quam in fratres no-
stros, quos Arminianos dicimus, ostendimus, in-
humanitate ac barbarie. qui, si verè loqui veli-
mus, vnà cum Aduocato in causa sunt, vt nos
Gallus, Anglus, & nuper vitâ functus Mauri-
tius sub iugū non miserit & vt seruos sibi sub-
iecerit. Quamquā Mauritio agente, post Aduo-
cati necem, & Arminianorum oppressionem,
grauiore sub seruitute genuimus, quàm omnes
Hispanorum subditi, qui maiore longè liberta-
te gaudent, quàm nos sub illo gauisi sumus; qui-
busq; pristina sua priuilegia integriora steterūt,
quàm nobis sub illo nostra. Obstupui, & non
sine lacrymis vidi, cum per vniuersas nostras
prouincias, Arminianos omnes, qui sanè singu-
lis in ciuitatibus, optimi, ditissimi, & eminenti-
ssimi ciuium erant, omnibus magistratibus
ac dignitatibus vno pariter tempore vidi de-
turbari, tamquam si Hispaniarum Regi palàm
sacramentum dixissent; eorum verò in locum
facem vrbium, ne familiam suam quidem re-
gere, & vxores ac filios curare gnaram, substi-
tuit. An non hoc tyrannidem sapit, & Hispanica
Inquisitione est grauius? interim tamen vt iusti
& placidi Bataui passim apud exterarum haberi-
gentes volumus. Sed eò iam res deuenit, vt qui
hoc dicamur nomine, indigni censeamur.

Quinto, magis verò nostra se prodit iniusti-
tia,

tia, cum carissimam matrem, patriam inquam nostram, opprimere ipsi & pessumdare incipimus, certissimo totalis libertatis amittendæ, & prouinciarum Anglorum tyrannidi subiiciendarum, periculo nos exponentes. Quod ut fiat, cum Anglo, per speciem necessariorum suppliciarum, pacti sumus, ut præter ordinarios, quos in præfidiis habemus, & ad quatuordecim millia ascendunt, Anglos, alia viginti ac quinque peditum, ac sex equitum millia, illius ære apud nos alerentur; quorum in Geldria, Iuliacensi & Cliuensi agro, locisque vicinis statio foret, & quibus Rex ipse de suo stipendium persolueret. Ut vniuersim quadraginta & quinque Anglorum millia nostro in Belgio numerarentur. Quis hanc technam non intelligat? quis specioso hoc velamine libertatē nostram vendi ac proscribi non videat? an non hi, cum alitubebit, nos oppriment, & iugum imponent? Non satis, quid Angli spectent, nos edocuit Lecestrius? itāne præteritorum periculorum nos cepit obliuio?

Hoc in consilio & machinatione, euidētia perfidiæ, re dicam patriæ proditiōis, argumenta, eaque plurima, elucent.

Primum. istuc Achitopheles hi & patriæ proditores tendunt, ut Henricum Orenge nunc Principem Anglis subiiciant, potentia & auctoritate quam habet exuant, ac ceu puerum

illorum velut ferulæ subdant. Verentur scilicet illius potentiam, generositatē, illustria bello facinora, militum in ipsum propensionem, animum denique placidum, & his quæ rationis sunt accedentem. verentur adhæc, illo dominante, vt suam sibi in Romano-Catholicos & Arminianos sæuitiē & tyrannidem, vti factum hæctenus, exercere non liceat. Ideo quæ sub necessarij subsidij prætextu, Anglorum Regem, ad eam quam dixi militū copiam, nostris in prouincijs alendam amplissima sponstone & fictis pollicitationibus præuijs, inducendū censerunt. Aperiat, obsecro, Deus Principis oculos, & mentem suggerat, qua & inimicos supplantet, & nefarias eorum machinas subuertat.

Secundum horum proditorum scopus est, Anglicanā iuuante potentiā & viribus, extorem Palatinum in dominum & Principem assumere: putant enim hunc, sororij sui Angli viribus & milite roboratum, aduersus Hispanorum potentiam nos nostraque nunquam non posse defendere. quod cum sub Henrico Principe vt fiat desperent, & contra Palatino dominante, maiora compendia & emolumenta sperent, hoc quod dixi machinati sunt, quò per Anglicanum hoc fœdus maris imperium conferuent ac stabiliant, itaque omnium Regum sint domini, & sub precario illo Principe suam non impigrè rem adaugeant.

Tertium. ampla & speciosa ex Anglicano ærario sperant munera, eminentiores dignitates, Comitatus, Ducatus, & cum Anglorum magnatibus per nuptias affinitates. Huc vt pertinent, per nouas has militum copias viam sibi sternendam putarunt, vt sic pariter nos Britannicæ tyrannidi subiiciant. Cogitent hic secum patriæ incolumitatis amatores, quò nos hæc tandem deductura sint, quò nostra abitura libertas, & quem libera nostra resp. ad statum redigenda. tum verò, quam non in Gallorum animis Anglicana potentia excitatura sit æmulationem. Auertat impia & scelestæ hæc molimina, aut saltem ea bene vertat, Deus.

Denique, iniustitiam nostram euidentissimè ostendimus in nautas & epibatas illos, qui Brasiliã nuperrimè sunt reuersi, suoque opidum S. Saluatoris, & primarias validissimasque totã Brasiliã arces, sanguine, non sine omnium gentium stupore generosè subegerunt; sed à nobis, dum necessaria in tempore subsidia illis mittere negleximus, deserti sunt. Vnde factum, vt tandem inimico copiosa cum classe aduenienti, postquam aliquousque Hispanam vim & arma sustinissent, honestis cum conditionibus occupata prius loca reddere sint compulsi. Hos verò iam domum reuersos nos sanguinario & impio decreto, capitis damnauimus, quasi si vltro, & non compulsi, sed velut patriæ

patriæ proditores, Hispano arces & opida
cessissent. Quænam hoc nos docet Theologia?
nihil tale vniuersa Scriptura, aut Gentium lo-
quuntur historiæ. Duodetriginta mensium il-
lis debebatur stipendium, sed, quia ærarium ex-
haustum est, ad eò id illis non numeramus. vt in-
nocuos etiam prodicionis infimulemus. Vt ve-
rò nostram aliquo modo clemētiam testemur,
Occidua societas mensis vnus stipendium &
non amplius, illis qui mille quadringenti vni-
uersim sunt, vt numeret permittimus, sub capi-
tis verò pœna, ne quid amplius eorum quis exi-
gat, interdicimus. Non pij, hoc est? quis vin-
quam tale quid tyrannus fecit? & hæc licet ita
se habeant, pij tamen & iusti haberi volumus.
Ne verò Præfectorum quispiam iustam suam
causam verbis tueatur, pro merita eorum
sententiam studio non proferimus, sed premi-
mus, vt semper sibi metuentes taceant, nec pro-
teruè ius suum iactent. Et hanc tu Deo iniqui-
tatem inultam futuram putas? fieri sanè non
potest, vt, si modò aliquis sit Deus, hæc ali-
quæ huiusmodi iniustitiæ non tandem aliquan-
do dent pœnas. Si verò nullum sit Numen (vt
quidem suâ Status nostri vitâ satis produnt) mi-
rum sanè non est, tale quid eos moliri. Et, vt
nullum in orbe sit Numen, ipsa certè natura ab
omni nos iniustitia auocaret, ac proximo doce-
ret præstare id, quod ab alio ipsi nobis fieri vo-
lumus.

Ap-

Apparet demum iniustitia nostra, in nupera illa viginti aut plurium nauium Hispaniensibus mercibus, pecuniâ, & argento onustarum, (quarum pretium ad quatuor propè florentium miliones ascendit) suâsu & suggestione nostra facta ab Anglo inuastione. Quas ni inuassisset, Anglicana illa classis expediri, Gades petere, classem Americanam in mari expectare minimè potuisset, quòd illi emittendæ domi deesset pecunia. vnde & militi & nauicularijs redactò ex hisce manubijs auro potissimè satisfactum est.

Dices mihi. omni qua fieri potest, via & modo, fas esse cuiuslibet hostem suum atterere, & damnum ei creare. Sed heus, nequid nimis terminos rationis excedis; neque enim sacris id litteris edocemur. Liceátne, ad inimici potentiam accidendam & debilitandam, alium ad sanguinaria & iniqua molimina instigare? Florebat inter Angliæ & Hispaniarum Reges, iam abhinc multis annis pacta & confirmata, pax: amborum quoque Legati hinc & inde in vrbe Regia stationem in amicitiaë tesseram habebant: habebant item Anglus Agentem suum Bruxellæ, & suum Infans Hispaniarum, Londini: Anglici denique mercatores indemnes, in Hispaniam suas vt amici & focij, merces uehebant & vendebant. Et nos, tot annorum pacem societatemque nihil morati, sed Machiauellica qua-

quadam religione ducti, Anglis auctores fuimus has vt naues sibi vindicarent. In quibus tamen Galli mercatores millionis & amplius, vt & nostrates alterius millionis se iacturam passos occlant: reliqua ad Brugeses, Antuerpienses, Insulenses spectare pars dicitur. Inimici merces vt impetantur ac diripiuntur, non dissuadeo; sed vt verbis consilioe Anglos inducamus, vt suorum amicorum, tamquam hostium, temere & promiscue merces diripiant sibi que arrogent, nec Turcarum quidem edocet Alcoranus, non Iudæorum Talmud, denique vix quisquam cordatus credat.

Regeres ad hæc, necessitate sæpè hominem ad ea quæ numquam cogitarat, aut facere decreuerat, adigi: & illam hoc in casu vsu venisse. Etenim cum (vt incredibiles impensas, & plurimos florenorum milliones in classem illam Anglicanam productos taceam) sine aliquo notabili pecuniarum subsidio, ipsa portibus Anglicanis excedere non posset, quò Afris, iuxta fidem ipsis prius datam, Gaditanæ insulæ possessionem tribueret; ac simul, illâ moras trahente, euident esset periculum, ne commoda ad aliam quam præterea conceperat expeditionem peragendam præteriret oportunitas; denique Deus opt. max. Angliæ ærarium exhaustum videns, plurimas in Anglicanos portus naues, pretiosis plurimisque onustas mercibus inexpectatò,

Statò
dum r
damo
ratem
Eg
audita
lis est
inuitis
alios a
fit ma
magna
corum
sic H
omni
mini
tates
nam
locup
etatis
nec v
test.
At
haru
vti; se
re, tar
rietat
aliqua
horum
d o

Statò, tamquam vnicam ad militi satisfaciendum rationem, submisisset; placuit hanc quodammodo cœlitus submissam sortem & felicitatem ambabus vlnis amplecti.

Egregia sanè & acuta ratio, quæ Deum inauditæ cuiusdam iniustitiæ auctorè facit: qualis est haud dubiè, amicorum bona, ipsis etiam inuitis, violenter inuadere, quò iniqua aduersus alios amicos suscepta expeditio executioni possit mandari. Sic licebit quoque Statibus, quò magnam pecuniæ sibi vim parèt. omnium amicorum suorum naues & merces deprædari, quò sic Hispano Regi meliùs resistent: imò verò, omnium vasallorum suorum, ac præsertim Arminianorū & Romano-Catholicorum, facultates sibi arrogare, quibus & aduersus Hispanam potentiam sese tueantur, & Gommaristas locuplerent. Verùm hoc & libris. & scriptis distatisque omnium gentium legibus reclamationat, nec vt verisimile Batauo mihi persuaderi potest.

At dices, Anglos in suprema sua necessitate harum mercium diuenditarum pretio tantisper vti; sed eas veris dominis, persoluto etiã fœnore, tandem restitutos. Est hæc Orientalis societatis Directorum techna & mos: qui tandem aliquando illorum quinque & sexaginta, & aliorum octoginta vasorum auri, tam anno MDCXIX. quàm XXI. vti & aliarum immensarum

farum pecuniarum, annis superioribus à caris nostris inquilinis, mutuo & ad depositum acceptarum, rationem reddituri, quin & vsuram earundem persoluturi sunt; cum tamen hæctenus plenam nec fortis capitalis, nec vsurarij quæstus rationem possessoribus nec de facto reddiderint, nec reddere velint, imò nec possint; quòd omnis illa auri vis, aut in Directorum marsupia defluxerit, aut in auras euauerit. Ut verear, vt eosdem & Angli imitentur, & aliquot tandè post sæcula exteris iacturam passis rationem omnium reddant.

Verùm exactius & propius paulò quid hæc quinque proximis annis nobis euenerit, iam disquiramus. comperiemus enim, plurima nos amisisse, vix autem quidquam vicisse; cum tamen Hispaniarum Rex proximè elapso quinquennio

Primò, pseudoBohemorum Regem ante Pragam, per duces suos BVCQVOYVM, Bavaricis copijs corroboratum, fuderit, & vniuersum Bohemiæ regnum Cæsari restituerit; nec non Morauiam, & Hungariæ opida non pauca quæ iugum excusserant, suis sub Imperatoris potestatem armis denuò redegerit.

Secundò, per SPINOLAM in Palatinatu iuxta ac Iuliacensi, Cliuio, Montensi, Marcano, Rauensburgensi territorio plusquam nonaginta tam opida, quam arces interceperit, ac iuris sui

sui fecerit. Ac non solum externis hæc Principibus ac Statibus extorserit; verum etiam Papenmutsiæ arcem, Iuliacum urbem, Monioniam, Bredam, (quæ loca insuperabilia ducebamus) nec non alia opida plurima, quæ nostris ipsi præsiidiis prædictis in provincijs insessa habebamus & munieramus, nostræ potestati ac manibus violenter eripuerit.

Tertio, per GONSAL. DE CORDUBA, cui TILLIVS auxilio venerat, duos potentes Protestantium Principum exercitus, rebus omnibus necessarijs instructissimos, quos Brunsvico-halberstadius & Durlacensis Marchio ducebant, in Palatinatu fuderit ac fugarit, Mansfeldium verò, eiusdem GONSALVI ductu in Belgio propè deleuerit.

Quarto, Genuensium rempub. cui de præsiidiarijs, armis, bellico commeatu vix prospectum erat, aduersus duos validos exercitus, Gallorum inquam Lesdiguerio Comestabili ductore, & Sabaudix Ducis, tutatus sit; expugnata ab illis opida & arces varias armis suis recuperarit, & alia econtrà non pauca, Sabaudici iuris quæ erant, inuasit.

Quinto, ab oppressis & sub Grisonum onere gementibus Vallis Tellinæ Catholicis rogatus, ipsos non modò illorum è manibus liberarit, sed & pristinæ libertati restitutos, à ser-

uitute, quæ plus Turcas quàm Christianos la-
piebat, vindicabit.

Nos verò, Primò quidem S. Saluatoris, in
Brafilia, fuis cum arcibus & propugnaculis o-
pidum improuifò inuafimus, & nemine im-
pediente interceptum difpoliauimus. Sed, cum
triginta nauium claffe illuc appuliffemus, fœ-
dè, & nonnifi mutuo acceptis nauibus inde ex-
cedere, & domum redire compulfi fumus.

Secundò, fex & triginta nauibus, & quinis
militum ac nauiculariorum millibus *Porto rico*
opidum quidem diripimus; arce verò nequid-
quam tentatâ, folâ prædâ contentos nos inde
recedere oportuit.

Tertiò, eâdem claffe Minenfem in Africâ
arcem inuadere tentauimus, fed feptingentis
noftorum defideratis oppugnatione defiftere
coacti fumus; ac nauibus tribus & viginti, mili-
tum verò quatuor millibus fuprà ducentos
amiffis, exarmatos & laceros. & vix vilo cum
compendio reduces nos vidit Hollandia.

Quartò, tres quoque in Antuerpienfem vr-
bem expeditiones mouimus; nullatenus eam
iam manus euadere noftros poffe (ea nimirum
nofta erat potentia, machinæ & induftria)
totâ paffim Hollandiâ, etiam antequam folue-
remus, iacitantes; fed cœpta nofta cœlitus dif-
turbauit Omnipotens, & gelu repentinum,

ventos, & tempestates in aciem velut produ-
cens, pro aduersarijs pugnavit. vnde omnis
spes nostra, vt fumus in ventum euanuit.

Quintò, omni nuper armorum impetu ac
potentiâ in Oldenseliam opidum conuerso,
octidui spatio ipsum expugnauimus. Opidum
dico, pagum dixerim potius, quòd hostilem lo-
cus impetum nequeat sustinere, & SPINOLÆ
olim viribus ne ad quatuor ac viginti quidem
horas potuerit resistere. vnde etiam eius valla
& mœnia solo æquauimus, quòd hostili impu-
gnationi ferendæ eadem non sufficerent. Ma-
ius quid, fateor, spectaueramus, nostrasque ad-
dictis à Dano Rege copijs turmas iungere: sed
cùm, quatuor Danorū legionibus, & aliquot e-
quitum millibus, quos nobis in occursum emi-
serat, antè, quàm nostris iungerentur, à TILLIO
ad internecionem deletis, spes illa concidisset;
aliò mentem, ne nihil egisse videremur, con-
uertere oportuit. Itaque septimus ex omnium
conductarum domorum, & quintus ex agro-
rum pretio redactus nummus, quem nostri no-
bis ciues tam gratanter erogarunt, dum illu-
strem aliquam illis spondemus victoriam, in
Oldenselianis fossis sepultus iacet & disperijt.

Sextò, iam abhinc diebus aliquot tria na-
uium millia instruximus. His primò Ganden-
sium propugnaculum mari imminens (*Saxeam*

vocant,) deinde aliud in alia Flandriæ ora tenueratis (cui nomen *Kieldrecht*) tentauimus; vt hac via patefacta, bina equitum & plurima peditem millia, in terram exposita, primò vniuersum agrum Wasianum, & exin Hulstum occuparent. Sed cum ventus, primùm propitius & fauens, post redditus esset aduersus, ne sexto quidem post die ad oram hostilem appellere valuimus. & tandem, post equos plurimos in nauibus præ æstu extinctos appulsi, reiecti ab hoste sumus, & multiplicem commeatus & instrumentorum bellicorum iacturam passi (vt omittam, duos in hanc expeditionem absumptos florenorum milliones,) & tandem irrita re fracti ac debilitati, sempiterna cum Batauici nominis infamia, vela colligere, & domum renavigare compulsi. Præbrum inde augetur, quòd antè paulò, thraonica quadam præsumptione, Galliâ & Angliâ totâ sparsissemus, trimestri nos spatio Brabantiam ac Flandriam vniuersam nostram sub potestatem redacturos. Sed superbiam nostram deiecit Deus tum, cum ad elata hæc molimina exequenda necessarium nobis eripuit ventum.

Adèò vt ne terræ quidem glebam toto illo quinquennio Regi abstulerimus, plurima verò amiserimus; ac potissimùm in Breda, quam inexpugnabilem putabamus. idque eò magis, quòd

quòd plurimo duorum Christianorum Regum (vt alios Principes & Respublicas omittam) auro & milite foueremur. Vt Hispanum in vna Breda Reges duos, plures Principes & Respublicas, & in Mauritio vniuersam Hollandiam expugnasse, dicere iure queas. Ad infamiam accedit, quòd, inspectantibus, & tantam Regum & Principum manum sub signis habentibus nobis, hostilibus verò castris per dena circumsecus milliaria diffusis, & minore quàm nos habebamus, milite communitis, eam tandem, ringamur licèt inuidiâ, subegerit.

Pluribus quidem tecum hîc agerem; sed longas Regibus esse manus, tenacem memoriam, & acutas secures, non nescio. quare, cum hæc in præsens dicta sufficiant, finio. neque enim morbidum corpus expedit nimis medicamentis obruere; sed paulatim, ex Physicorum mente, fit motus, eoquæ diuturnior. Paucula medicamenta, cum tempestiuè ea dantur, ægrum recreant; plurima, Galeno & Hippocrate testibus, enecant. Hæc ergo fidelis expositio ac sincera monitio mea si quem locum inueniat, diuturnam Reipublicæ nostræ salutem fore, ac magnam exinde prosperitatem successuram auguror.

Quid Buckinghamiæ Dux moliatur, quòd collimet, liquidò videbis, si eius opera, intenta,

scopum perimeris, & miram eius cum Palatino, illustre aliquod fuorum connubium (intelligenti, pauca satis.) per eum sperantis, convenientiam, & occultam aduersus Principem & ductorem nostrum Henricum Nassouium, ac dulcem patriæ nostræ libertatem conspirationem & molimina perspicias.

Te itaque, Illustrissime Orengiæ Princeps Henrice, compello. Quid agas, quò te veritas, quos in sinu tuo & domi dracunculos & aspidas foueas, perpende; quorum venenatæ technæ, virulentæ linguæ & calami, amicorum tuorum principem Aduocatum securi subiecere. Feralem Excellentissimi Marchionis Hamiltonij mortem, nec non inexpectatum Iacobi I. Magnæ Britannæ Regis interitum, accuratius tecum expendè. Aliena hæc exempla caurum te faciant. Satius longè est, cautum te faciant exempla maiorum; quàm te exemplum habeant posterì. Et felicitatis pars non minima est, aliena nos ex infelicitate & casu sapientiam discere, circumspectores fieri, & infortunia declinare: ingens contrà calamitas & infortunium est; nostrâ vt calamitate alius cautior & fortunatior euadat. Quibus fidas, & quorum manibus fortunatum æquè atque infortunatum exitum tuum concredas, circumspice. Falli semel, humanum est; secundò verò decipi, stolidita-

ditatem redolet, & in Principe vix ignoscendum. In sanguinem & cædes instigare te nolo, sed vt prudenter tibi caueas volo. Memento, quæso, omnem potentiam, maximè in bellis ciuilibus, multis esse obseptam laboribus, ac difficultatibus variis obnoxiam. Vide, ne à nimio externo milite, sub necessariarum suppetiarum velamine, circumuentus vmquam opprimaris, & tuam seriùs imprudentiam damnes. Vicinì Reges tamdiu suis sunt contenti, quamdiu vicino præualere nequeunt; at, semel vbi præualuerint, rationes illis non deerunt, ad regna & prouincias quascumque sibi percommodas, in potentia & domini accrementum, inuadendas: etenim sexcentæ semper ad hoc eis suppetunt rationes, quas scriniis suis occlusas tenent. Præterea nota illa intestinorum bellorum incertitudo, rebellium subditorum mutatio, eorumque qui semel legitimorum dominorum iugum suis à ceruicibus excussere, impatientia identidem tibi ante oculos versetur. In bellis enim ciuilibus impudentissimum & audacissimum quemque semper nemo non sequitur: huic audacia, armorum est loco, impudentia vallorum. qui primùm suos impetere riuales ac socios audet, is vt plurimum victor. Temporis adhæc perpende incertitudinem, omnium hætenus rebellium diffidentiam & ingrati-

dinem, utque illis magnitudo & potentia om-
 nis suspecta sit, & in omni rebellionem ipsa sem-
 per placeat novitas; denique ipsam omnis rebel-
 lio coalitionis & congregationis certitudi-
 nem in continua versari mutatione, quam ho-
 mines inquieti & pacis operatae perturbatores,
 speratae suae prosperitatis & boni successus in-
 tuitu, assidue urgent & machinantur. Quisquis
 veteres evoluet historias, id in nullo non bello
 civili locum videbit habuisse. ad eum ut in eo nul-
 lus sibi, aut ob potentiam, aut ob ampliores di-
 gnitates plus aliis possit polliceri: minimus
 quisque maximo par esse & dignitate aequari
 vult; nemo cedere maiori. etenim ubi semel le-
 gitimo ac nativo Principe suo repudiato, liber-
 tatem sibi, velut tunicam induere, nullum am-
 pli us volunt dominum agnoscere, nullum ferre
 caput; suam cuique invident prerogativam,
 quamdamque in omnibus amant paritatem,
 in qua demum suae fructum libertatis situm ar-
 bitrantur. Et quamquam aliquod subinde ca-
 put & superiorem agnoscant, id tamen nequit
 esse diuturnum. Considera & tecum pondera,
 quam frater tuus frequenter indigna ab Am-
 sterdamensibus sit passus, numquam quid
 quod ipsis displiceret, aggredi ausus; quomodo
 ipsis perpetuo eum obsequi, morem gerere,
 omnibusque ipsorum postulatis annuere oport-
 tuerit.

tuerit. Prudenter id & quàm consultissimè ab ipso factum, vtpote non ignoranti, omnem in populari gubernatione coryphæum ac principem à filo, id est ab impudenti perduellis alicuius ac sicarij audacia, dependere. Quod sanè nimis quàm durum & intolerabile est ei, qui naturâ Princeps est, ac nil nisi Principe & heroe dignum animo voluit.

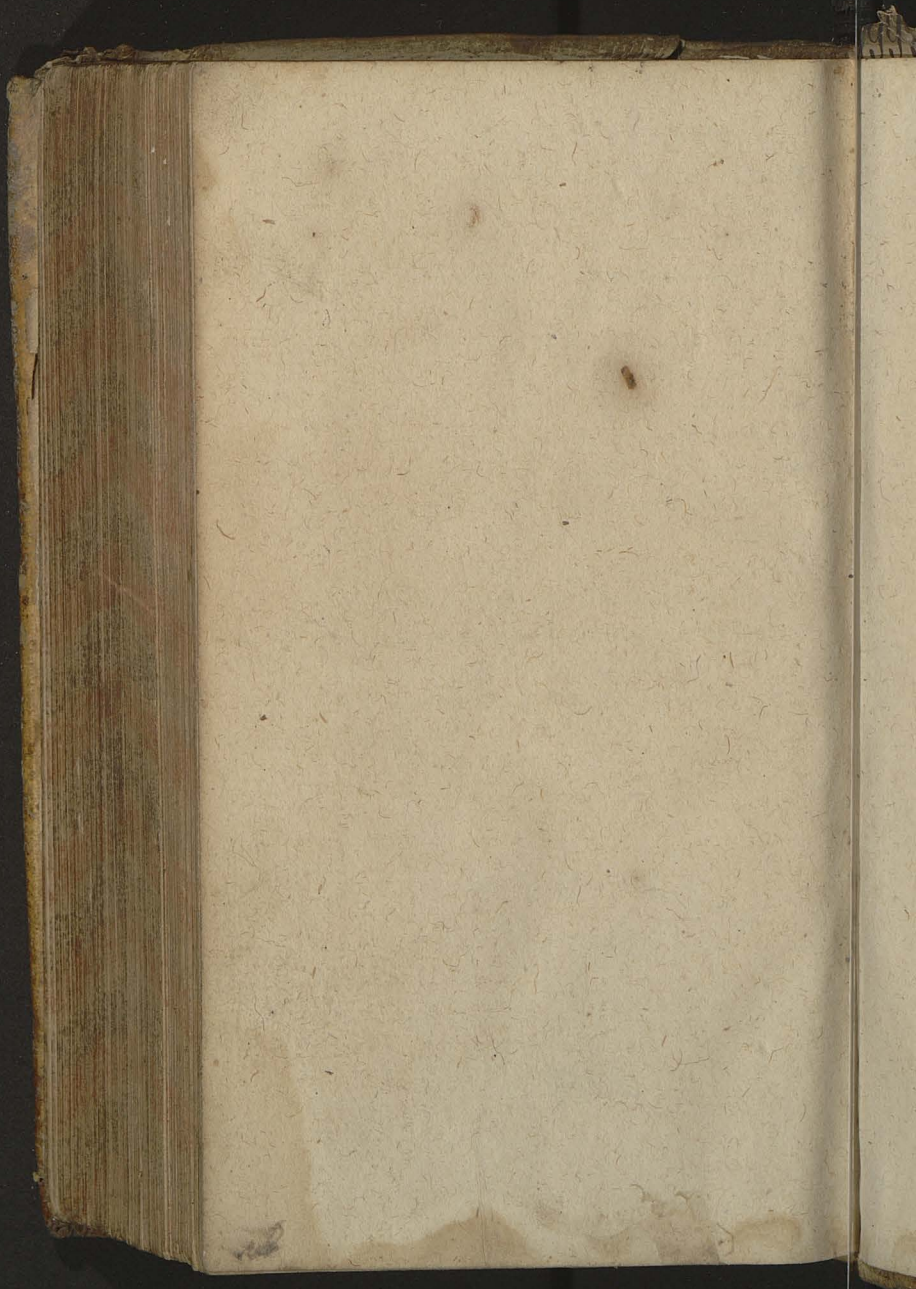
Popularis ergo imperij incertitudinem & inconstantiam pluribus tibi nolo exponere; quod ea satis superq̄ te tibi nota sit. Prudentiam tibi det Deus, qua inimicos & amicos internosse valeas. Sed quamdiu amicos tuos, per Galliam, Germaniam, Brabantiam extorres & profugos errare patieris? hæccine perpetua futura, dissimulatio est? & illiste fidere, quos etsi quotidie ante oculos habeas, maiore tamen & magis Vatiniano odio te prosequuntur & invidia, quàm omnes quos Hispania habet ciues & Proceres? Innata certè tibi est quædam de omnibus Hispanorum amicis ac fautoribus dissidentia: at plus diffidas oportet iis, qui sub specioso zelandæ patriæ libertatis prætextu, tuum & verorum amicorū tuorum, interitum, malum ac ruinam, & quæsierunt hæctenus, & etiamnum quærunt. Simulatio sæpè, præsertim Principibus, necessaria est; at ea, cùm æquo diuturnior est, pares Hameltonio exitus causatur.

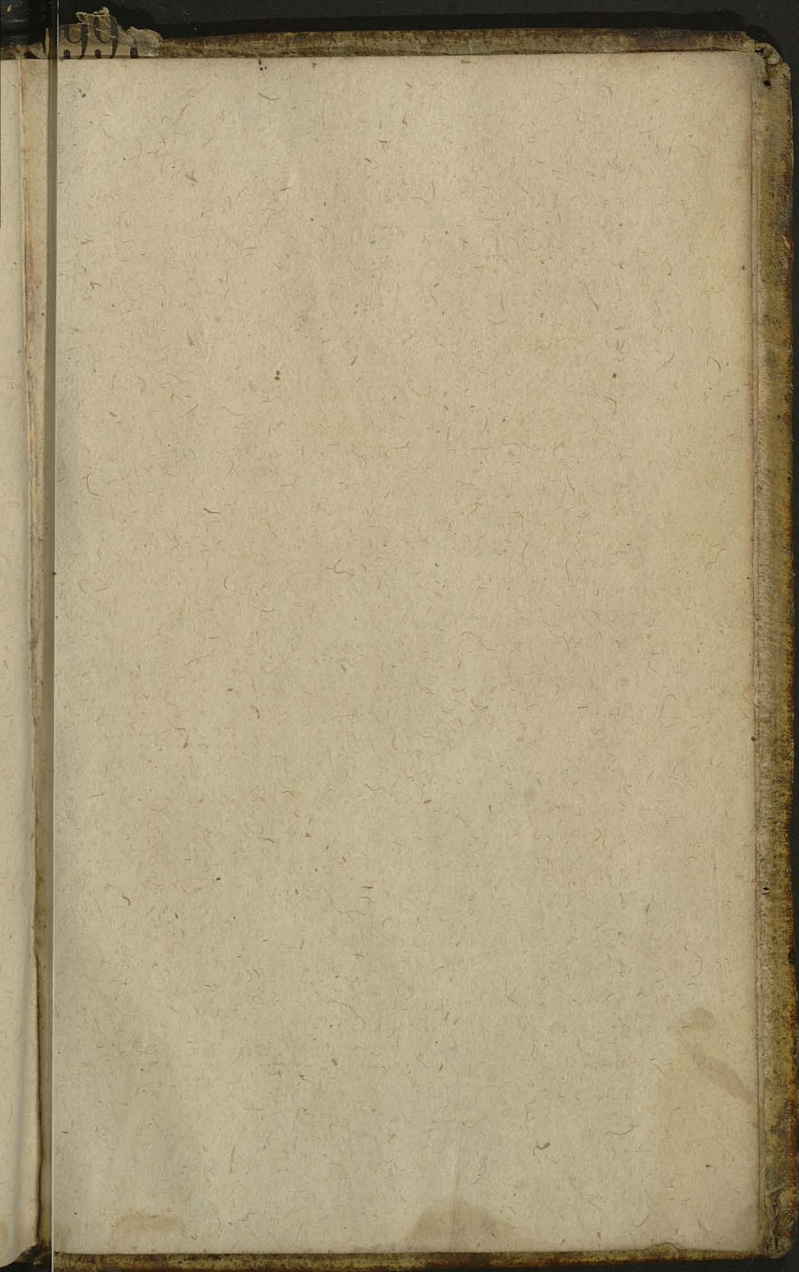
Pluribus Principe dignis virtutibuste Deus & natura beavit: vnde veros & fidos à fictis ac vulpinis amicis dinoscere vt queas, tibi opto; nec non effusam ac munificam in omnes tibi ex animo beneuolos & addictos mentem, & manum largam. Tenaces animi suo, dum opus est, defensore destituuntur; & clausæ manus amicos sibi non comparant: prodigæ generosum produnt animum, suaque in necessitate sinceros & magnos amicos inueniunt. Finem igitur facio, felicia tibi omnia ex animo precatus, fidumque & minimè fucatum obsequium meum tibi addicens. noui enim, te inter omnes qui tibi & à mensa & cõsilio sunt, hoc scriptore obsequentiorem famulum reperturum neminem, qui in omnibus quæcumq; tui obsequij, & commodi futura sunt, nulli vel minimum est concessurus.

F I N I S.

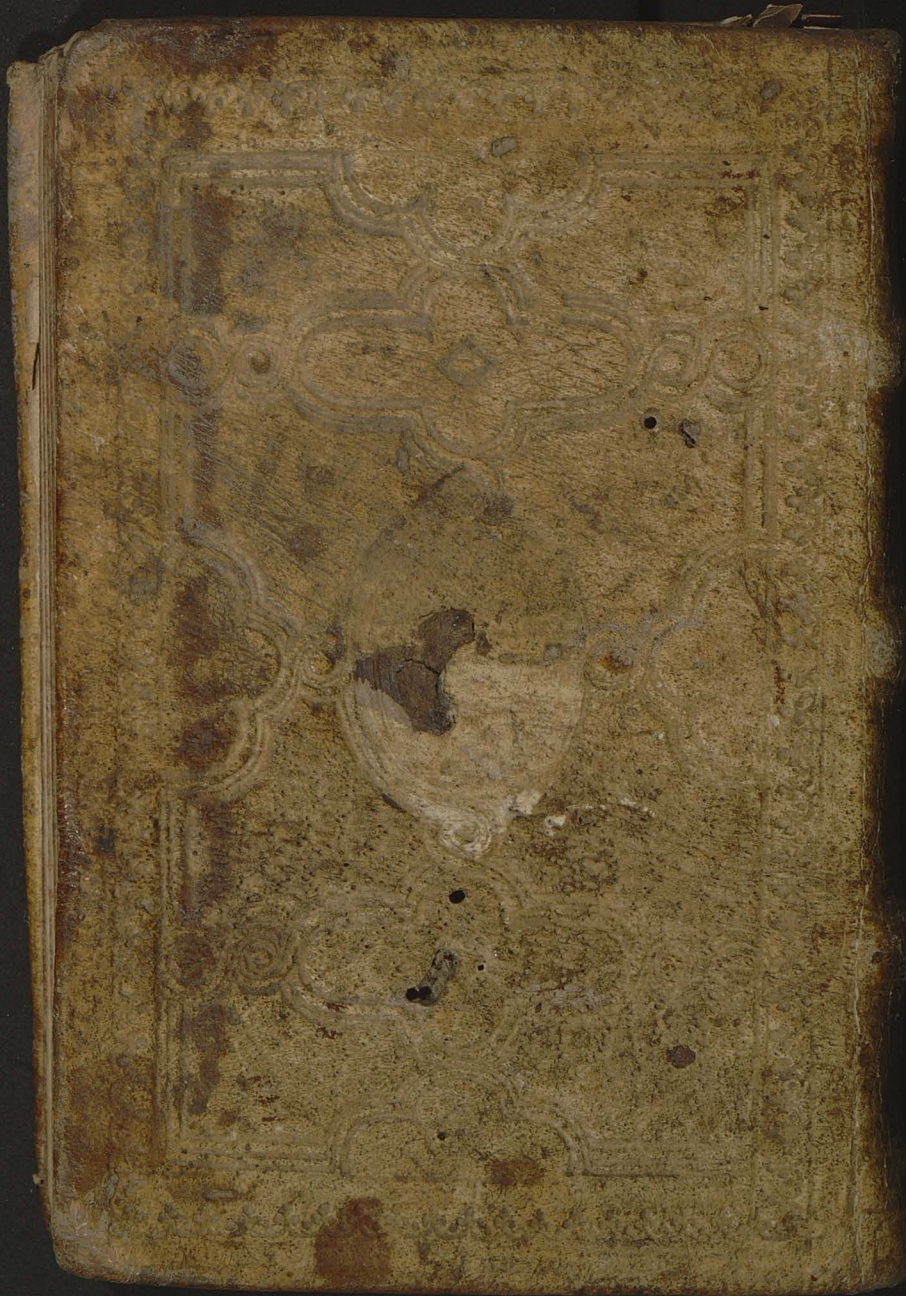
99
&
ac
o;
ex
na-
ft,
ni-
m
ce-
ur
fi-
m
nes
o-
ne-
nij
est

95
Jaarlijck van 1709
57

Menzel